

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

162.237

Dr. Száva Tibor-Sándor

ERDÉLYI
MAGYARÖRMÉNYEK
AZ I. VILÁGHÁBORÚBAN

ALUTUS KIADÓ

Dr. Száva Tibor-Sándor

ERDÉLYI MAGYARÖRMÉNYEK
AZ I. VILÁGHÁBORÚBAN

ERDÉLYI MAGYARÖRMÉNYEK
AZ I. VILÁGHÁBORÚBAN

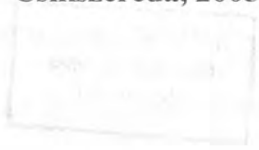
Kiadó:
Kézirat, 2005

Dr. Száva Tibor-Sándor

**ERDÉLYI MAGYARÖRMÉNYEK
AZ I. VILÁGHÁBORÚBAN**

**Alutus Kiadó
Csíkszereda, 2005**

162.237

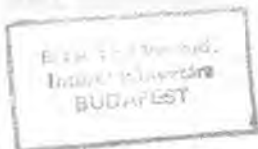
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DR. SZÁVA TIBOR-SÁNDOR

Erdélyi magyarörmények az I. Világháborúban /
Dr. Száva Tibotr-Sándor. – Miercurea Ciuc : Alutus, 2005

ISBN 973-7875-12-5

© Dr. Száva Tibor-Sándor, 2005-11-02

© Alutus Kiadó, 2005

R12

52500/2006

„A háború egyre inkább
vég nélküli borzalomnak tetszett.”
(Diószegi István)

ELŐSZÓ

1. Az előzmények, útban a világháború felé

A múltat tartsuk meg a jelennek, és a jelent a jövőnek, mert csak a múlt ismeretében igazodhatunk el a jelenben, és annak birtokában formálhatjuk jövőnket. Ennek szellemében nyújtjuk át a következő I. világháborús összeállítást a Kedves Olvasó számára.

A XX. század első évtizedére két katonai tömb alakult ki Európában: hármass szövetség – központi hatalmak (Németország, Osztrák–Magyar Monarchia, Olaszország, 1879–1882) és az antant (Anglia, Franciaország, Oroszország, 1891–1907). E nagyhatalmak világpiacaiért folytatott versengése és az egymás gyarmatainak megszerzésére való törekvésük háborúval fenyegető összeütközések sorát szülte. A Monarchia és Oroszország egyaránt igényt formált a Balkán feletti hegemoniára, de a térség átrendezésében Németország és Olaszország is érdekelt volt. E törekvések természetesen kiváltották az ottani népek ellenállását. Növelte a feszültséget, hogy a Monarchia 1908-ban annektálta Bosznia-Hercegovinát. Ekként a nyelvileg és vallásilag kevert népességű, valamint a nacionalista indulatoktól fűtött Balkán Európa „puskaporos hordója” lett. Az 1912. és 1913. évi Balkán-háborúk Szerbia megerősödését hozták. A Monarchia csak katonai fenyegetéssel tudta megakadályozni, hogy Szerbia tengeri kikötőhöz jusson.

A Balkán-háborúk megtépázták a Monarchia tekintélyét, emiatt a politikusok egy része egy megelőző háború indítását kezdeményezte a dél-szláv egységet egyre harciasabban képviselő Szerbia ellen. 1914 nyarán a Monarchia egy tüntető hadgyakorlatot rendezett Boszniában, Montenegró és Szerbia határai közelében. E gyakorlatot megtekintette a hadsereg főfelügyelője, Ferenc Ferdinánd trónörökös, aki a gyakorlat után feleségével a tartományi székhelyre, Sarajevóba is ellátogatott. Az 1914. június 28-i vizit mélyen sértette a szerb nemzeti érzületet. Ekkor, Szent Vitus napján gyászolták minden esztendőben a török

Az 1. ágyús honvédezred útban Rawaruska felé

ellen vívott 1389. évi rigómezei csatában elesett hőseiket. Ferenc Ferdinándot figyelmeztették a látogatás veszélyeire, de hiába. Szarajevó állomására 10 óra körül futott be a különvonat, melyből a trónörökös és felesége nyitott gépkocsiba szállt át. A golyóálló mellényt és tábornoki ruhát viselő főhercegre és elegáns, fehér ruhát viselő feleségére merénylők vártak. A szerb Fekete Kéz nevű titkos szervezet támogatásával az Ifjú Bosznia nevű mozgalom tagja, Gavrilo Princip szerb diák és két társa 6 bombával, 4 revolverrel és 100 tölténnyel felszerelve helyezkedtek el az útvonal mentén. Egyikük bombát vetett a trónörökös kocsijára, de az a tetővászorról lepattanva a negyedik autó alatt robbant fel. Ennek ellenére folytatták a programot. A városházi fogadás után a gépkocsik továbbindultak, amikor egy utca sarkán Gavrilo Princip 10 óra 50 perckor kétszer is rálőtt a trónörökösi kocsira. Chotek Zsófia azonnal meghalt, Ferenc Ferdinánd – nyaki sebesüléssel – 10 perc múlva a kormányzósági palotában hunyt el. Principet a helyszínen elfogták.

A szarajevói merénylet után az Osztrák–Magyar Monarchia teljesíthetetlen, ultimátumszerű követeléseket támasztott Szerbia felé. Ugyanis a trónörökös meggyilkolását a régóta tervezett háború indokaként kívánták felhasználni. A Monarchia ultimátumára Nikola Pasic szerb mi-

niszterelnök 1914. július 25-én válaszolt, melyben nem járult hozzá, hogy a Monarchia szervei nyomozást folytassanak Szerbiában a trónörökös meggyilkolása miatt. Ezért Giesl báró nagykövet a diplomáciai kapcsolatok megszakítása mellett elutazott Belgrádból, a szarajevói merénylet pedig egy addig soha nem volt véres világháború kezdetének jeladásává vált. Ferenc József császár és király a Monarchia népeit a „Mindent meggondoltam, mindent megfontoltam” kezdetű uralkodói kiáltványban értesítette a háború megindításáról, a Szerbia elleni hadüzenetről. Azt ígérte az alattvalóinak, hogy mire a lombok lehullanak, a katonák is dicsőségesen hazatérnek. 1914. július 31-én általános mozgósítást rendeltek el az országban. A harcok azonban elhúzódtak, és a Monarchia egyre több fronton volt kénytelen a tragikus és értelmetlen véráldozatra. (Ferenc József a világháború végét és a Monarchia szét hullását nem érte meg: 68 évi uralkodás után 1916. november 21-én Bécsben elhunyt.) A Németországgal és az Osztrák–Magyar Monarchiával szövetséges Románia és Olaszország a háború elején először semlegességi nyilatkozatot tett, majd később az antant oldalán lépett be a világégésbe.

2. A háború eseményei dióhéjban

Az I. világháború főbb eseményei a következő felbontásba sorolhatók: 1914-ben összeomlik az Alfred von Schlieffen gróf német vezérkari főnök tervein alapuló gyors győzelem stratégiája. (Jóval a világháború kitörése előtt készültek az egyfrontos háborút feltételező hadművelési tervek. Akkor Oroszországot még teljes mértékben lekötötte a Japán elleni háború.) 1915-ben számos hadászati erőfeszítés meghiúsul. 1916-ban zajlik a totális háború az európai, a közel-keleti, a gyarmati és a tengeri hadszíntereken, majd a megegyezéses békére tett erőfeszítés történik a harcoló felek között. 1917-ben az orosz forradalmak árnyékában tesznek kísérletet a katonai döntés kiharcolására. 1918-ban pedig bekövetkezik a központi hatalmaknál a katonai összeomlás és forradalom.

A háború elején a Monarchia hat hadseregének 24%-a osztrák, 18%-a magyar, 13%-a cseh, a többi horvát, lengyel, kárpát-ukrán, román, szlovén, bosnyák és olasz volt. A hat hadsereg három csoportba lett beosztva, az egyik az 5. és 6. hadseregből, a másik az 1., a 3. és a 4. hadseregből, a harmadik pedig a 2. hadseregből állt. A hadseregekben voltak úgynevezett közös- és honvédezredek. A közös (K. u. K.) ezredekben a

vezénylés nyelve német, a honvédezredekben magyar, illetve Horvátország területén horvát volt. Közösezred volt pl. az egri 60-as gyalogezred is, amelynek ikerezrede Kutenbergben állomásozott. A 60. gyalogezredet főleg az egri és a hatvani katonák alkották. Magyar katonák dolgoztak a bécsi fegyvergyárban, az Arzenálban is, például ágyúöntő volt itt a hatvani Mayer Sándor.

Mozsár

A háború részletesebb eseményei: A Szerbia ellen 1914. július 28-án indított osztrák–magyar hadművelet megkezdése után augusztus 1-én Németország hadat üzent Oroszországnak, majd augusztus 3-án Franciaországnak. Augusztus 4-én pedig Anglia üzent hadat Németországnak. Ezt követően az Osztrák–Magyar Monarchia üzent hadat Oroszországnak augusztus 5-én. A Szerbia elleni 1914-es hadjáratok során a Monarchia 275 ezer embert veszített. A szerbek elleni harcokban kiemelkedő szerepe volt Lukachich Géza ezredesnek, aki a 38. gyalogezreddel megfutamította a szerb Sumadia hadosztályt. (Lukachich ezredes később, 1918-ban tábornokként Budapest parancsnoka lett.) Ugyancsak meghatározó szerepe volt a szerbek elleni harcokban Wulf Olaf folyamőr vezérőrkapitánynak, aki 1914-ben a Száván működő dunai monitorraj parancsnokaként döntő módon részt vett Belgrád bevéte-

ében. (Wulf Olaf 1916-ban korvettkapitányként felszabadította a Dunát. 1918-ban a magyar Duna-hajóraj parancsnoka volt.) Belgrád elfoglalása után a Monarchia hadseregét sorozatos kudarcok érték. Csak akkor javult a helyzet, amikor német erősítést kaptak, és Bulgária is megtámadta a szerbeket. A Monarchia csak 1915. október végén foglalta el Szerbiát, Montenegrót és Albániát. (A szétvert szerb hadsereg maradványai Korfura menekültek.)

Franciaország és Anglia 1914. augusztus 12-én üzent hadat az Osztrák–Magyar Monarchiának, és megállapodtak egymással abban, hogy egyikük sem köt külön békét. A német csapatok augusztus 4-én betörték Belgiumba, majd előretörték Észak-Franciaországban is. A keleti fronton, a marnei csatában viszont vereséget szenvedtek. II. Vilmos német császár 1914 nyarán tett azon megnyilvánulása, miszerint „mire a falevelek lehullanak, Párizsban leszünk”, csak ábrándnak bizonyult. Az 1914. szeptember 8-án Párizs elfoglalására indított marne-i csatában von Kluck és Bülow tábornokok vezetett német 1., 2., 3. és 4. hadseregek, valamint az 5. hadsereg jobbszárnya kudarcot vallottak. Ezután Helmut von Moltke vezérkari főnök bejelentette a császárnak: „Felség, a háborút elvesztettük.” Azonban még négy évbe, és milliók életébe került, mire a németek belátták, hogy győzelmi esélyük már Marne-nál továbbszállt. A háború a Svájctól a tengerpartig megszilárduló nyugati-i fronton állóháborúvá vált. (A háborús események kezdetén, 1914. augusztus 15-én indult meg a hajózás a Panamacsatornán.)

A két hadsereg alkotta, J. G. Zsilingzky lovassági tábornok által vezetett északi fronton az oroszok 1914. augusztus 17-én támadást indítottak Kelet-Poroszország ellen. A térségben ekkor csak a von Prittwitz altábornagy vezette 8. német hadsereg tartózkodott. A német tábornok Kelet-Poroszország feladására és a Visztula-vonalra való visszavonulásra tett javaslatot a parancsnokai felé. Ezért Moltke vezérkari főnök fel-

*Öreg baka
Nagy István grafikája*

mentette posztjáról Prittwitzet, és helyére Paul von Hindenburg, valamint Erich Ludendorff tábornokokat nevezte ki. A német erők augusztus 26-án ellentámadásba kezdtek az oroszok ellen a Mazuri-tavaknál. Az ütközet során a Szemszonov tábornok vezette orosz 2. hadsereg felbomlott, 50 ezer halottat, 92 ezer foglyot és 250 ágyút veszített. A német 8. hadsereg pedig az orosz 1. hadsereg támadását állította meg. Szeptember 9-én a német csapatok támadásba kezdtek az úgynevezett Nyeman-hadsereg ellen, mely ezután szintén katasztrofális vereséget szenvedett, ekkor az orosz katonák tízezerrel lelték halálukat. (Az oroszok háborúba lépésével a Balkán mellékhad-szintérré vált.)

A marne-i csatával párhuzamosan hatalmas harc kezdődött a keleti hadszíntéren, Galíciában. Az osztrák–magyar csapatokkal szemben a délnyugati front négy orosz hadserege Ivanov vezérezredes vezetésével hadászati fölénybe került. 1914. augusztus 29-én az oroszok áttörték az osztrák–magyar I. hadsereg arcvonalát. Azonban Nagy Pál ezredes dandárja beavatkozott a harcba, és az orosz előretörést visszaverte. Ez volt az osztrák–magyar csapatok első győzelme az I. világháborúban. 1915-ben elesett Lemberg (ma Lvov) és hosszú ostrom után a Przemysl-erőd (március 22-én 120 ezer katona esett orosz fogságba), Bruszilov tábornok hadserege pedig elérte a Kárpátokat. Az Uzsoki-hágónál az orosz

41. honvéd gyaloghadosztály és tüzér dandárparancsnokság

csapatok elakadtak, a Szurmay Sándor tábornok vezette 38. honvédhadosztály hős küzdelemben megállította őket. Ezen tettéért Szurmay Sándor a „magyar Leonidas” elnevezést kapta. (Szurmay később csapatai élén részt vett a gorlicei áttörésben is. 1917. februártól 1916 októberéig honvédelmi miniszter volt.) Az Uzsoki-hágónál zajló küzdelemben kitüntette magát Hellebronth Antal tüzérezredes is. (Hellebronth a világháború után tábornoki rangban a Magyar Királyi Honvéd Tüzérség

A 41. honvéd gyalogezred parancsnokság szűkebb törzse

felügyelője lett.) Az oroszok visszaűzésére a Monarchia hadait német alakulatokkal erősítették meg. Az orosz hadak ellen ezután a Monarchia 1., 2., 3. és 4. hadserege, valamint a német 11. hadsereg harcolt, a csapatok főparancsnoka Franz Conrad von Hötzendorff tábornok lett. A szövetséges csapatok támadásának célja az orosz 3. hadsereg védelmének áttörése, valamint Przemysl irányában az orosz haderő kárpáti arcvonalának gorlicei felgöngyöltése volt. Május 2-án az oroszok által megerősített Pustki-magaslat a magyar Metz Rudolf dandárparancsnok honvédei általi elfoglalásával lehetővé vált a gorlicei áttörés megindítása. Az osztrák–magyar–német haderő 1915 májusában az oroszok elleni kezdeti harcászati sikerüket hadműveletivé fejlesztették, és az orosz arcvonalat a San és a Dnyeszter folyóig szorították vissza. Június 3-án

újra osztrák–magyar kézre került Przemysl erődje, majd június 22-én Lemberg is. Elfoglalták Luchot, Dubrót és Breszt-Litovszk erődjét is. Megszállták Lengyelország egy részét és elfoglalták Litvániát. Az oroszok hamarosan ellentámadásba kezdtek, és Gyenyikin tábornok visszafoglalta Luchot. (A galíciai háború miatti hadi szállítások alaposan leterhelték a Monarchia északi vasútvonalait.) A keleti fronton is állóháború alakult ki, a front megszilárdult a Balti-tengertől a román határig. Az orosz „gőzhenger” elleni 1914. évi csatákban a Monarchia 500 ezer, majd 1915-ben újabb 800 ezer embert veszített. A gorlicei vereség pedig Oroszországot indította el a forradalom felé vezető úton. Az 1914–15. évi összecsapások alatt jelentős lovas harcok zajlottak le az Osztrák–Magyar Monarchia és Oroszország lovassága között. Az oroszok 20 kozák lovas hadosztállyal, a

*Egyenruhában
Nagy István grafikája*

Monarchia pedig ennek fele létszámú lovassal, mintegy 34 ezer huszárral rendelkezett. A lovasság a háború első két éve alatt mindkét oldalon felmorzsolódott. A mindent elsöprő géppuska- és puskatűzek során a lovaikat kilőtték. Jelentős lóanyagot át kellett adniuk a tűzérségnek. A lovasságot ezek után mindkét oldalon gyalogharchoz osztották be, külön-külön lövészsázadokba rendezve.

Oroszország, Anglia és Franciaország 1914. november 2–5. között hadat üzent Törökországnak. Ezután Törökország 1914. október 29-én csatlakozott a központi hatalmakhoz, és rögtön megtámadta az oroszokat. Azonban a kaukázusi hadszíntéren vereséget szenvedtek, és az oroszok elfoglalták Törökországtól Örményország egy részét. Az év folyamán váltakozó sikerrel zajlottak a török–angol harcok Perzsiában. Nagy-Britannia és Franciaország csapatai már a háború elején elfoglalták a német gyarmatok többségét, csak Német-Kelet-Afrikában harcoltak a német csapatok az I. világháború végéig. Japán még augusztus 30-án hadat üzent

12

Németországnak, és elfoglalta kínai birtokait, csendes-óceániai gyarmatait (Marschall- és Mariana-szigetek stb.). 1914-ben Ausztrália is belépett a világháborúba.

A háború a tengereken szembenálló felek kölcsönös blokádját váltotta ki. Az I. világháború elején idegen vizeken tartózkodó német cirkálók távoli portyázásokat hajtottak végre, ennek során 1914. november 1-jén a coroneli csatában Chile partjainál győzelmet arattak egy angol hajóraj felett. A Falkland-szigetek közelében december 6-án azonban vereséget szenvedtek az angol hadihajóktól. Majd 1915. május 27-én egy német bűvárhajó elsüllyesztette az amerikai Lusitania gőzöst 124 amerikai állampolgárral, az USA ezért elégtételt követelt. (A németek a következő évben is elsüllyesztettek egy amerikai személyszállító hajót, a Sussexet.) 1915 februárjában az ellenséges felek között megindult a harc a tengerszorosokért, ennek során az angolok és franciák átmenetileg megszállták Gallipolit.

Élelemkiosztás

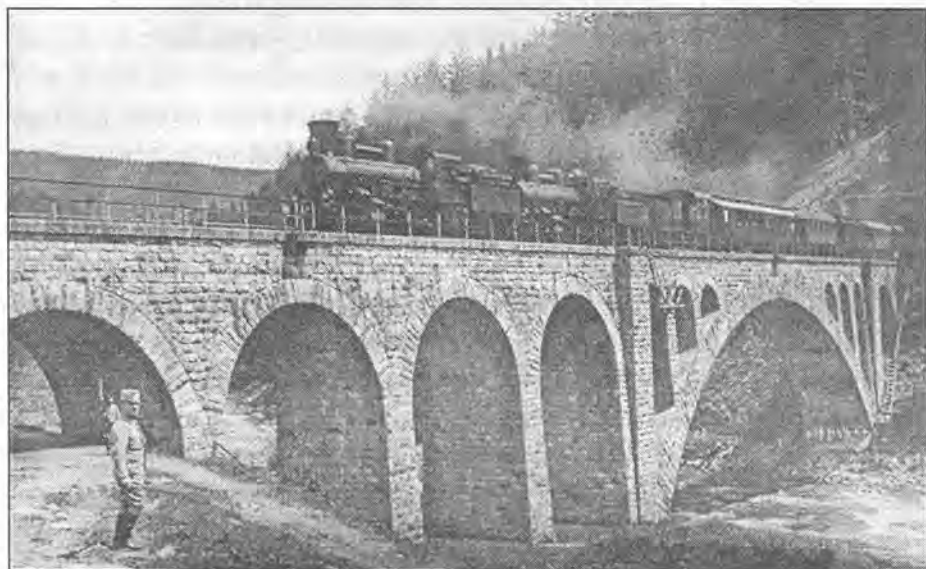
Mindkét katonai tömb vegyi harcanyagot használt egymás ellen 1915-ben. Az első gáztámadást a németek követték el 1915. április 22-én Ypres közelében. Olaszország április 26-án megkötötte a londoni szerződést,

majd hadat üzent a Monarchiának. Ezután a Monarchia egyszerre harcolt Szerbiával, Oroszországgal és Olaszországgal. Megkezdődött az isonzói csaták sorozata, melyek hosszú ideig eredménytelenek voltak. Az olasz fronton a Monarchia 100 ezer főnyi haderejének fele magyarokból állt, a szembenálló olasz erők 4,5-szeres fölényrel rendelkeztek. 1915 júliusában a brit csapatok elfoglalták a délnyugat-afrikai német gyarmatokat. Októberben a központi hatalmak a szövetséges Bulgáriával hadműveletbe kezdtek Szerbia ellen, elfoglalva annak területét. Az angol és francia erők április 25-én kezdődött gallipoli hadművelete kudarcba fulladt. Sikertelenül kísérelték meg a Dardanellák tengersizorost birtokba venni, a harcok során négy brit hadihajó is aknára futott és elpusztult. (Az év elején, 1915. február 3-án Szarajevóban kivégeztek Ferenc Ferdinánd három merénylője közül kettőt. Príncipe börtönben halt meg.)

A verduni csata 1916-ban a németek térvésztesével végződött, de ismét állófront alakult ki a térségben. Az 1916. évi bukovinai Bruszilov-offenzívát csak augusztus közepére sikerült a Monarchiának lefékeznie, 600 ezer ember elvesztésével. (A németek ekkor 85 ezer, az oroszok pedig 800 ezer embert veszítettek el.) Románia augusztus 27-én hadat üzent a Monarchiának. Ezt követően Németország, Törökország és Bulgária üzent hadat Romániának. A Vöröstoronyi-szoroson át Erdélybe betört románok ellen a központi hatalmak szeptember 29-én Nagyszebennél győzelmet arattak. Az osztrák–magyar és német csapatok augusztus után a Kárpátokon (Tölgyesi- és Ojtozi-szoros) át kijutottak a román alföldre, és december 6-án elesett Bukarest is. A román csapatok kiűzésében nagy szerepe volt Arz Arthur tábornoknak, aki 1915-ben a VI. hadtest parancsnoka, majd 1916-ban az erdélyi hadsereg főparancsnoka volt. (1917 márciusában Conrad utódként az egész haderő vezérkari főnöke lett.) A kaukázusi fronton az orosz csapatok sikeresen törtek előre, jókora török területet foglalva el. Június elején zajlott le a Jütland-tengeri csata, döntetlen eredménnyel. Ezután Németország a tengeri hadviselésben egyre inkább a tengeralattjárók háborújára tért át. 1916-ban fordulat állt elő a háborúban: kimerültek a harcoló felek erőforrásai, a népek háborús nélkülözései elégedetlenségbe torkolt. A forradalmi helyzet minden hadviselő országban elterjedt. Titkos diplomáciai tárgyalásokba kezdtek a békekötésről, de ezek eredménytelenek maradtak. Az év folyamán zajlottak a somme-i és verduni csaták Franciaországban. Az 1916. február 21. és december 16. közötti verduni csata során Verdun a franciák kezén maradt. A

június 24- november 26. közötti somme-i csata egymillió-kétszáz ezer főnyi áldozatot követelt.

Az antant haderők 1917-ben a nyugati fronton nagy tavaszi támadásba kezdtek, ám ez sikertelennek bizonyult. Az 1917. április 16-i Berry-au-Bacnál történt harcok soraiban a francia haderők 126 támadó Schneider-típusú harckocsija közül 80 esett ki műszaki hiba, a nehéz terep és az ellenséges tüzérségi tűz következtében. (Az 1917. október 23-án a Laffaux-szögletben végrehajtott francia támadásban már a

Prut-híd

jobb műszaki és fegyverzeti tulajdonságokkal rendelkező Renault harckocsikkal sokkal nagyobb eredményeket értek el.) Ezután a meggyengült francia hadseregben mozgalmat indítottak a háború ellen. Nyáron és ősszel az angol és belga csapatok Flandriában heves támadásokat intéztek a németek ellen, de ezek is sikertelenek voltak. Az angolok ekkor alkalmaztak először tömeges mennyiségben harckocsikat, melyekkel áttörték a német védelmet. Az 1917. november 26-án kezdődő cambrai csatában 362 Mark IV-es brit harckocsi támadt a németekre. A britek ekkor 8 ezer német foglyot ejtettek és 100 löveget zsákmányoltak, a saját veszteségük 4 ezer fő és 49 harckocsi volt. (A Mark IV-es harckocsi erősebb páncélzatú és hajtómotorú volt a Mark I-nél. Két ágyúval és négy géppuskával rendelkezett.) Azonban az ezt követő német ellentámadás visszakényszerítette az angolokat. Május 15-én a Földközi-

tengeri Otrantói-szorosban az Osztrák–Magyar Monarchia flottaegysége Horthy Miklós sorhajókapitány (ezredes) vezetésével győzelmet aratott az angol hadihajókból álló ellenséges blokáddal szemben. Augusztus 14-én Kína is hadat üzent Németországnak. Ebben az évben a Tirpitz admirális javaslatára bevezetett korlátlan tengeralattjáró-háborúval a németek nagy veszteséget okoztak az antantnak, de ez volt az egyik oka az USA április 6-i Németországhoz intézett hadüzenetének is. (130 tengeralattjárója volt ekkor Németországnak.) További 1917. évi események: november 17-én ostromolták a Téli Palotát Oroszországban. Augusztusban az Armand–Reverta-féle különtárgyalásokat folytatták Svájcban, e tárgyalásokat 1918-ban felújították.

Az amerikai csapatok csak 1918 nyarától vettek részt az európai harcokban. Az Oroszországban fokozódó sztrájkmozgalom március 17-én polgári demokratikus forradalomba csapott át. Az oroszok ezután tovább folytatták támadásukat a délnyugati fronton, ám ez a támadás összeomlott. A németek viszont visszafoglalták Kelet-Galíciát és Bukovínát, sőt elfoglalták Rigát és Lettország nagy részét, majd Észak-Moldovában győzelmet aratva fegyverszünetre kényszerítették Romániát. A román fronton ebben az évben az újjászervezett román hadsereg lépett fel támadóan a Monarchia csapataival szemben Focșani-tól északnyugatra. A bolsevik oroszok háborúból való kilépésével azok támogatása nélkül a románok sem vállalhatták a további harcot. Az Októberi Szocialista Forradalom győzelme után az orosz kormány az igazságos békekötésre szólította fel a hadviselő feleket, majd Breszt-Litovszkban 1918. március 3-án fegyverszüneti szerződést kötött a központi hatalmakkal. Ebben Oroszország lemondott Lettországról, Kurlandról, Litvániáról, Észtországról és Lengyelországról. Önálló államnak ismerte el Finnországot és Ukrajnát, s jóvátétel fizetésére kötelezte el magát. Ardahan, Karsz és Batumi örmény területek török közigazgatás alá kerültek, és Oroszország elvesztette Grúziát is.

Az olasz hadszíntéren 1917-ben három isonzói csata is volt. A harmadik, október 24-én indult csata a caporettoi áttörés néven ismert. Előzményként a délnyugati arcvonalon küzdő osztrák–magyar csapatok megállították a nagyszabású olasz támadást, és egy jelentős ellenesapást terveztek végrehajtani. A hadművelet sikerét a rendkívüli terepviszonyok nehezítették meg. Le kellett küzdeni az Isonzó folyó nyugati partja mentén húzódó, több mint 1700 m magas hegygerincet, ahol a feljutó csapatok az olasz tüzéség oldalozó tüzébe kerülhettek. A csapásmérő erőt és felszerelését 2400 vonatszerelvény (!) nyolc

vasútvonalon szállította a kijelölt körletbe. 1917. október 22-re 1500 löveg és több mint 4000 aknavető jutott el a körletre. A Flisch és Tolmein közötti szakaszon az I. Osztrák–magyar hadtest (az Edelweis/Havasi gyopár/ hadosztály, a magyar 22. lövészhadosztály, a Tiroli Császár vadászrezdek, a német birodalmi hadosztály) és a német 14. hadsereg erői sorakoztak fel, valamint itt voltak az osztrák–magyar XIII. hadtest bosnyák hegyi és tábori ezredei. 1917. október 24-én gázgránátámadás kezdődött, melyet tüzéségi csapás követett. Majd a támadó osztrák–magyar–német gyalogság áttörte az olasz 2. hadsereg állásait Caporettónál. Több tízezer olasz katona fogságba esett, a felszerelésük a szövetségesek birtokába került. (Az olasz csapatok összeomlását ábrázolta Hemingway a *Búcsú a fegyverektől* című regényében.) Az Isonzó középső szakaszától az Adriai-tengerig védő olasz 3. hadsereg és a Karni-Alpokban, valamint a Dolomitokban álló olasz 4. hadsereg helyzete is tarthatatlanná vált. Az olasz 3. és 4. hadsereg erői a Tagliamento folyó mögé vonult vissza, de eközben 60 ezer katonájuk esett fogságba. Ezután az olasz csapatokat brit és francia hadosztályokkal erősítették meg. Együtt verték vissza az osztrák–magyar–német csapatok további támadásait. A beköszöntő tél hamarosan véget vetett a hegyekben folyó harcoknak. A hadtörténeti irodalom által „caporettói csodának” nevezett hadművelet véget ért.

Görögország 1917. júniusában üzent hadat az Osztrák–Magyar Monarchiának és Németországnak. A Mezopotámiát fokozatosan elfoglaló angolok március 11-én bevonultak Bagdadba. A palesztinai fronton a török hadak vereséget szenvedtek az angol–arab erőktől. Németország és szövetségesei 1918 elején, a szovjetekkel kötött fegyverszüneti megállapodást érvénytelennek nyilvánítva, az egész fronton támadást indítottak. Néhány nap alatt elfoglalták Lettországot, Észtországot és Ukrajna nagy részét. A szovjet alakulatok azonban február 3-án megállították a német támadást. Közben február 1–3. között a Monarchia Adrián lévő cattarói (Kotor) hadikikötőjében matrózok lázadtak fel, békekötést és emberséges szolgálati körülményeket követelve. Május 7-én a központi hatalmak megkötötték Romániával a bukaresti békét. A Monarchia különbéjé érdekében IV. Károly király sógora, Sixtus Bourbon pármái herceg (Zita testvére) közvetítésével még 1917. február és március hónapjai során kapcsolatot teremtett az antant vezetőivel. A békekísérletet Georges Benjamin Clemenceau francia miniszterelnök hiúsította meg. A bukaresti békekötés után a német hadvezetés a nyugati hadszíntéren akart kieroszakolni döntő eredményt. Március végén az amienszi csatában az angolokat, május végén

pedig Soissons és Reims között a franciákat is visszavetették. Azonban a július 15-én kezdődött marne-i csatában az antanthaderők a németeket visszavonulásra kényszerítették. Az 1917. évi események felsorolásánál említésre méltó, hogy augusztus 1-jén XV. Benedek pápa egyezményes békekötésre hívta fel a hadviselő államokat. A felhívást az érintett felek elutasították.

Az antantcsapatok 1918 nyarán és őszén, valamennyi fronton támadásba lendültek. Az 1918. augusztus 8-án kezdődő amiensi támadásban a brit-francia haderő összesen 562 harcokocsival, 2600 löveggel és 460 repülőgéppel támadt a németekre. A németek ekkor néhány óra leforgása alatt 700 tisztet, 27 ezer főt és több mint 400 löveget vesztek. 16 ezer német katona fogságba került. Ezután a központi hatalmak egymás után összeomlottak. Románia az antant oldalán ismét belépett a háborúba. Az olasz hadszíntéren a Monarchia csapatai 1918 nyarán még egyszer támadásba lendültek. 1918. június 15-én Lányi-Lindner Gusztáv ezredes, a 34. gyalogezred parancsnoka kétszer is megsebesülve sikeres ellentámadást vezetett az olasz állásokon át. Ezután az osztrák-magyar 4. hadtest átkelt a Piavén, de állásait nem

Tutsek tábornok az Alpenkorpdivisio parancsnoka a törzsével a Stibeun

tudta megtartani. Július 6-ra vereséget szenvedett. Az akció során el-
esett 11 643 fő, megsebesült 80 582 fő, megbetegedett 24 508 fő és
eltűnt 25 257 fő. Október 24-én az antant csapatai (olasz, angol és
francia katonák) az olasz fronton támadásba lendültek Monte
Grappánál, Montellónál és a Papadoli-szigetnél. Október 30-án a front
kettészakadt, és a védők (köztük több ezer magyar honvéd) a csatát
elvesztették. A vittorio-venetiai vereség a Monarchia számára végze-
tesnek bizonyult. Időközben szeptember 15–24. között az antant had-
ereje Macedóniában áttörte a bolgár csapatok által védett frontot, és
hat hét múlva már a Duna–Száva vonalnál jártak. A Monarchia no-
vember 3-án letéve a fegyvert megkötötte a fegyverszünetet. Weber
von Webenau osztrák tábornok Villa Giustiban írta alá a magyarok
részére is a háború végét jelentő dokumentumot. (Az I. világháború
utolsó napján 360 ezer osztrák–magyar katona került hadifogságba.)
1918. október 25-én, Budapesten a Károlyi-palotában megalakult a
Magyar Nemzeti Tanács, mely az Astoriában működött, ehhez a
rendőrség is csatlakozott. Október 31-én, a lakásán katonai egyenru-
hások agyonlőtték gróf Tisza István miniszterelnököt, aki pedig már
az elején ellenezte a világháborút. Németországban kitört a novemberi
forradalom, ennek és a nyugati hadszíntéren elszenvedett vereségek
hatására a német hatalom képviselői aláírták a compiégne-i fegyver-
szünetet, amivel véglegesen véget ért az I. világháború. 1920. áprilisá-
ban a Szovjetunióból is kivonták az utolsó intervenciós csapatokat.

Az I. világháború folyamán több mint 10 millió ember esett el, és
további 10 millió ember halt meg a járványok és éhség következtében,
valamint több mint 20 millióan sebesültek meg. (Mintegy 60 ezer főre
tehető azoknak a halálos áldozatoknak a száma, akiket az ágyúdőrejek
nyomán lezúduló lavinák temettek alá a tiroli Alpokban.) Az Európa,
Ázsia és Afrika területére kiterjedő háborúban 33 állam vett részt, 48
millió fegyveres szolgált és harcolt az antant- és 25 millió katona a
központi hatalmak alakulataiban. A haditechnika és a hadiipar soha
nem látott méretű fejlődésen esett át.

3. A következmények

Az I. világháború 1918 őszén az antant győzelmével ért véget. Az
Osztrák-Magyar Monarchia nemcsak elvesztette a háborút, hanem
darabjaira is hullott. Területén nemzetállamok alakultak. Az antant a
vesztesékekkel a békeszerződések tervezetét a párizsi békekonferencián

Frontkép

dolgozta ki. A konferencián harminckét nemzet képviseltette magát, de valójában négy ország vitte a prímet: az USA Wilson elnökkel az élen, Anglia Lloyd George miniszterelnök vezetésével, a házigazda Franciaország, Clemenceau, a „Tigris” révén. A „nagy hármas”-hoz az olasz Orlando miniszterelnök csatlakozott. A magyar béke delegáció tagjai voltak gróf Apponyi Albert, valamint gróf Bethlen István és gróf Teleki Pál későbbi miniszterelnökök is.

A 14 részből álló békeszerződést a magyar kormány nevében Benárd Ágoston népjóléti miniszter és Drasche-Lázár Alfréd követ írta alá 85 éve, 1920. június 4-én a versailles-i Kis-Trianon-kastélyban. A békekonferencia elnöke ekkor A. E. Millerand volt. A békediktátum első része a Népszövetség alapokmányát tartalmazta, a második rögzítette Magyarország új határait. Ennek értelmében a történeti Magyarország (Horvátország nélkül) 282 ezer négyzetkilométer területéből 93 ezer négyzetkilométer (33%) maradt magyar fennhatóság alatt. Lakóinak száma 18,2 millióról 7,6 millióra csökkent. Az új határok mélyen belevágtak a magyar nemzettestbe, aminek következtében több mint 3,2 millió magyar került a szomszédos országok határai közé, tehát a Kárpát-medencében élő magyarság több mint egyharmada, s ennek fele az új határok mentén zárt tömbökben élt. Ez azt jelenti, hogy lehetett volna az etnikai, nem-

zetiségi elveknek megfelelő, igazságosabb határokat húzni, de a győztesek étvágya csillapíthatatlan volt.

A diktátum törvényesítette Nyugat-Magyarország, a Felvidék, Erdély és Horvátország „elszakítását”. Az ország területi megcsonkítása mellett a békeszerződés csak 35 ezer főben (!) állapította meg a magyar katonaság létszámát, valamint jóvátétel fizetésére kötelezte Magyarországot, amelynek összegét később 200 millió aranykoronában állapították meg. A békediktátum aláírásának pillanatában a szerződés elleni tiltakozásul Magyarországon megkondultak a harangok, leállt 10 percre a közlekedés, bezárták az üzleteket, iskolákat, a Területvédő Liga tüntetéseket szervezett. Az Ébredő Magyarok Egyesülete bombamerénylet tervezett Budapesten a francia követség ellen. Clemenceaunak a gyermeke, és annak magyar házastársa öngyilkos lett.

A trianoni békediktátum után a nemzetnek újból ki kellett alakítania a magyar államot, közigazgatást, gazdaságot és mindent, ha népünk tovább akart élni. 1920. március 1-jén megválasztják Magyarország kormányzójává Horthy Miklós ny. altengernagyot, aki többek között irányította a felsorolt feladatok végrehajtásának kidolgozását és ellenőrzését.

Lovak és lovasok a háború kezdetén, Curylo, 1914 decemberében

Az I. világháború következményei a világ számára talán nagyobb nyomot hagytak maguk után, mint a következő nagy világégés nyomai. A II. világháború gyökereit tekintve (egy pár évtizednyi szünet után), folytatása volt az előzőnek. Az emberiség történetében mély nyomot hagyó I. világháború átalakította Európa térképét és politikai rendjét. Minden érintett településen ott állnak emlékművei, élményei ma is elevenen élnek. Szinte minden család pótolhatatlan veszteséget szenvedett a látszólag önvédelemből zajló harcok során elhunyt hősi halottaik, vagy a hadifogságban elpusztult szeretteik révén. Az ő emlékükre, valamint a háború következményei emlékére készült a következő tanulmány.

Demény-Dittel Lajos

A VILÁGHÁBORÚS EZREDEK (Erdélyben)

Az erdélyi ezredek történetéről több könyv is íródott, amelyet neves katonai írók szerkesztettek. Ez a könyv nem kívánja a kereteket kiszélesíteni, mindössze egy emlékeztetőt kíván bemutatni az erdélyi ezredekéről, azért, hogy a könyvben felsorakoztatott háborús résztvevők elhelyezése logikus sorrendben követhető legyen az olvasó számára. Tehát a cél az volt, hogy legyen egy áttekinthető kép a helységhez kötődő erdélyi ezredekéről, de nem utolsósorban a tömérdek katonai alakulatot magában foglaló Monarchia hadseregének ilyen vonatkozású mozzanatairól is. Erdély népe – és közöttük a magyarörménység – számos képviselője maradtalanul kivette részét ebben a világégésben. Hogy hol harcoltak ők? – talán kezdjük először a honvédgyalozezredekkel:

Kolozsvári 21-ik honvéd gyalozezred.

A kolozsvári 21. Honvéd gyalozezred 1914 augusztus 21-én került ki Stanislauba, az orosz harctérre. A tűzkeresztségen Podhajce mellett esett át, ahol sok volt a fogságba esettek száma. A 21-esek következő nagy csatája Lemberg mellett folyt le, ahol rendkívül sikerrel szerepeltek, sok foglyot és nagy zsákmányt ejtettek. Különösképpen kitűnt az ezred a Ryczyhov község ellen intézett rohamban. Sok nélkülözés közben vett részt az ezred a galíciai visszavonulásban. Szeptember folyamán a magyar határ védelmére kaptak közvetlen feladatot és szeptember 26-án visszafoglalták a kozákoktól Uzsokot és megszállták a határhegyeket. Az uzsoki hágó birtokbavétele után a 38-as hadosztály, amelybe a 4 erdélyi honvédezred tartozott, csatlakozott az általános előnyomuláshoz, amelynek célja Przemysl felszabadítása volt. Eközben az ezred visszavonult a magyar határra, s a honvédek az Uzsoki-szoros védelmében írták be nevüket a magyar történelembe.

Tavasszal a huszonegyesek részt vettek a nagy hadjáratban, amelyet a gorlicei áttörés indított meg, hosszú hónapokon keresztül állták az oroszok rohamait és rohamról rohamra menve kergették az ellenséget maguk előtt. A Dnyeszter és a Strypa vidékén két és fél évig harcolt az ezred, és különösképpen kitűntek a siemikowcei támadásnál. A háború utolsó évében az olasz fronton harcoltak és részt vettek a júniusi veneziai nagy csatában, ahol igen súlyos veszteséget szenvedtek.

Marosvásárhelyi 22-es honvéd gyalogezred

A marosvásárhelyi 22-es honvéd gyalogezred Monasterzyska mellett esett át a tűzkeresztségen, ahol lendületes támadás után véres kézi tusában megverte az ellenséget, úgy hogy az kénytelen volt menekülni. Résztvettek a 22-esek a második lemergi csatában és az Uzsoki-hágó visszafoglalásánál és 1914 telén a magyar határ legendás hírű védelmében. Ezek a harcok, amelyeket általában „*kárpáti harcoknak*” szoktak nevezni, szép haditettekkel gyarapították az erdélyi honvédek hírnevét. Részt vett az ezred a gorlicei áttörés utáni utóharcokban és a nagy előnyomulásban. Különösen kitűntették magukat Lispvicénél, Kyoviecnél és Siemkoviecnél. 1916-ban a Dnyeszter és a Strypa vidékén harcolt az ezred és a Zubrzec községnél megindított támadásban, valamint Ostrovnál gyarapította győzelmét. 1918-ban a 22-esek is az olasz frontra kerültek, és résztvettek a nagy és véres veneziai csatában. Az ezred 1918 október 29-én indult hazafelé. Az, amit itthon találtak, az őszirozsás forradalom, amely Károlyi Mihály „nem akarok katonát látni” jelszavával kiűtötte a nemzet kezéből a fegyvert, szándékosan szétzüllesztette, szétkergette a hadsereget, de mindez már nem az ezred hibája volt.

A nagyszebeni 23-as gyalogezred

A nagyszebeni 23-as gyalogezred mint a 38-as hadosztály egyik ezrede, szintén végigjárta azokat a harctereket, amelyekben a 21-esek és 22-esek részt vettek. Végigverekedtek a galíciai, Kárpátok, Uzsok és a tavaszi hadjárat sok-sok ütközetét, valamint a 1916–17-es években zajló Dnyeszter- és Strypa-vidéki csatákat.

A brassói 24-es honvéd gyalogezred

A brassói 24-es honvéd gyalogezred 1914. szeptember 4-én esett át a tűzkeresztségen a Horozanka–Toustobabi–Wyculka arcvonalon, részt vett a przemyslani csatában, majd a Kárpátok hősi védelmezésében. Syevikovcénél elkeseredett kézi tusa közben győzte le az ellenséget, több száz foglyot és nagy harci zsákmányt ejtett. Részt vett a Brussilow-offenzíva nagy csatáiban és ugyancsak hónapokon keresztül állta az ostromot a Strypa mentén. A háború utolsó évében Assiagónál harcolt az ezred, és itt érte az összeomlás is.

Dési 32-ik honvéd gyalogezred

A dési 32-ik honvéd gyalogezred Uhnovnál kezdte meg háborús szolgálatát, ahol rohammal foglalta el az orosz állásokat és igen sok foglyot, zsákmányt ejtett. Részt vett a lengyel csatában, majd a visszavonulásban, amely után a Dunajecnél állt meg. 1915 tavaszán súlyos harcok árán 3 napig tartó támadással a Zsebrák-nyeregben elfoglalt egy orosz állást és sok foglyot, zsákmányt ejtett. A gorlicei áttörés után a 32-esek üldözésre indultak, átkeltek a Sanon és folytatták az oroszok üldözését a Bóg folyón át Wolhyniában. 1916 őszén az olasz harctérre vitték le az ezredet, ahol részt vett a 9. és 10. Isonzói csatában, amikor lendületes támadással visszaverték a Kostanjevicéba betört románokat a Doberdó mögé. Végigküzdötte az ezred a 11. és 12. isonzói csatát és 1917. októberében Vermigliano mellett vívott kemény csatát. Novemberben az ezred részt vett a nagy piavei támadásban. 1918-ban is az olasz harctéren találjuk az ezredet. A legnagyobb sikert az ezred júniusban érte el, amikor két olasz zászlóaljtal részben elfogott, részben megsemmisített.

Nagyvárad 4-ik honvéd gyalogezred

A nagyvárad 4-ik honvéd gyalogezred a przemyslani csatában esett át a tűzkeresztségen, majd részt vett a rohatini nagy ütközetben. Végigharcolta a második lengyel csatát, majd Kyrownál tartotta a frontot bámulatos kitartással, szívóssággal és erőfeszítéssel. A Kárpát-vonal védelmében is kitűnt az ezred. A gorlicei áttörés után részt vett a támadó ütközetekben, majd 1915-ben levitték az olasz harctérre. Itt részt vettek a 4-es honvédek a sorozatos isonzói csatákban Sanmartinon, a Monte San Michelen, majd 1917 szeptemberében ismét az olasz fronton harcolt, részt vett a Tagliamento körüli harcokban s a Piave mellett küzdött.

Szatmári 12-ik honvéd gyalogezred

A szatmári 12-es honvéd gyalogezred Korzovnál, Galíciában került bele a háborúba. Lipniknél és Zaborcénál vívott nehéz csatákat, részt vett a jaroslau-i átkelésben, a krakkói csatában és a Dunajec melletti állóharcokban. Az 1915. évi nyári nagy offenzívában az ezred dicsőséges harcokat folytatott. Kamieno-Litovsknál, Wolhyniában harcolt, majd 1916 végén az olasz harctérre került Kostanjevice mellé és

részt vett a 10. isonzói csatában, a következő évben pedig a Montellón és a vittoriói csatában. E helyen kell emlékezni a 16. honvéd menetzredről és a szatmári 12-es népfelkelő gyalogezredről, amelyek részint az orosz fronton, részint a szerb fronton, részint az erdélyi harcokban arattak sikereket. A cs. és kir. közös gyalogezredek közül Erdélyben állomásoztak a 2-es, 31-es, 62-es, 64-es, 82-es és 85-ös ezredek.

A 2-es brassói gyalogezred

A brassói cs. és kir. 2-es gyalogezred a zloczowi csatában esett át a tűzkeresztségen, amely után súlyos harcok következtek. A lembergi csatában az ezred nagy veszteségeket szenvedett és folyton fogyva, vé-

Katonafej – Nagy István grafikája

rezve vonult vissza a Kárpátok gerincéig. Az ezt követő előretörésben Czyski és Sanoczany mellett vívott az ezred dicsőséges ütközeteket, késő ősszel pedig átszállították az egész regimentet Nyugat-Lengyelországba, a Wartha és Pilican folyók vidékére. Ezen a területen állták a frontot ősszel és télen át, 1915. május 13-án pedig, a gorlicei áttörés után elindult több száz km-es üldöző hadjáratra, amely Nyugat-Lengyelországtól

Baranoviceig tartott. Részt vettek a 2-esek Ivangorod ostromában, ahol nagyszerű fegyvertényeket követtek el.

Hosszú és fárasztó menetelések után érkezett az ezred szeptember végén Baranovicére, és tartotta az arcvonalat egész télen át. 1916. június 13-án a Brussilow-offenzíva alatt Gorodiste közelében véres csatában verték

vissza az oroszok támadását. Itt kemény kézi tusára került sor, amelyben a 2-es honvédek különösen kitűntették magukat. 1916 őszén a Doberdóba került az ezred a 7-ik, 8-ik, 9-ik és 10-ik isonzói csatába, nehéz harcok között. 1917. nyarán ismét az orosz harctérre kerültek, ahol Stanislau környékén értek el sikereket. A háború utolsó évében az olasz harctéren az asiagói csatában vettek részt.

Favágás Raranczenél

5-ös szatmári gyalogezred

A cs. és kir. 5-ös szatmári gyalogezred Galíciában: Maloniz közelében súlyos veszteségek árán esett át a tűzkeresztségen. Az orosz tüzéség tüzeiben és az augusztus 28-án keletkezett éjszakai zürzavarban, vaktában lövöldözés közben, állományának több mint fele elveszett. Részt vett az ezred a Lemberg-ravaruskai nevezetes csatában, a Samenti harcokban, a krakkói ütközetben, majd Bukovinába került, Kolomea környékére. 1915 tavaszán az ezred a Strypánál harcolt, s keményen állta a Brussilov-féle offenzíva harcait. 1916 júliusában a román harctérre került az ezred, majd 1918-ban az olasz harctérre,

augusztus hónapban pedig a francia harctérre, a Hindenburg-vonalba. Kikülönített zászlóalja a szerb és az olasz harctereken harcolt.

31-es nagyszzebeni gyalogezred

A cs. és kir. 31-ik nagyszzebeni gyalogezred, éppen úgy, mint a 12-ik hadtest többi ezredei is, Galiciában, Grodek, Lemberg, Chirov és több más község mellett harcolt a világháború első évében. Késő ősszel az ezredet átvitték Nyugat-Lengyelországban, a Pilicia mellé, ahol a tavaszi támadó hadjárat időpontjáig maradt, amikor aztán több száz kilométeres meneteléssel üldözte az oroszokat egészen Baranovicéig. Súlyos harcokat vívott az ezred Ivangorodnál, melynek elfoglalásában oroszlánrésze volt, még Höfer is megemlékezett róla. Tulilovnál, egy orosz hátvédállás támadása során véres veszteségeket szenvedett: két óra leforgása alatt több mint ezer halottja maradt a csatatéren. Breszt–litovszk környékén szintén véres csatát vívott. 1916 tavaszán sikeresen vett részt a Brussilow-offenzíva elhárításában, majd ősszel az olasz harctérre került, ahol részt vett a 10-ik és 11-ik isonzói csatában. Innen ismét az orosz arcvonalra került és közreműködött Ukrajna megszállásában is. 1918 júniusában az asiagói nagy támadásban vett részt, súlyos veszteségek árán.

37-es nagyváradai gyalogezred

A cs. és kir. 37-es gyalogezred a szerb harctéren esett át a tűzkeresztségen. Átkelt a Drinán és a Jádár völgyében nyomult előre, majd a macsvai, zasavica-i ütközetben vett részt, a Save mellett és Belgrád körül harcolt. 1915-ben az orosz frontra vitték az ezredet, s a Kárpátokban súlyos veszteségek árán vitézül védték a határt. A Brussilow-offenzíva elhárító csatái után az olasz harcszíntéren van az ezred, részt vett a téli isonzói csatában. 1917. június 17-én a román fronton, a Gyimesi-szorostól keletre levő arcvonalban. 1918-ban az olasz frontra került a regiment. Részt vett a Piave menti harcokban. Az ezred második, elkülönített zászlóalja az orosz harctéren, majd Doberdóban harcolt, viszont a negyedik zászlóalj a szerb harctéren, s a 11-ik isonzói csatában szerzett elismerést.

50-es gyulafehérvári gyalogezred

A cs. és kir. 50-es gyulafehérvári gyalogezred, mint a 12-ik hadtest kötelékébe tartozó csapategység, szintén az orosz harctéren kezdte meg háborús szereplését, részt vett a gorlicei áttörés utáni előnyomulásban, az isonzói csatákban és Assiagónál.

51-es kolozsvári gyalogezred

A cs. és kir. 51-es kolozsvári gyalogezred a Zlota-Lipa melletti első lemergi csatában esett át a tűzkeresztségen és részese volt annak a heroikus harcnak, amelyet a 12-ik hadtest és a 11-ik hadosztály 26 zászlóalja folytatott az oroszok 48 zászlóaljával szemben. Nehéz ütközeteket állt ki az ezred a Lemberg visszafoglalása körüli harcokban, s a Sambor, Chirov, Przemysl arcvonalon. A Chirov körüli harc nagyon megviselte az ezredet. Október végéig, két hónap alatt 3400 embert vesztett. Novemberben az ezredet átvitték Orosz-Lengyelországba, ahol a Várta és a Pilivia vonalán harcoltak a tavaszi támadóhadjáratig, mikor az ezred részt vett az Ivangorod, a Visztulán és a Bugon való átkelés és a Baranovci körül lefolyt súlyos csatákban. 1917 májusában az Isonzó mellett harcol az ezred, részt vett a 10-ik és 11-ik isonzói csatában és Bresztovica környékén nehéz harcokban gyarapította hadi érdemeit. Részt vett a tolmeini nagy áttörésben, majd a háború utolsó évében a francia harctérre jutott: a St. Michele-i állásba. Itt a franciákkal és amerikaiakkal kerültek szembe az 51-esek, és olyan vitézül állták a helyüket, hogy a legfelsőbb hadvezetőség legmagasabb elismerését nyerték el. Az ezred elkülönített zászlóalja az I. hegyi dandárhoz tartozott, és a szerbek ellen, majd az olasz harctéren, Dél-Tirolban harcolt. A harcokban az ezred összesen 28 db arany vitézségi érmet kapott. Az 1918. márciusi átszervezés alkalmával az önálló zászlóaljakat megszüntették, s ettől kezdve az 51/I. zászlóalj a 62. gyalogezred IV. és V. zászlóaljával a 128. gyalogezredet alakította meg.

Marosvásárhelyi 62-es gyalogezred

A cs. és kir. marosvásárhelyi 62-es gyalogezred az első lemergi csatában esett át a tűzkeresztségen, majd a przemyslani csatában védte a vonalat az óriási túlerővel szemben. Szeptemberben részt vett a második lemergi csatában Wereszicza mögött, majd Sary-Sambor felé

előnyomulva vívott nehéz ütközetet. 1914 őszén az ezredet szintén Nyugat-Lengyelországba vitték. A gorlicei áttörés után az ezred részt vett végig a nagy nyári offenzívában, amely közben Brzostek és Sieniava mellett aratott fényes hadi sikereket. 1917-ben az olasz harctérre került az ezred és részt vett a 11-ik isonzói csatában, részt vett a tolmeini áttörésben és a Piave melletti ütközetekben. 1918 júliusában a francia frontra került, és részt vett a St. Michel-i csatában.

63-as besztercei gyalogezred

A cs. és kir. 63-as besztercei gyalogezred nagyjában ugyanazon utakon folytatta le háborús szereplését, mint a 62-esek. Részt vett a galíciai elhárító csatákban, a lengyelországi előnyomulásban, a 10-ik isonzói csatában, a tolmeini áttörésben és a francia hadszíntéren. A kiküldönített zászlóalj Besztercéről Hercegovinába került, és a szerbek elleni támadó harcokban vett részt, majd az Isonzó-front védelmében harcolt hosszú hónapokon keresztül.

64-es szászvárosi gyalogezred

A cs. és kir. 64-es szászvárosi gyalogezred a 16-os hadosztály kötelékében nagyjában ugyanazt a hadiutat tette meg, mint a nagyszebeni 31-esek. Súlyos harcai voltak Galíciában. Gorodisce mellett és az olasz harctéren.

82-es székelyudvarhelyi székely gyalogezred

A cs. és kir. székelyudvarhelyi 82-es székely gyalogezred a Monarchia legvitézesebb ezredcineinek egyike volt. Az ezred világháborús története több ízben kiemeli, hogy az ezred parancs nélkül soha, a legváltáságosabb helyzetben sem hátrált meg. De előfordult, hogy nem engedelmeskedett, mikor hátrálást parancsoltak. 1914. augusztusban az ezred kb. 4400 főből állott. Tűzkeresztségen Dunajownál esett át 1914. augusztus 26-án az első Lemberg Zloczow-i csata keretében, azután következett Zlota-Lipa, majd Meriszov, 1914. október 14-én és 15-én Stari-Sombor, november 13-tól Orosz-Lengyelország, 1915-ben Galícia (Wolhynia). Részt vett a przemislanyi csatában, a második lebergji ütközetben, majd Nyugat-Lengyelországba került, a Palicia-vonalra. 1915 áprilisában ismét Galíciába szállították az ezredet, májusban kierőszakolta az átkelést a Visloka

folyón (júniusban Sieniawa és Piskorowice). Részt vett a gorlicei áttörésben, a San-parti csatákban, 1916-ban a Luck-Olyka-i áttörésben, majd az Isonzó melletti harcokban. 1916 augusztusban a 82-es székely gyalogezred védte Erdély keleti határait a románokkal szemben. A Runcul Mare hegy visszafoglalása, valamint a Mägura Casinului-i csata a legszebb fegyvertényei az ezrednek. 1915-ben a 82. gyalogezredből alakult VIII. menetzászlóalj indult el a Kárpátokban, ahol 1918-ig harcoltak. Az ezredet 1918-ban Dél-Tirolba, a Hétközség fennsíkján találjuk, ahol a Col de Rosso magaslatok védelmében harcoltak. Itt találja őket a fegyverszünet híre 1918. november 3-án.

85-ös máramaros-ugocsai gyalogezred

A máramaros-ugocsai cs. és kir. 85-ös gyalogezred a komarnói csatában kezdte meg világháborús szereplését és folytatta a Lemberg-Ravaruska-i, a San-menti és a krakkói csatákban. A gorlicei áttörést követő nagy offenzívában a Radziwilow, Ponikowica és Wysozko-i ütközetek tették emlékezetessé az ezred nevét. Az olasz fronton a piavei csatákban vettek részt a 85-ösök, majd Asiagónál harcoltak.

Különleges alakulatok

Meg kell emlékezni a brassói cs. és kir. 2-ik huszárezredről, a marosvásárhelyi m. kir. 9-ik honvéd huszárezredről, melyek mind a lovas, mind a gyalogsági harcokban kiváló teljesítményeket értek el. A 9-es honvédhuszárok a sztojanovi lovasrohammal írták be nevüket a történelembe. Kiváló háborús múltra tekinthetnek vissza a marosvásárhelyi és nagyváradi h. tüzérek, a nagyváradi 132-es tüzérek, a kolozsvári cs. és kir. 35. tábori ágyús ezred és a nagyszebeni 36-ik tábori ágyús ezred. Volt ezenkívül még igen sok különleges alakulat, műszaki csapat és háborús szükségalakulat, amilyenek például a 300-as gyalogezredek, továbbá volt temérdek áthelyezés mind egyénekenként, mind csoportosan. Nagy általánosságban azonban minden erdélyi ember a fent felsorolt ezredkötelékek valamelyikéhez tartozott és őrizte ezek emlékeit. Az emlékezés az események újraélése. Visszarévedés a múltba, de már bizonyos idő távlatából, amikor az élmény emlékké mélyült és szépült, s megkapta a költő által megénekelte „megszépítő messzeség”-et.

SZÉKELY HADOSZTÁLY

Az 1918–19-es évi erdélyi katonai kerületi parancsnokság alá rendelt csapatok harcát a románok ellen a világháború folytatásának lehet tekinteni, amelyet Románia hadüzenettel kezdeményezett az antant ellenére. 1918. november 3-án kötötték meg Páduában a Diaz–Weber-féle fegyverszünetet, mely az aláírás után 24 órával, november 4-én délután 15 órakor kezdődött. A fegyverszünet szerint a demarkációs vonalnak a Monarchia eredeti határát jelölték meg. Közben gr. Károlyi Mihály 1918. november 9-én Franchet d'Esperay tábornokkal, a keleti had-sereg főparancsnokával a szerencsétlen belgrádi egyezményt kötötte meg, amely hatálytalanította a Diaz–Weber-féle szerződést, miszerint a határdemarkációs vonalat antantkatonák nem léphetik át. A román király november 20-án mozgósított és három nappal később átlépték a Monarchia-határt. Tettüket azzal motiválták a nyugati hatalmak előtt, hogy ők akarják megakadályozni a Magyarországon kialakuló bolsevizmus további terjedését. Az igazi ok azonban Erdély elfoglalásának régen dédelgetett terve volt. A román betörés hírére a világháború tehát újra fellángolt; a rögtönzött 21. ezred osztagait azonnal az újonnan kijelölt demarkációs vonalhoz rendelték, amelyet a Marosnál jelöltek ki. De ennek megvédésére nem került sor, mert a hadügyminisztérium december 18-án elrendelte: „A csapatok vérontás elkerülése céljából ne használják a fegyvert, de helyeiken maradjanak. Ha a románok a lefegyverzést követelik, akkor a magyar csapatok tiltakozás bejelentése mellett fokozatosan vonuljanak vissza.”

Ebben a helyzetben alakult Budapesten a Székely Nemzeti Tanács, ami két nappal a belgrádi egyezmény után történt, vezetői Jancsó Benedek, Sebess Dénes, Ugron Gábor és Urmánczy Nándor voltak (ez utóbbi Urmánczy magyarórmény származású volt). Ennek segítségével Lukács Béla ny. altábornagy megszervezte Debrecenben a 38. Kolozsvári hadosztály törzséből a Székely Hadosztályt, amelynek parancsnokságát Szatmárra helyezték, Nagy Pál ezredes vezérlete alatt. Legnagyobbrészt székely ifjak önként, bizonytalan időre katonai szolgálatot vállaltak Erdélyért. Egyetlen komoly haderő, amely a beözönlő román hadsereggel szembeállt. A székelyeknek, akik hazájuk, Erdély visszaszerzésére sereglettek össze, legjobban az fájt, hogy Budapestről hangos szóval hirdették, hogy nem állnak a területi integritás alapján, s nem támogatták őket Erdély visszaszerzésére irányuló törekvéseikben. Osztályrészéül

mégis csupán elszigetelt csaták jutottak, majd anélkül oszlott föl, hogy megkísérelhette volna a román hadsereg bevonulásának megakadályozását. Innen szervezték meg a Vaskoh, Belényes, Csúcsa, Szilágyosmlyó, Tasnád, Szinérváralja, Técső, Máramarossziget védővonalat. A hadosztálynak 19 zászlóalja, 16 ütege és lovasszázada vett részt a kiújult harcokban. Ezen védővonal mentén folytak a harcok 1918. december végétől 1919. április végéig, amelyben a 21. székely gy. e., 24. székely gyalogezred, 32. székely vadászvezred, 12. szatmári gyalogezred vett részt, valamint a belényesi csoport. A Székely Hadosztály tehát rendelkezett lovassággal, tüzérséggel és légierővel is. Itt kell megemlíteni a Székely Hadosztálytól eltérő ún. 39. dandárt, összesen 3500 fővel. A 3 hónap alatt zajlott ütközetek közül nagyobb jelentőségűek voltak: a csúcsai harcok, a cigányi ütközet, az 1919. február 13-i portyázás, a remetemezői, a hadadi ütközet, a diósadi ütközet, a györteleki rajtaütés, a zelistyei rajtaütés, az ilobai ütközet, a nagykocsárdi ütközet, az utolsó mátészalkai ütközetek 1919. április 20-án és április 22-én. Ennek előtte Károlyi Mihály 1919. március 21-én már átadta a hatalmat Kun Bélának, aki lemondott az ország integritásáról. A Székely Hadosztály ennek következtében nem csatlakozott Kun Béla rendszeréhez, hanem ellene fordult, viszont azt se teheték, hogy a románokhoz pártolva forduljanak Kun Béla ellen. – És akkor mi lett ennek a vége?

– Ma már tudjuk ezt! – A románok, valamint az antant is jól tudták, hogy a Székely Hadosztály bolsevistaellenes, és hogy a Székely Hadosztály Kun Béla bolsevizmusa ellen akar fordulni. Hogy a Székely Hadosztály Kun Béla rendszerének megbuktatását nem tudta teljesen és végérvényesen keresztülvinni, annak oka az volt, hogy a hadosztály eme szándéka a románok nagyratörő terveit és imperialisztikus céljait alaposan keresztelte. A románok a Székely Hadosztály bolsevistaellenes és ellenforradalmi szándéka keresztülvételének megakadályozására támadták meg a Székely Hadosztály egész arcvonalát 1919. április 16-án. A székelyeket le akarták kötni, hogy ne fordulhassanak Budapest ellen a Kun Béla-uralom megdöntésére, vagy legalább látszatra közösen forduljanak Budapest ellen. Szatmáron arra a hírre, hogy az oláh csapatok előnyomultak, az ottani direktórium a város pénzével és az összeharácsolt ékszerekkel meg akart szökni. A polgárság felkérte az ott levő székely tiszteket, hogy akadályozzák meg a szökést. Ez meg is történt és a direktóriumot elzárták. Másnap azonban a direktórium tagjai kiszabadultak és elmenekültek. Ezután a bolsevisták dühe teljes erővel a Székely Hadosztály ellen fordult. Kiadták

a parancsot a székelyek lefegyverzésére és lefogatására, ami helyenként meg is történt. Harcok keletkeztek a Székely Hadosztály hátában, az élelmiszervonatokat a vörösek kirabolták, s mindent, ami a Székely Hadosztályhoz tartozott, feltartoztattak. A tragédia itt elkerülhetetlenné vált és 1919. április 26-án, déli 1 órakor letették a fegyvert, amelyet lángoló hazaszeretettel markoltak meg Erdélyért, akkor, amikor „nem akarok katonát látni” volt a jelszó.

1919 áprilisában, mint tudjuk, ezekben a napokban vonultak be a román megszállók a jelenlegi román–magyar határ romániai oldalán található nagyvárosokba. Április 19-én Szatmárnémetibe, április 20-án Nagyváradra és Érmihályfalvára nyomulnak be, de négy nap múlva már Debrecenben és április végére a Tisza vonalánál sorakoznak fel a román megszálló alakulatok. Magyarország területére 1918. november 12-én Gyergyótölgyesnél lépett az első román katona. Kolozsvárra, Erdély színmagyar fővárosába 1918 karácsonyának szombatján vonultak be a románok. A megszállókkal szemben a Székely Hadosztály és néhány más alakulat veszi csak fel a harcot. Az alakulat legnagyobb létszáma 649 tiszt, 12 438 fő legénység, 68 löveg és egy repülőosztály volt. A Székely Hadosztály nevet 1919. január 20-án vették fel, amikor már harcban álltak a 26 ezer fővel támadó román megszálló sereggel.

A Hadosztály felszerelése igen gyenge volt, lőszerutánpótlást nem kapott, mert a budapesti kormány félt a Hadosztály erejétől. Amikor 1919. március 21-én a Szovjet-Oroszországban kiképzett Kun (Kohn) Béla, elvbarátai és a felbőszített csőcselék kikiáltotta a magyarországi Tanács-köztársaságot, még jobban féltek a Hadosztálytól, mert a legénység az előírt vörös szalag helyett széles nemzeti színű szalagot varrt föl az egyenruha hajtókájára, majd föllázadt a szatmárnémeti kommunista hatóságok ellen. A Székely Hadosztály példás hősiességgel harcolt a túlerővel szemben, és szép sikereket ért el. Hadadnál, Kocsordnál, Mátészalkánál is megfutamították az ellenséget. Sokáig reménykedtek abban, hogy majd Budapestről kapnak lőszeret és utánpótlást. Budapest „urai” azonban magukra hagyták őket, és lőszer helyett vörös alakulatokat küldtek – ellenük. A Hadosztály sorsát megpecsételte a lőszerhiány, az utánpótlás hiánya és az, hogy lassan két tűz közé került. Egyik oldalról a kommunista alakulatok, másik oldalról a román túlerő támadta őket. Más kiút nem lévén, a Székely Hadosztály április 26-án Demecsernél letette a fegyvert a román megszállók előtt. Kb. 400 tisztet és 4000 fő legénységet a románok Brassóba internáltak. Kratochwill Károly ezredet a románok haditörvényszék elé állították és bebörtö-

nözték. 1920 októberében szabadult, később tábornok lett, majd altábornagy. A trianoni tragédia után a revíziós mozgalom egyik legismertebb képviselője lett, 1946-ban hunyt el Budapesten.

A Székely Hadosztály harcainak tiszteletére az utolsó harcok színhelyén, Mátészalka és Kocsord között, a Kraszna partján emlék-művet emeltek, ezt az 1950-es években a kommunista hatóságok leromboltatták. Újbóli felavatása 1995. április 21-én történt. A hét méter magas dombon álló emlékoszlophoz három székely kapu alatt elhaladva lehet feljutni. Az emlékoszlop felirata: „Erdélyért – A székely hadosztálynak 1918–1919 évben a haza integritásáért vívott dicső harcai és e harcokban elesett, hős székely honvédő katonák kegyeletos emlékezetére.” Az oszlopon egy versfelirat is olvasható: „Elült a harc, világok harca, / De új harc lobban, csak a tietek. / Az ősi földért haltatok, / S a halálban örökké éltek.”

Az ősi föld védelmében Köröstárkány mellett is kivették részüket a Székely Hadosztály katonái. Az itteni harcokról Constantin Kirijescu *Istoria pentru integrarea României 1916–1919* című könyvében ez áll: „A Dealul Mare-i erős állást, ahonnan Belényest is lehet látni, egy magyar kadéztájszlóalj védte, amely különös hősiességgel harcolt, és nagy veszteségei voltak. A belényesi ütközet heves volt. Nyégerfalvát és Köröstárkányt az éjszakai ütközet során elfoglalták.” Kirijescu néhány mondatos tudósításánál, ahonnan hiányzik a tömeggyilkosság ismertetése, sokkal bővebben foglalkozik a Köröstárkány melletti harcokkal Koréh Endre tábori lelkész *Erdélyért – A székely hadosztály és dandár története 1918–1919* című könyvében. Ebben a következőket olvashatjuk. „A harcot a nagyváradi honvéd hadapródiskola 17–18 éves tiszti növendékei, III–IV. évfolyambeli derék fiúk vették fel. A hadapródok halálmegvetéssel, elszánt kitarással harcoltak az oláh túlerő ellen. A magyar erő a túlnyomó oláh elől lassan vonult vissza Köröstárkányig, ahol újra felvette a harcot.” A hadapródok segítségére sietett a Werbőczy-zászlóalj, a csendőralakulat és a határrendőrök, mindannyian a Székely Hadosztály kötelekében. Olvassuk tovább Koréh Endre könyvét: „Április 18-án, nagypénteken elkeseredett harc folyt. A székelyek géppuskái oldalba kapták az oláhokat, s a tüzéségük is kitarzott a végsőkig. E küzdelemben Köröstárkány népe példátlan hősiességgel vett részt. [Az önfeláldozó hazaszeretet mindenkori hősiessége mellett talán annak is tulajdonítható ez, hogy a falu lakosai székely származásának tartják magukat – szerző megjegyzése.] Férfiak, asszonyok válllvetve harcoltak a székely rajvonásban a magyar szabadságért. Másnap [a román túlerő miatt a harcoló magyar

alakulatok kénytelenek voltak meghátrálni – sz. m.] békés szándékot színlelve, közérdekű hirdetés meghallgatására gyűjtötték össze a falu népet a községháza elé. Ezalatt Szakota, volt kristyóri jegyző géppuskákat rejtett el a szomszéd telkeken. Mikor már a lakosság együtt volt, megszóltak a gépfegyverek. Percek alatt halomra lötték a fegyvertelen lakosságot.” A református templom előtti téren 91 (más források szerint 93) áldozata lett a tömegmészárlásnak. A szomszédos Kisnyégerfalván szintén kivégeztek 17 magyart. Itt szomorúfüz jelzi a gyilkosság színhelyét.

A köröstárkányi öldöklés alatt a szomszéd román falvak lakosai is megjelentek, és garázdálkodni, rabolni kezdtek a jómódú magyar faluban. A három napig tartó szabad rablásban teljesen kifosztották a falut. Koréh Endre szerint a gyilkosok nem elégedtek meg a gépfegyverlövésekkel, volt, akinek kezét, lábát, nyakát is átvágták. Hiteles adatok szerint 204 magyar gyermek jutott árvaságra. 16 évestől 80 évet élt idős emberig férfiak, nők, leányok voltak az áldozatok között. Az elhunytakat a falu feletti temetődombon hantolták el, mindenkit a saját családja. „A Fekete-Körös völgyében elesett kis hősök – a nagyváradi hadapródok – és a hősi halált halt székely katonák tetemeit már nem volt, aki elhantolja. Az oláhok kirabolták a halottakat, s a tetemek a kutyák martalékaik lettek!” – írja Koréh Endre.

Beke György Itt egymásra találnak az emberek című könyvében Köröstárkányt is bemutatja. A faluban való gyűjtésekor kikötötték, mindenről írhat, csak 1919. április 19-ről nem. A könyvben nem is jelenhetett meg az a beszélgetés, amit az író az egyik még élő szemtanúval folytatott. A szemtanú, Gyulai Ferenc, 15 éves volt 1919-ben. Elmondása szerint úgy tudott megmenekülni, hogy fiatal fiú lévén átugrotta az egyik kerítést, utánalóttek, de nem találták el. Családjából hét áldozata volt a vérengzésnek. A szemtanú így vallott: „Azóta a tárkányiak ereje felköltözött a temetődombra. Azóta olyan gyávák vagyunk, mint a riadt bárányok. Fáj valami, bosszant, mondanánk ezt vagy azt, mert érezzük, hogy igazunk van, de felnézünk a dombra, és belénk szakad a szó.”

A gyalázatos gyilkosságokra évtizedekig nem volt szabad emlékezni, olyannyira nem, hogy a temetőben lévő sírkövekről a román kommunista hatalom lekaptatta az 1919. április 19-ét, nehogy feltűnjön valakinek a sok sírkereszt ugyanazzal a dátummal. Igyekeztek eltüntetni még az emlékét is a vérengzésnek. Ahogy a szemtanú is mondta: félelmet ültettek az emberek szívébe. Ezt a félelmet csak 1999-re tudták némelyek levetkőzni. Gyűjtést indítottak, és 1999 augusztusában sikerült

felállítani az emlékművet a román öldöklés során, valamint az első és második világháborúban elhunyt tárkányiak emlékére. Azóta minden évben nagypénteken itt emlékeznek meg az áldozatokról. Legyen békés, csendes pihenésük a köröstárkányi mártíroknak, a falu, Erdély védelmében elesett hősöknek, a Székely Hadosztály bátor katonáinak. 1995. április 21-én újból felállították Mátészalka és Kocsord között, az egykori harcok helyszínén, a Székely Hadosztály emlékművét.

Most az idők távlatából lehet csak valóban értékelni, hogy milyen nagy szolgálatot tett a magyar hazának a Székely Hadosztály azon elhatározása, hogy nem csatlakozik a Kun Béla bolsevista rendszeréhez. A hadosztály ezen felfogása mellett mindvégig hűségesen kitartott, de amikor látta, hogy a magyar hazán már nem tud segíteni, saját elhatározásából, önként letette a fegyvert, amelyet oly nagy lelkesedéssel ragadott meg azért, hogy hazáját és Magyarországot megvédje.

A „halott nemzetben” egyedül az erdélyi magyarság fogta fel, mit jelent és mily végzetes következményekkel jár a belgrádi bárgyú Cannossa-járás. 1918 őszén Erdélyben tisztek és civilek vállvetve teremtettek honvédő sereget Nagy Pál ezredes, Berde őrnagy, Verböczy Kálmán százados, Vén Zoltán főhadnagy és Mester zászlós toborzásában. Alapjában egyéni akció volt, és történelmi aktus lett belőle, hiába mesterkedett Károlyi Mihály és Fényes László. És vajon hiszik-e még ezek után is a nagy nyugati demokráciák hazai képviselői, hogy valóban az emberi kultúra érdekében kellett Magyarországot tetemmé csonkítani.

Magyar leventék egyszer még eljönnek,
Mosollyá válnak mind a székely könnyek,
Lelkünkben majd csak boldog vágyak élnek,
Mikor megfizet a győztes Erdélynek
Sok szenvedő fia, –
Virulj ki Hargita!

(Írta: Szilágyi Béla főhadnagy)

A FRONTHARCOSOK KATASZTERE

„Az I. világháború kitörésével lezárult az erdélyi magyarörmények azon közösségi életformáinak polgári-társadalmi szakasza, amelyet 250 év alatt sikerült addig összességében megőrizniük. Ezzel ért véget történelmük egy olyan fejezete, amelyben nem kis részük volt az erdélyi polgári társadalom megerősödésében, az ipar és kereskedelem fellendítésében. Tulajdonképpen az I. világháború után kezdtek jórészt felbomlani azok a kissé még feudális viszonyokat is magukban hordozó (helyi) közösségek, amellyel lezárult számukra egy biztonságot nyújtó közösségi lét úgymond megszokott hagyományos formája”.

ÁBRAHÁM (Zérich) István
ezredorvos-fogorvos

Maroshévízen született 1895-ben Zérich-Ábrahám István néven. Zérich-Ábrahám József és Pajety Matild gyermekeként. 1915-ben vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. Az orosz és olasz frontokon harcolt. Kitüntetései: Br. keé., O1t., O1., O2., S1., Heé., Oheé., M. br. keé. A háború után a Ludovika Akadémia kötelékében dolgozott, mint ezred-orvos. A nevét Ábrahámra 1927-ben változtatta meg, amikor vitézzé avatták „vitéz dr. Ábrahám István” néven. 1929-ben nősült Sopronban, itt született Judit lányuk is (később Nagyöszy-Wolf Lászlóné). Unokái jelenleg Amerikában élnek. Elhalálzási ideje ismeretlen.

AJTAY Ferenc dr.
(Szilágysomlyó, 1890. – uo.. ?)
ügyvéd

Szilágysomlyón született 1890-ben, Ajtay Endre és Száva Teréz gyermekeként. Az édesanyja révén volt magyarörmény. 1914-ben a mozgósításkor vonult be Kolozsvárott a 35. tüzérezredhez. 1914. januárban Cattaróba vezényelték. Itt a parti ütegnél mint ütegarancsnok teljesített szolgálatot a háború végéig. Egyszer lábtörést szenvedett. 1919-ben szerelt le. A háború után ügyvédként működött Szilágysomlyón.

/AJVÁSZ/ AJTONY Árpád

(Székelykeresztúr, 1899. – Csíkszereda, 1965. április 29.)
gyógyszerész

Székelykeresztúron született 1899-ben. Székelyudvarhelyen érettségizett, majd bevonult a 12. honvéd gyalogezredhez e-hez és Hajmáskéren tüzérségi kiképzést kapott. A kiképzés után az olasz front-ra vezényelték, mint tüzérségi hadapród megfigyelőt (zászlós), ahol zászlóaljuk Durazzónál foglalt állást. A háború vége felé 1918 augusztusában maláriát kapott és betegen az osztrák Kitzbühelbe került. Felgyógyulása után nem küldték többé vissza a harctérre, mivel november 3-án aláírták a fegyver-szünetet. A háború után a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem orvosi karán jár egy szemesztert, majd az intézmény Szegedre való költözésével a gyógyszerészeti karon folytatta tanulmányait. Itt diplomázott 1923-ban, mint gyógyszerész magister. Először Segesváron gyakornok, de Erzsébetvárosban is dolgozott, majd Jenő bátyjával megvásárolták Csíkszeredában a Fekete Sas gyógyszertárt, amelyet az államosításig vezetett. Csíkszeredában nőül vette Fejér Dórát, és két fia született: Ajtony Gábor (sz. 1932) főgyógyszerész és Ajtony Pál (sz. 1937) okleveles gépészmérnök.

Miután a gyógyszertárát 1947-ben államosították, mint alkalmazott dolgozott saját gyógyszertárában. Halála után a kíméletlen városrendezéssel házukat lebontották és vele a szép gyógyszertárt is. Széles körű szakmai tudása és emberi magatartása a város egyik legismertebb személyiségévé tette. A csíki lakosság orvosként tisztelte.

AJVÁSZ Béla

(Székelykeresztúr, 1895. február 13. – uo., 1985. február 16.)
kereskedő

Székelykeresztúron született 1895-ben. 1916 január 5-én mint a 22-es honvédek hadapród őrmestere kiment a frontra. A Brussilow-féle offenzíva idején a Srypánál történt ellentámadás idején zászlóaljuk megsemmisült, ő századparancsnokával és néhány emberével 1915. július 5-én hadifogságba került. A csittai tisztii fogolytáborból két év múlva a dauriai fogolytáborba, innen a kanszki táborba került, ahonnan megszökött, de a cseh vörös légjő elfogta. Később ismét megszökött és négy hónapi utazás után 1920. december 24-én érkezett haza Székelykeresztúrra, ahol átvette édesapja üzletét. A Magyar Pártnak 6 évig volt alelnöke.

AJVÁSZ Jenő

(Székelykeresztúr, 1890. június 22 – Marosvásárhely, szeptember 26.)
gyógyszerész

Székelykeresztúron született 1890-ben. Erzsébetvároson érettségizett, majd a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen gyógyszerész diplomát szerzett. A világháborúban az erzsébetvárosi hadikórház gyógyszerértárának volt a vezetője és főhadnagyi rangban szerelt le. Kitüntetése: Arany Katonai Érdemkereszt. A háború után Segesváron, Bécsben és Budapesten fejlesztette szakmai ismereteit. 1923-ban Árpád fivérével megvásárolták a csikszeredai Fekete Sas gyógyszer-tárat, amelyet társtulajdonosként vezetett az 1947-es államosításig.

ÁGOPCSA Lajos

(Kolozsvár, 1894. – Kolozsvár, ?)
autófuvarozó

Kolozsváron született 1894-ben. 1912-ben vonult be Besztercére a 63. gyalogezredhez, ahol megszakítás nélkül 6 évig szolgálta hazáját mint őrzető. Az összes frontokon, az orosz, később a szerb és az olasz fronton, harcolt. 1918 novemberében szerelt le mint tizedes. Magatartásáért több kitüntetést kapott: 1912., 1913. évi jub. eé., Kcsk.

A háború után a Rapid autóbustársaság tagja volt Kolozsváron.

ÁGOPCSA Miklós

(Kolozsvár, 1897. – Kolozsvár, ?)
autófuvarozó

Kolozsváron született 1897-ben. 1915-ben vonult be, és az orosz, olasz és francia harctereken szolgált mint szakaszvezető. Egyszer sebesült meg srappelről. A háború után magyarsága miatt sok inzultusban és fenyegetésben volt része, sőt ki is akarták utasítani az országból. A Rapid autóbustársaság tagja volt.

ÁVÉD András

(Gyergyóalfalu, 1893. – Marosvásárhely, ?)

magántisztviselő

Gyergyóalfaluban született 1893-ban. 1914 aug. 8-án bevonult a cs. és kir. 82. gyalogezredhez és az orosz és olasz harctereken harcolt Baranovice, Ivangorod, Brest-Litovsk, majd az olasz harctéren Monte Cimone, Monte Grappa, Selugio, Arsiero, Asiagó, Doberdó, Görz, Karszt, Monte San Gabrielle. Magsebesült 1917. augusztus 17-én a Monte San Gabriellén. Kítüntetései: III. o. kat. Érd. ker., Sign. Laud. kétszer, O2, Ob, Kcsk., Seb. é. Leszerelt 1918. novemberben, majd a Székely Hadosztálynál jelentkezett, ahonnan 1920. október 1-jén saját kérelmére bocsátották el.

BÁNYAI Elemér (Zuboly)

(Szamosújvár, 1875. augusztus 21. – Uzsoki-szoros-Oblasce, 1915. április 2.)

újságíró

Szamosújváron született 1875-ben. Szülei korán meghaltak, így neveltetéséről, iskoláztatásáról gyámjai gondoskodtak. Hányatott esztendőök után 1901-ben szerez bölcsészdoktorátust Kolozsváron. Itt jegyzi el magát az újságírással, rövid kolozsvári tartózkodása utána hazatér Szamosújvárra és megalapítja a Szamosújvári Közlöny című hetilapot. 1904-ben felköltözött Budapestre, ahol irodalmi értelemben vett nomád életet folytatott a szabályozott emberek társadalmában. Ő a pesti kávéházak józan bohémja: soha nem ittasul meg politikától s más efféle szeszektől, mindent lát, de igazán csak arra figyel, amire érdemes – Adyval, Krúdyval kacsint össze az éjszakában. Az első világháború kitörésekor őt is mozgósítják, majd az északi hadszíntérre, Galíciába vezénylik. Bányai Elemér főhadnagy 1915. április 2-án halt hősi halált az Uzsoki-szorosban. Holttestét a Budapesti Újságírók Egyesülete hazaszállította és a Kerepesi temetőben Prohászka Ottokár búcsúztatta. Emlékére adták ki a Zuboly könyvet, amelyben a magyar szellemi élet kiválóságai méltatták emberi, művészi nagyságát. Szellemi hagyatékát a mai napig tisztelik, és méltósággal őrzik emlékét,

BESZKÓ Béla

(Magyarláros, 1890. – Magyarláros, ?)

főhadnagy

Magyarlároson született 1890-ben. A világháború kitörése után a mozgósításkor vonult be a 35. táb. ágyúezredhez. 1915 februártól az orosz, a román és az olasz frontokon küzdött. Részt vett ezrede összes nagy csatájában. Az összeomláskor szerelt le. Kitüntetései: O2 és Kcsk.

BETEGH Márton

(Gyalu, 1883. – Gyalu, ?)

kereskedő

Gyaluban született 1883-ban. 1914. augusztus 1-jén vonult be Kolozsváron az 51. gyalogezredhez. 1916. január 1-jén a 18. menet-századdal az orosz frontra került. Itt Galíciában harcolt az oroszok ellen. 1917. június 6-án ezredével az olasz frontra ment; Hermada mellett küzdött. 1918-ban szerelt le mint tizedes. Kitüntetései: Kcsk. A háború után Gyalun volt kereskedő.

BILUSKA János

(Kolozsvár, 1888. – Szamosújvár, ?)

mészárosmester

Kolozsváron született 1888-ban. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 9. honvéd huszárezredhez. 1914. aug. közepétől az orosz, a román és az olasz harctereken küzdött. A Lemberg, Przemysl és Limanova melletti nagy csatákban hősiiesen harcolt. Az összeomlás után szerelt le. Kitüntetései: O2, Ob és Kcsk. A háború után Szamosújváron volt hentesüzlete.

BOGDÁN Artúr

(Kézdivásárhely, 1894. – Kézdiszentlélek, ?)

gépész

Kézdivásárhelyen született 1894-ben. A mozgósításkor vonult be és mint tüzér harcolt a fronton. 1916-ban orosz fogságba került, 1918-ban jött haza. Kitüntetései: Kcsk. A háború után önállósította magát Kézdiszentléleken, bércepléssel foglalkozott. Neje Mátyus Anna volt.

BOGDÁN János

(Lemhény, 1898. december 19. – Nyújtód, ?)
segédjegyző

A háromszéki Lemhényen született 1898-ban. A világháborúban az olasz fronton küzdött és három évet hadifogságban töltött. A Kesk. tulajdonosa volt. A háborút követően közigazgatási pályára lépett. 1927-ben segédjegyző lett Kézdialmáson. 1931-től kezdve Nyújtódra helyezték segédjegyzőnek. Neje Lukács Gizella volt.

BOGDÁN Károly

(Gyergyó, 1887. – Kolozsvár, ?)
gépkocsifuvarozó

Gyergyóban született 1887-ben, Bogdán István és Urmánczi Franciska gyermekeként. 1914-ben vonult be a 31. közös gyalogezredhez, később a 3-as lovashadosztály kötelékében a román, majd az olasz fronton harcolt. Az összeomláskor szerelt le mint tizedes. A háború végével önálló kereskedő lett Nagybaconban, később Tölgyesen, majd 1939-től Kolozsváron gépkocsifuvarozó vállalkozása volt.

BULBUK Gerő

(Szamosújvár, 1880. december 6. – Tasnád, ?)
pékmester

Szamosújváron született 1880-ban. 1915-ben vonult be a 63. gyalogezredhez. 1916 augusztusban a 16. menetszázaddal Bukovinába került. Innen az olasz frontra vitték, ahol 30 hónapig harcolt. Innen a francia hadszíntérre került, ahol 1918. szeptember 12-én Verdunnél francia fogságba esett. 1920-ban szabadult mint tizedes. Kítüntetései: Kesk., német Vasker., 1912-es e. é. A háború után Tasnádon saját tulajdonú péksége volt.

BUSLIG Gyula

(Gyergyószentmiklós, 1898. november 13. – uo., 1969. július 22.)
mészárosmester

Gyergyószentmiklóson született 1898-ban, Buslig Gyula és Keresztes Anna gyermekeként. 1915. májusban vonult be önként a 82. közös gyalogezredhez. 1915. júniustól az orosz és a román hadszíntérre

reken küzdött. Wolhyniában, a Vöröstoronyi-szorosban és Nagyszeben mellett harcolt. Egyszer sebesült. Az összeomlásokkor mint 40%-os hadirokkant tizedes szerelt le. Kitüntetései: O1, O2 kétszer, Ob és Kcsk. Testvére, Buslig Béla (1888–1915) az orosz fronton halt hősi halált 1915-ben. A háború után hentes- és mészárosüzletet tartott fenn szülővárosában.

CSAUSZ István

(Szamosújvár, 1875. május 19. – Marosvásárhely, ?)
magánzó

Szamosújváron született 1875-ben. A világháború alatt 1915. májusban vonult be a 23. honvéd gyalogezredhez. Az orosz fronton Delatyn mellett harcolt. 1919-ben szerelt le mint őrmester. Kitüntetései: Kor. ezüst érd. ker., Kcsk., Heé., Osztrák és bolgár Heé. A háború után mint számvívó (magánzó) működött Marosvásárhelyen.

CSERGÖFFY József

(Nyárádszereda, 1878. – Marosvásárhely, 1963. április 29.)
kereskedő

Nyárádszeredán született 1878-ban, (Rauschmán) Csergőffy József és Jakab Kata gyermekeként. Foglalkozása kereskedő volt. Nyárádszeredán apja üzletét kibővítette és a környék kereskedelméhez mérten igen széles körű áruforgalmat bonyolított le itt. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez s az orosz frontra ment (Stary Dolina). Rokkantság miatt 1914 októberében áthelyezték a budapesti Vöröskereszt Egylet-hez. Kitüntetései: Kcsk., Jub. é., magyar és osztrák Heé. 1912-ben nősült, neje a szamosújvári Novák Anna (1887–?). Gyermekei:

Tibor dr. (1913–1994), a kolozsvári piarista gimnáziumban érettségizett 1930-ban, majd a Jászvásári (Iasi) Tudományegyetemen szerzett orvosi diplomát 1936-ban. A háború után Szombathelyre telepedett, gyerekei:

László (Kálmán) (1915–1978), József (1917–1921),
Kata (1918 – ?), Anna (1919–1997) (Gálik Lászlóné),
Katalin (1930–1993) (Kirkósa Sándorné, aki Veszprémben halt meg).
Csergőffy József 1963-ban halt meg Marosvásárhelyen.

CSERGŐFFY Kálmán dr.

(Nyárádszereda, 1873. – keleti front, 1915.)

ügyvéd

Nyárádszeredán született 1873-ban, (Rauschmán) Csergőffy József és Jakab Kata gyermekeként. Foglalkozása ügyvéd volt Székelyudvarhelyen. A mozgósításkor, 1914. augusztus 1-jén vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez Marosvásárhelyen. Innen rövidesen a galíciai frontra vezényelték. Az orosz fronton halt hősi halált 1915-ben mint főhadnagy.

CSÍKY András

(Zilah, 1894. február 28. – Budapest, 1971. november 16.)

festő- és fotóművész

Zilahon született 1894-ben, dr. Csíky L. János és Verzár Róza gyermekeként. Elemi iskoláit a háromszéki Uzonban végezte, ahol édesapja orvos volt. A középiskoláit Erzsébetvároson végezte 1912-ben, utána a budapesti Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola hallgatója lett, rajztanári szakon. 1915 októberében katonai behívót kapott a cs. és kir. 24-es honvéd gyalogezredhez. Rövidesen a galíciai frontra vitték, ahol 1918 április 14-én tartalékos hadapród lett. Mint hadapród szakaszparancsnok-helyettest Kesk.-el tüntették ki, majd zászlósként orosz fogságba került. Jekatyerinburg, Krasznojarszk, Petrográd, Riga voltak fogvatartásának helyei. Hadifogságának emlékeit ceruzavázlatokon örököltette meg. Pénzszerezés céljából, gyufaszálakból elkészítette egy krasznojarszki pravoszláv templom modelljét. A fogságból 1921. október 20-án szabadult. A háború után főiskolai tanulmányait már nem folytatta, hanem Kolozsváron elsajátította a fényképész szakmát és Tordán fényképészeti műtermet nyitott. Az 1940-es években áttelepedett Budapestre, itt érte a II. világháború, ahol angol és szovjet fogságban is volt. 1947-ben szabadult, ezután a festészetnek szentelte életét. Főleg tájképeket és csendéleteket festett, amelyeknek száma eléri az ezret is. 1971-ben halt meg.

CSÍKY Dénes

(Gyergyóditró, 1895. – Gyergyóditró, ?)

órászmester

Gyergyóditróban született 1895-ben, Csíky Dénes és Lázár Tekla gyermekeként. 1915. május 15-én vonult be a 82. közös gyalogezredhez.

1915. július közepén az orosz harctérre ment. San, Iwangorod, Ravaruszka és Olika mellett harcolt. 1916. június 5-én jött haza. Az összeomlás után szerelt le mint gyalogos.

CSÍKY János dr.

(Gyergyócsomafalva, 1892. – Gyergyószentmiklós, 1979.)
orvos

Gyergyócsomafalván született 1892-ben, Csiky János és Merza Mária gyermekeként. Csíksomlyón érettségizett. Egyetemi tanulmányait megszakítja az I. világháború kitörése. A háborúban a 38. hadosztály századosa volt, amelyik később az 1918-as békekötés után Székely Hadosztálya alakult az erdélyi területek védelmére és az ezután kialakult románokkal való harcokban voltak Csíkynek érdemei. Ez nem volt más, mint az a „*diósadi ütközet*” 1919. április 16-án, ahol egy román zászlóalj Haraklánynál megtámadta az egyik magyar különítmény főrsét, de köszönhetően a Csíky-századnak, a hátbatámadást visszاسzorították. A Csíky János vezette század visszaverte a rajtaütést, miközben a két román zászlóaljra duzzadt ellenség nagy veszteséget szenvedve és sok halottat hátrahagyva, megfutamodott. Négyévi frontszolgálat után 1921-ben szerez Budapesten orvosi diplomát. 1924-től a gyergyószentmiklósi kórház orvosa, később főorvosa. 1941-től a kórház igazgatója. Pályája során több mint 500 ismeretterjesztő előadást tartott, számos újságcikk szerzője volt. Gyergyószentmiklóson halt meg 1979-ben mint a Kórházotthon igazgató-főorvosa.

CSÍKY József dr.

(Marosvásárhely, 1881. – Debrecen, 1929. január 26.)
orvos, egyetemi tanár

Marosvásárhelyen született 1881-ben, id. Csiky József orvos gyermekeként. Elemi és középiskolai tanulmányait Bécsben végezte. Orvosi oklevelét 1905-ben szerezte Budapesten. Az I. világháború alatt katoniorvosi szolgálatot teljesített, mint a budapesti helyőrségi kórház főorvosa. A háború után, mint egyetemi magántanár számos tanulmányt írt bel- és külföldi szaklapokban. Kiadott fő műve volt a Belorvosi diagnosztika, amely 1921-ben jelent meg Budapesten. Elnöke volt a Debreceni Orvosegyesületnek. 1926-tól súlyos szivbaja miatt visszavonult az aktív tevékenységtől.

CSÍKY Kálmán

(Gyergyószentmiklós, 1883. – uo. 1954. május 10.)
birtokos

Gyergyószentmiklóson született 1883-ban, csíksomlyói Csiky Kálmán és Cziffra Katalin gyermekeként. 1915-ben vonult be Marosvásárhelyen a 9. honvédezredhez. 1915 szeptemberében az orosz hadszíntérre ment. Részt vett a Brussilow-offenzívában. Az összeomlás után mint hadnagy szerelt le. Kitüntetései: O2., Kcsk. A háborút követően Gyergyóremetén gazdálkodott mint középirtokos. Családi állapota nem ismert.

CZÁRÁN Emánuel

(Gyergyóvárhegy, 1896. november 25. – Gyergyóremete, 1963. április 19.)
tiszttviselő

Gyergyóvárhegyen született 1896-ban, Czárán Manó gyermekeként. 1915. május 15-én vonult be Marosvásárhelyen a 23. vadászászlóaljhoz. 1916. január 19-től az orosz és az olasz frontokon küzdött mint zászlós. Arsieró és Asiagó mellett harcolt. 1916. július 21-én olasz fogságba esett. 1920. március 15-én jött haza. Testvére, Czárán József 1917-ben a román harctéren halt hősi halált.

CZETZ Rezső

(Szamosújvár, 1892. június 10. – Szamosújvár, 1942. máj. 4.)
tiszttviselő

Szamosújváron született 1892-ben. A mozgósításkor vonult be a 63. gyalogezredhez. A tisztiiskola elvégzése után a szerb fronton harcolt. Innen az olasz harctérre került, ahol a Doberdó körül dúló csatákban vett részt. Itt megsebesült. Kitüntetései: O2, Kcsk., Seb. é., Vöröskereszt-érem. A háború után szülővárosában működött, mint tiszttviselő.

CZIFFRA Ferenc

(Gyergyószentmiklós, 1876. – uo. 1945. augusztus 13.)
banktiszttviselő

Gyergyószentmiklóson született 1876-ban, Cziffra Mihály és Vertán Mária gyermekeként. 1914-ben, a mozgósításkor vonult be a 22. népf.

honvéd gyalogezredhez. 1914 augusztus 1-jén az orosz harctérre ment. Stry, Lemberg és Staniszlau mellett harcolt, mint hadnagy. 1914. november 13-án orosz fogságba esett. 1922. március 30-án jött haza. A háború után banktisztviselő volt Gyergyószentmiklóson.

CZIFFRA Manó

(Gyergyóbékás, 1878. – Gyergyószentmiklós, ?)
gazdálkodó

Gyergyóbékáson született 1878-ban. Gyergyószentmiklóson polgárit, Görgényszentimrén pedig erdészeti szakiskolát végzett, azután erdőkezelő lett Galócás fűrésztelepén. A világháborúban az orosz fronton küzdött, háromévi hadifogságot is szenvedett, és mint szakaszvezető szerelt le. Később mint erdőgondnok működött Gyergyószentmiklóson. 1922-től önállósította magát. A görög katolikus egyház gondnoka, de községi bíró is volt. Neje Muszka Ilona, gyermekei: Mária, Lukrécia, Johanna, Manó, Miklós és János.

DÁJBUKÁT Dávid

(Csíkszépvíz, 1886. – Székelyudvarhely, 1954. január 5.)
kereskedő

Csíkszépvízen született 1886-ban, Dájbukát Dávid és Fejér Veronika gyermekeként. Szépvízi kereskedő volt. Mint katona vett részt az I. világháborúban, ahonnan több kitüntetést hozott haza. 1912-ben nősült, első neje Fejér Mária (1892–1932). Gyermekei: Mária (1913–1916), Rozália (1918–?) (Gyurits Józsefné), Sarolta (1916–1969) (Zakariás Lukácsné), Mária (1920–1995) (Fejér Pálné Szatmáron halt meg), Ilona (1923–) (Szentpéteri Istvánné, jelenleg Welsben az Evangélikus Alterheim otthonban él), Éva (1927–) (1949-ben Mihai Georghe neje lett). Anna (1928–) (özv. Bazilidesz Gézáné).

Másodszor 1933-ban nősült, neje Fejér Juliska (1893–1993). Ebből a házasságból született Veronika 1934-ben (Kozma Istvánné).

Dájbukát Dávidot 1949-ben Székelyudvarhelyre deportálták, mint kulák, itt is halt meg 1954-ben.

/DÁJBUKÁT/ DÁLYAY Jakab

(Gyimesbükk, 1897–1979.)

kereskedő

Gyimesbükkön született 1897-ben, Dájbukát István és Zakariás Margit gyermekeként. Foglalkozása kereskedő, Gyimesbükkön. Az I. világháborúban szerzett érdemeiért 1943-ban vitézzé avatják *vitéz Dályay Jakab* néven. Ettől kezdve a család a Dályay nevet kezdte használni. 1922-ben nősült, neje Öry Jolán (1900–1983). Az itt született gyermekei is a Dályay nevet vitték tovább: István (1923–),

Gábor (1925–2001), Jolán (1927–2002) (Glancz Sándorné),

Margit (sz. 1936) építészeti tervező technikus, Kollár István neje),

Pál Péter (1945–) (matematikatanár Szegeden),

Dájbukát/ Dályay Jakab 1979-ben halt meg.

DÁJBUKÁT József

(Nagyiklód, 1893. – Szamosjenő, ?)

földbirtokos

Nagyiklódon született 1893-ban. A mozgósítás után vonult be Maros-vásárhelyre. Rövidesen az orosz frontra került, ahol részt vett a Przemysl és Stari Sombor körüli ütközetekben. Itt súlyosan megsebesült és sebesüléséből kifolyólag hadirokkantnak nyilvánították, szeptember 30-án leszerelték. Kitüntetései: Ob, Kcsk. és Seb. é.

DÁNIEL Antal

(Csíkszentdomokos, 1889. – Gyergyócsomafalva, 1949.)

középbirtokos

Csíkszentdomokoson született 1889-ben, Dániel József közjegyző és Zakariás Vilma gyermekeként. 1915. februárban vonult be a 82. gyalogezredhez 1915. márciusban az orosz frontra ment, ahol részt vett a gorlicei áttörésnél. Ez év május 27-én Sinajevónál a bal térdén megsebesült. Az összeomlaskor mint gyalogos szerelt le. Blanka nevű testvérének férje, Boriszák Márton a harctéren halt hősi halált. A háborút követően középbirtokosként élt Gyergyócsomafalván. Trianon után a Magyar Párt tagja volt. Dániel Antal 1949-ben halt meg Gyergyócsomafalván.

DÁNIEL Elemér dr.

(Gyulafehérvár, 1895. – Budapest, 1979. április 23.)

orvos, egyetemi tanár

Gyulafehérváron született 1895-ben. Orvosi diplomáját a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerezte 1922-ben, majd 1926-ban műtőorvosi és sebészeti szakvizsgát tett. Münchener tanulmányai után 1937-ben magántanári képesítést szerzett a csontrendszeri betegségek tárgyköréből. Az I. világháború alatt az orosz fronton katona, egészen 1918-ig. A háború után 1928-ig tanársegéd volt a budapesti Sebészeti Klinikán, majd a pécsi egyetemre került adjunktusnak. 1937–1942 között magántanár, majd 1942–1945 között rk. tanár. A második világháborút követően kórházi főorvos volt.

DÁVID Dezső

(Kézdivásárhely, 1896. február 7. – Kézdivásárhely, 1981. augusztus 18.)

kereskedő

Kézdivásárhelyen született 1896-ban, Dávid Antal és Csiky Ida gyermekeként. Szülővárosában működött, mint kereskedő, de volt Kereskedelmi és Iparkamarai tanácsos, az Erdélyi Kiskereskedők szövetségének alelnöke, a Kézdivásárhelyi Kereskedők elnöke. A mindnyájunk által ismert Dávid Antal Iván regényíró nagybátyja volt. Dezső nagyapja még Csikszépvízet tartotta szülőhelyének, de apja már feladta a Szépvízhez való kötődést, és Kézdivásárhelyt választotta a családalapítás helyéül. A Szépvízhez való kapcsolatokat azonban továbbra is ápolták. Még említésre méltó, hogy 1938–1944 között az ő kezébe került a veresszéki palackozó és fürdőtelep is, ahol megtartotta a hagyományos Salvator nevet az itt levő ásványvíznek. 1923-ban nősült, neje a szépvízi származású Fejér Kata (1897–1988). Itt született István (1924–), László (1926–1974), Imre (1930–) és Katalin (1939–) (tanítónő, Simó Dénes neje Sepsiszentgyörgyön).

Dávid Dezső az I. világháború végén, mint 75%-os rokkant, otthon, Kézdivásárhelyen tartózkodik. A román frontról hazatérő magyar katonák éjjel-nappal özönlöttek át a városra, s elvakultan lövöldöztek fegyvereikkel a levegőbe. Néhányan, itthon levő idősebb és rokkant katonák összeálltak, és miután sok hazatérőtől el tudták venni a fegyvert, sikerült a garázdálkodókat ártalmatlanná tenni. Mikor a kézdívasárhelyiek is hazatértek a frontokról, megalakították a nemzetőrséget, parancsnok

Kolozsváry László 24-es honvéd őrnagy. Beosztott tisztak Császár János, Finta Sándor, Péter Amadé és dr. Dávid István a gazdasági hivatal vezetője.

Dávid Dezső 1981-ben halt meg Marosvásárhelyen.

DÁVID Mihály

(Kézdivásárhely, 1893. – Kazincbarcika, 1952.)

Kézdivásárhelyen született 1893-ban, Dávid Antal és Csiky Ida gyermekeként. A világháború kitörésekor a mozgósításkor vonult be a 24. közös gyalogezredhez. A tábori ezreddel az orosz frontra ment. Krasznik és Kolomea mellett harcolt. Az összeomláskor szerelt le, mint zászlós. 1919-ben nősült Kolozsváron, neje Dájbukát Margit (1894–1956). Gyermekeik: Ida (1920–1988) (Knall György (1917–1951) neje volt), Pál (1921–) (Németországba telepedett és Heidelbergben nősült 1947-ben, neje Patay Róza (1926–), itt született Raymond-Michael (1949–), Ferenc-Mihály dr. (1925–) (Szegeден végzett Gyógyszerészeti Egyetemet, majd a Pécsi Orvostudományi Egyetem Gyógyszertárának főnöke lett és innen ment nyugdíjba. Ferenc Kecskeméten nősült 1955-ben, neje Horváth Ilona (1932–), gyermekei: Anna-Karolina (1956–) (Maronics Jánosné), Károly-Mihály (1957–) (neje Vaszilov Judit, itt született Theodora 1985-ben), Ferenc-Márton (1959–) (Gyógyszerészeti Egyetemet végzett, most könyvkiadási vállalkozó, nős, neje Kovács Katalin, gyermekeik: Márton (1985–) és Ábel (1987–).

Dávid Mihályt elhurcolták a Rákosi-időben és Kazincbarcikán az ún. átnevelő-kényszersertáborban halt meg 1952-ben.

DEÁK Ferenc

(Csíkszépvíz, 1898. – Csíkszépvíz, ?)
vendéglős

Csíkszépvízen született 1898-ban Deák Elek gyermekeként. Iskoláit Csíksomlyón végezte, iparát Budapesten tanulta ki. Végigküzdötte a világháborút, és mint 75%-os rokkant, őrmesteri rangban szerelt le. Kitüntetései: nagyezüst, kétszer kisézüst és bronz v. é., Kesk. 1920-ban önálló gazda és vendéglős lett. Községi képviselő is volt. Neje Kovács Karolina: született lánya Margit. Volt egy neveltfia is: György.

DEÁK Kálmán

(Csikszépvíz, 1883. – Csikszépvíz, 1961. július 15.)
gazdálkodó

Csikszépvízen született 1883-ban. 1908-tól már önállóan gazdálkodott szülőfalujában. Itt volt megyebizottsági tag, közbirtokossági alelnök és gazdaköri elnök. Trianon után tagja volt a Magyar Pártnak. Végigküzdötte az I. világháborút, egyszer megsebesült az orosz fronton. Gyermekei: Ferenc dr. (törvénytudós jegyző), Sándor (gazdálkodó) és Anna.

DONOGÁN Béla

(Szilágycseh, 1883. – Szamosújvár, 1956. január 15.)
kereskedő

Szilágycsehen született 1883-ban. Tényleges katonai szolgálatra 1904-ben vonult be Kolozsváron a 35. tüzérezredhez, ahol 3 évig szolgált. A világháború kitörése után a mozgósításkor újra bevonult. 1914 augusztus 1-jén a tábori ezreddel az orosz frontra ment. Rawaruska, Radom és Baranowicze mellett harcolt. 1916-ban a 20. honvéd tüzérezreddel az olasz frontra került. Itt a Karszt-fennsík, Görz és a Piave mentén küzdött. 1918. november 1-jén szerelt le mint őrmester. Kitüntetései: Kor. ez. é. k. a vit. é. szalagján, Ob, Kcsk. A háború után Szamosújváron volt kereskedő.

DONOGÁN Gerő

(Szilágycseh, 1886. – Szamosújvár, 1963. december 1.)

Szilágycsehen született 1886-ban. 1914-ben, a mozgósításkor vonult be Désre a 32. honvéd gyalogezredhez. 1915. márciusban az orosz harctérre ment. Galiciában harcolt, ahol Stryj mellett orosz fogságba esett mint honvéd gyalogos. 1922-ben jött haza. Hazatérte után Szamosújváron volt kereskedő.

DONOGÁN Gerő

(Kolozsvár, 1899. január 27. – Kolozsvár, ?)
kereskedő

Kolozsváron született 1899-ben. A világháború alatt 1917. március 10-én vonult be Marosvásárhelyre a 62. közös gyalogezredhez. Az

olasz és a francia hadszíntereken küzdött. Montelló, a Piave és Verdun mellett vitézül harcolt. Az összeomlás után szerelt le mint zászlós. Kitüntetései: O2 és Kcsk. A háború után Kolozsváron volt kereskedő.

DUDUCZ Zoltán dr.

(Illyefalva, 1886. – Kolozsvár, ?)

főorvos

Illyefalván született 1886-ban. 1914. július 26-án vonult be. Az orosz és az olasz harctérre vitték. Résztvett a lipovcei, przemysli, leMBERGI, kárpáti, alsópágonyi, zborói, gorlicei, kolomeai, a Dnyesztermenti, doberdói, Hétközség-fennsíki stb. harcokban. Egészen kiváló, önfeláldozó és bátor magatartásáért többször kitüntették. Kitüntetései: Frenc József-rend lovagker. a hadiék. és kardokkal, ezüst Signum Laudis a hadiék. és kardokkal, Kor. arany érdemkereszt a hadiék. és kardokkal és Kcsk. A háború után orvosként működött, majd 1940–45 között magyar királyi közegészségügyi főfelügyelő volt Kolozsváron.

ESZTEGÁR Antal

(Szamosújvár, 1880. – Kolozsvár, ?)

kereskedő

Szamosújváron született 1880-ban. 1914-ben, a mozgósításkor vonult be Désre a 32. Honvéd gyalogezredhez. 1915. május 12-én az orosz harctérre ment. Itt 1915. május 25-én a Lemberg melletti ütközetben megsebesült és kartörést szenvedett. Felépülése után Nagyszalontán egészségszolgálatot teljesített. Az összeomláskor szerelt le mint honvéd gyalogos. Kitüntetése: Kcsk. A háborút követően Kolozsváron volt kereskedő.

ESZTEGÁR Antal

(Szamosújvár, 1896. július 31. – Szamosújvár, 1970. október 22.)

kereskedő

Szamosújváron született 1896-ban. 1915-ben vonult be Besztercén a cs. és kir. 63. gyalogezredhez. Harcolt az olasz és a román fronton. 1915-ben megsebesült. 1916-ban román fogságba esett. 1920-ban szerelt le.

ESZTEGÁR Bálint

(Szamosújvár, 1897. október 4. – Szamosújvár, 1967. szeptember 24.)
bankigazgató

Szamosújváron született 1897-ben. A világháború alatt 1915-ben vonult be Besztercén a 63. közös gyalogezredhez. 1917-ben az olasz frontra ment. Isonzó és Piave mellett vitézül harcolt. A francia harctéren Verdun alatt küzdött. Az összeomlás után szerelt le. Kitüntetései: O2, Ob és Kcsk.

ESZTEGÁR Tódor

(Marosvásárhely, 1893. – Marosvásárhely, ?)
állatkereskedő

1914-ben a mozgósításkor vonult be a 8. tábori tüzérezredhez. A román és az olasz hadszíntereken küzdött. Az isonzoí és a Piave-menti nagy csatákban tüntette ki magát. 1916. október 10-én súlyosan megsebesült. 1919 november 9-én szerelt le mint hadnagy. Kitüntetései: Br. Sign. Laud. kardokkal, O1, O2, Kcsk. és Seb. é.

FEJÉR Albert

(Csíkszereda, 1893. május 26. – Sepsiszentgyörgy, 1966. december 13.)
magántisztviselő

Csíkszeredában született 1893-ban. Fejér Antal és Száva Margit gyermekeként. A csíksomlyói gimnáziumban érettségizett, majd 1912-ben mint zászlós került ki a nagyszebeni hadapródiskolából. A bécsúj helyi Katonai Akadémián is járt a háború kitöréséig. A világháború alatt mint tényleges tiszt az orosz és a román frontokon harcolt, Dunajow, Gorlice, Brzostek, Tukow és Sieniawa melletti ütközetekben. 1919 március 3-án szerelt le. Kitüntetései: Br. S. L., Kcsk., Bajor érdemkereszt. Trianont követően rangjától megfosztották, mert 1920-ban nem tette le a hűségesküt a román államnak, és így mint köztisztviselő dolgozott 1940-ig, amikor visszatért a Magyar Honvédség kötelékébe, ahol századossá léptették elő. 1944 után megisméltődtek az 1920-as eskümegetadások, és megint polgári foglalkozások évei következtek. 1917-ben nősült, neje Szalmácssy Anna és itt született Fejér Annamária /1918-?/, aki Csíkszeredában járt iskolába és később jó hírnevű varrónő lett, de a háborút követően ki-

telepedett Németországba, és ott is halt meg. Fejér Albert 1966-ban halt meg Csíkszeredában.

FEJÉR Béla

(Csíkszereda, 1899. április 12. – Debrecen, 1983. május 17.)
fakereskedő

Csíkszeredában született 1899-ben, Fejér Sándor és Száva Katalin gyermekeként. Szülővárosában járt gimnáziumban, amikor 1916-ban menekülnie kellett a családnak, és így Kaposváron fejezte be 1917-ben (gyorsított érettségivel) gimnáziumi tanulmányait. Utána nyomban elvitték katonának az olasz frontra Piavéhoz. Itt nem sebesült meg, de súlyos maláriát kapott, és egy olasz kórházba kerül, ahonnan 1918-ban leszerelték. Leszerelése után a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem orvosi karára iratkozott be, amely a vesztt háború után Szegedre költözött. 1922-ben megszakította tanulmányait Szegeden és hazatért öregedő szülei segítségére. Apjával közösen nyitották meg a Fortuna vegyeskereskedést. Ő később a fakereskedés és -kitermelés felé fordult. Fűrészüzeme volt Lövétén és nagy fűrészáru-raktártelepe Csíkszentdomokoson.

A II. világháború kitörése után, 1942-ben újra katona, ahol egyévi fogságot is szenved a Szovjetunióban, valahol Moszkva mellett. 1946-ban szabadult testileg teljesen elgyötörve és augusztusban érkezett haza Csíkszeredába. Hazaérkezése után javait államosították és lakásukból is kizavarták őket, egyik kényszerlakhelyről a másikra hajtották őket. Létfenntartási kényszerből, súlyosan beteg lábakkal járta a sűrűn váltakozó és olykor távol fekvő munkahelyeket, amelyeket nagyon gyengén honoráltak. Őseinek Szépvízre való telepedésének 300. évfordulóján telepedtek át nővérével együtt a Debrecenben élő Krall György unokaöccsükhöz. A román állampolgárságról lemondatták, távol szülőföldjüktől, mint hontalanok haltak meg. A debreceni Nagyerdő tölgyei alatt temették el 1983-ban.

FEJÉR Gábor

(Csíkszereda, 1895.– Potutor, 1916.)
gyógyszerészhallgató

Csíkszeredában született 1895-ben, Fejér Antal és Száva Margit gyermekeként. Már gyógyszerészhallgató volt, amikor a harctérre ve-

zényelték. Mint frontharcos katona esett el 1916-ban a potutori ütközetben. Csíkszépvízen temették el.

FEJÉR Gerő

(Csíkszépvíz, 1894. – Harctér, 1915.)
orvostanhallgató

Csíkszépvízen született 1894-ben, Fejér Jakab és Jánosi Veronika (1866–) gyermekeként. Mint egyetemista kapott behívót és került fiatalon a harctérre, ahonnan súlyos sebesülten Bécsbe szállították. A kapott harctéri sebeibe halt bele a Barmherzige–Brüderek (misericordiánusok) bécsi kórházában. Koporsóban hozták haza és Jenő testvére mellé temették el Csíkszépvízen. A csíkszépvízi örmény templomban található emléktáblán is olvasható a neve.

FEJÉR István dr.

(Csíkszépvíz, 1884. – Alibánfa, 1954. május 14.)
ügyvéd

Szépvízen született 1884-ben, Fejér János és Haragán Anna gyermekeként. Ügyvéd volt. Kétszer nősült, először 1912-ben, neje Szebeny Irén (1892–1946). Itt születtek:

Pál (1914–1986) (Dájbukát Máriát (1920–1995) vette feleségül);

István (1917–) (Münchenbe került a II. világháború után és itt német nejtől három gyerek született: Sára (1953–), Ilona (1950–), Gábor (1960–).

Fejér István másodszor 1947-ben nősült, neje Márton Jolán volt és tőle született Magda lánya 1948-ban. dr. Fejér István 1954-ben halt meg Magyarországon, Zala megyében (Alibánfa).

FEJÉR István

(Gyergyóalfalu, 1891. – Marosvásárhely, ?)
tisztviselő

Gyergyóalfaluban született 1891-ben, Fejér Gergely és Lászlóffy Berta gyermekeként. Mint c. é. ö. 1913-ban vonult be az 51. gyalogezredhez. 1914. augusztus 13-án a tábori ezreddel az orosz harctérre ment. Az Ivangorod, Lemberg, Chirow, Pilica, Jankow melletti csatákban tüntette ki magát. Majd 1918-ban az olasz harctérre vezényelték. Kitüntetései: Br. S.

L., O1, O2, Kesk. A háború után köztisztviselő, majd 1940-től közigazgatási alkalmazott (mint városi osztályvezető) volt Marosvásárhelyen.

FEJÉR József

(Torda, 1889. – Kolozsvár, ?)

kereskedő

Tordán született 1889-ben. A mozgósításkor vonult be az 51. gyalogezredhez Kolozsváron. 1914 szeptember 4-től december 21-ig az orosz harctéren küzdött itt egy 27 főből álló szuronyos orosz szakaszbal szárnyán meglepve, egyedül lefegyverzett és elfogott.

1940–45 között a Hargita Szövetség ügyvezető igazgatója volt Kolozsváron.

FEJÉR Kálmán dr.

(Csíkszereda, 1887. október 20. – Budapest, 1952. június 14.)

ügyvéd

Csíkszeredában született 1893-ban, Fejér Antal és Száva Margit gyermekeként. A csíksomlyói gimnáziumban érettségizett, majd 1910-ben jogi diplomát szerzett Kolozsváron. Tényleges katonai szolgálatra 1910 őszén vonult be Nagyszebenbe a 12. közös tüzérezredhez. 1911-ben mint hadapród-tűzmester szerelt le. 1914-ben, a mozgósításkor újra bevonult és 44 hónapon keresztül állandóan tűzvonalbeli szolgálatot teljesített. Részt vett ezrede minden nagy ütközetében. Az összeomlás után mint százados szerelt le. Kitüntetései: III. o. Vkr., III. o. Kék kétszer, Ez. És Br. S. L., Kesk., Heé.

A két világháború között egy ideig járásbíró volt Erdődön, majd 1940-től szolgabíró volt Csíkszeredában a változásig. Vitéz Fejér Kálmán dr. 1952-ben halt meg Budapesten.

FEJÉR Manó János dr.

(Csíkszépvíz, 1895. – Budapest, 1982.)

főorvos

Csíkszépvízen született, Fejér István és Dávid Anna gyermekeként.

Tanulmányait Csíksomlyón, Gyulafehérváron, Csíkszeredában és Kolozsváron végezte. 1913-ban szerezte diplomáját. Szakképesítését a kolozsvári fogászati klinikán nyerte. Mint körorvos Csíkrákoson kezdte működését, majd Brassóban volt magánorvos. A világháborúban a 24.

honvéd gyalogezredben harcolt, sebesült és jobb szemét veszítette. Hadnagyi rangban szerelt le. A bronz vit. é., seb. é., Kcsk. és háb. e. é. tulajdonosa volt. 1916-tól OTI orvos, főorvos Csíkszeredában, majd áttelepedett Magyarországra, ahol a budapesti Sz.T.K. főorvosa volt. Brassói tartózkodása alatt szoros irodalmi együttműködése volt a Brassói Lapokkal is (Szemlér Ferenc is említi ezt). Egyébként nős volt, neje Orbán Ibolya és a két lányáról tudunk: Mária (1929–) és Judit (1932–). Dr. Fejér Manó Jánost 1982-ben Budapesten a Gellért Szálló liftjében érte a hirtelen halál.

FEJÉR Mihály dr.

(Csíkszépvíz, 1872. – Gyergyószentmiklós, 1965. március 4.)
ügyvéd

Csíkszépvízen született 1872-ben, Fejér István és Antalfy Katalin gyermekeként. Iskoláit Csíksomlyón végezte, ezután jogi diplomát szerzett. 1916 február 7-én vonult be Marosvásárhelyen az 5. honvéd táborigyűs ezredhez. A telefon- és hangmérő tanfolyamokat Érsekújváron, Budapesten és Bécsújhelyen végezte el. Az orosz és a román harctereken küzdött. Az összeomlás után mint hadnagy szerelt le. A háborút követően Gyergyószentmiklóson működött mint ügyvéd. Családi állapota nőtlen volt. Az Erdélyi Kárpát Egyesület gyergyói vezetője volt. Fejér Mihály dr. Gyergyószentmiklóson halt meg 1965-ben.

FEJÉR Sándor

(Kézdivásárhely, 1899. – Ojtozi-szoros, 1917.)
érettségizett tanuló

Kézdivásárhelyen született, Fejér István és Dávid Anna gyermekeként. Az Ojtozi-szorosban halt hősi halált, de Csíkszépvízen temették el.

FLÓRIÁN Antal

(1886–1917) Mint főhadnagy esett el 1917-ben a keleti harctéren.

FLÓRIÁN Gyula

(Oklánd, 1884. – Oklánd, ?)
ügyvéd

Oklándon született 1884-ben, Flórián Kristóf és Egyedfi Sára gyermekeként. Középszkoláit Székelyudvarhelyen, az egyetemet Kolozsvá-

ron végezte. Ügyvédi praxisát Oklándon kezdte, ezt követően is itt tevékenykedett. A világháborúban az orosz harctéren harcolt, ahol fogságba esett. Egyszer sebesült meg, a K.cs.k. kitüntetés tulajdonosa volt. Neje Kállay Erzsébet, gyermekét Zoltánnak hívták. Oklándon halt meg.

FLÓRIÁN Károly

(Nyárádszereda, 1896. – Marosvásárhely, ?)

kereskedő

Nyárádszeredán született 1896-ban. 1915 márciusában vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. 1915 novemberében a 16. menettel az orosz frontra ment. 1918 tavaszától az összeomlásig az olasz harctéren küzdött. 36 hónapos harctéri szolgálatot teljesített. Több hónapig volt román fogságban, ahol betegség következtében szemét elvesztette. Kitüntetései: O2, Ob, Kcsk. Bátyja, Flórián Kálmán a szerb harctéren halt hősi halált.

GAJZÁGÓ Ferenc

(Türkeve, 1898. – Olasz front, 1918.)

Türkevén született 1898-ban. A világháborúba 1917-ben vonult be, ahol az olasz frontra vezényelték, itt esett el 1918-ban.

GARABET Adeodát

(Beszterce, 1891. – Beszterce, 1983. július 1.)

színháztulajdonos

Besztercén született 1891-ben. A világháború alatt 1915-ben vonult be a 63. közös gyalogezredhez. 1915. májusban az olasz frontra ment. Az Isonzó és a Piave mellett, továbbá a Montellón vitézül harcolt. Az összeomlás után szerelt le mint zászlós. Kitüntetései: O1, O2, Ob, Kcsk. és Heé.

GÁMENTZY János

(Mócs, 1866. – Nagysomkút, ?)

végrehajtó

Mócson született 1866-ban. A világháború alatt 1915 tavaszán vonult be Kassára az 5. honvéd huszárezredhez. 1916. szeptemberben a román harctérre ment. A Gyilkos-tó mellett vitézül harcolt. Az össze-

omlás után szerelt le mint szakaszvezető. Kitüntetései: Kesk. és az 1912–13 évi emlékérem. A háború után Nagysomkúton tevékenykedett.

GÁSPÁR Gábor

(Csíkszereda, 1886. – Csíkszereda, 1954)

kereskedő

Csíkszeredában született 1886-ban, Jolbej Antal dédunokájaként. A mozgósításkor 1914-ben vonult be a 82. székely gyalogezredbe, ahol 1915–1918-ig megszakítás nélkül frontszolgálatot teljesített. Az olasz fronton meg is sebesült, és mint tizedes szerelt le. Tulajdonosa a kis ezüst, a bronz vitézségi és a sebesülési érmeknek, azonkívül a Károly csapat- és hadi érdemkereszteknek. A székely hadosztályban is teljesített szolgálatot, fogságba került hat hónapra internálták. Kiszabadulása után rendőri felügyelet alá helyezték. A Magyar Pártnak alapításától kezdve tagja volt és a kisebbségi küzdelemben a legnehezebb időben is tántoríthatatlanul kitartott. Minden hazafias megmozdulásban részt vett. 1923–26-ig fűszer- és porcelánüzlete volt Csíkszeredában. 1927-től temetkezési intézetet nyitott ugyancsak Csíkszeredában. Neje Jakab Berta volt (Jakab Ferenc jegyző és Dávid Rozália lánya). Gáspár Gábor a II. világháborút követően halt meg Csíkszeredában.

GOVRIK László

(Békéscsaba, 1893. október 13. – Békés, 1953. március 28.)

földbirtokos

Békéscsabán született 1893-ban, Govrik János és Hajnal Róza gyermekeként. Az első világháborúba a mozgósításkor vonult be 1914. augusztusban. A személyére vonatkozó adatok 1917-ből valók, amikor még mint zászlós részt vett a frontharcokban, ahol a tisztikarhoz tartozott.

GÖRÖG Artúr

(Székes, 1898. – Marosvásárhely, ?)

kovácsmester

Székesen született 1898-ban. A világháború alatt 1915. január 1-jén vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. Az orosz fronton küzdött. Halics és Tarnopol mellett vitézül harcolt. 1916. júniusban orosz fogságba esett.

1918-ban szökve jött haza és utána részt vett a Székely Hadosztály harcaiban. 1919 őszén szerelt le. Kitüntetései: Ob, Szolg. vask., Kesk.

ISSEKUTZ Antal

(Nagyernye, 1898. – Pestszentlőrinc, 1935. március 20.)

Nagyernyén született 1898-ban, Issekutz Antal és Both Eszter gyermekeként. Középiskolái elvégzése után a közigazgatási pályára lépett és Székelykál adóügyi jegyzője lett. A világháborúban a 62. gyalogezredben az orosz és az olasz fronton harcolt, főleg a boszniai okkupációban nyert hadikitüntetést (Signum-laudis és a Ferenc József-rend hadiékítményes lovagja) és mint honvédezered szerelt le. A II. o. ezüst, bronz vit. é. és a Kesk. tulajdonosa is volt. Neje Kristóf Júlia, gyermekei Antal és Lajos. A két világháború között két ízben is hadbíróság elé állították. A 30-as évek elején családjával Budapestre költözött és Pestszentlőrincen halt meg fiatalon 1935. március 20-án.

ISSEKUTZ Aurél

(Lugos, 1891. – Keleti-Kárpátok, 1915. február 10.)
szolgabíró

Lugoson született 1891-ben. A temesi járás szolgabírája volt. A mozgósításkor vonult be a cs. és kir. 21. tábori ágyúezredbe és nyomban a frontra vitték, ahol 1915. február 10-én hősi halált halt. Az I. osztályú ezüst vitézségi érem tulajdonosa volt.

ISSEKUTZ Jenő

(Szerbittebe, 1873. – Budapest, 1923. október 14.)

Szerbittebén született 1873-ban, de a család az erzsébetvárosi Issekutz-ághoz tartozott. A károlyvárosi hadapródiskolából 1894-ben, mint zászlós került az eperjesi cs. és kir. 67. gyalogezredhez. 1895-ben hadnaggyá, 1898-ban főhadnaggyá, 1909-ben századossá, 1916-ban őrnaggyá, 1918-ban soron kívül alezredessé és 1920-ban ezredessé neveztetett ki. A világháború kitörésekor a 13. tábori század parancsnoka volt. Ebben a beosztásban vett részt a 67. gyalogezred 1914. évi lucki és lemergi harcaiban, majd a Przmeysl első felszabadítására vezető előnyomulásban és a San-menti harcokban. Itt sebesült meg 1914. október 19-én. Felgyógyulása után 1915 elején részt vett az ezred kárpáti harcaiban Uzsoktól nyugatra. Ez év köze-

pén az I. zászlóalj. parancsnokává nevezték ki. Zászlóaljával kieroszakolta az Ikván való átkelést és az oroszokat Rostokyig szorította vissza. 1916. júliusának végén, mint a 67. Gyalogezred I. zászlóaljából és a 85. gy. e. III. zászlóaljából alakított különítmény parancsnoka részt vett a brody-i harcokban. Ezután a Zarkow melletti állásharcok során 1917 októberéig két nagyobb és több kisebb orosz támadást vert vissza a I. zászlóaljjal. 1917. november 1-jétől 1918. február végéig a II. hadsereg (Böhm–Ermoli) truskawieczki századparancsnok-kiképző tanfolyamának vezetőjévé nevezték ki. 1918. elején a 67. gyalogezredet az olasz harctérre tolják át és Issekutz Jenő, mint a II. zászlóalj. parancsnoka ismét visszakerült az ezredhez, és a Monte Asolone-i és Brenta-völgyi állás-harcokban. Kiváló harctéri szolgálatai elismeréséül a III. o. vaskorona-renddel, a br. és e. katonai é.-el (kétszer), Kcsk.-el, Seb. é.-el, a német II. o. vk.-el tüntették ki. Issekutz Jenő Budapesten halt meg 1923. október 14-én.

IZMAEL János

(Marosvásárhely, 1896. november 6. – Marosvásárhely, ?)
tisztviselő

Marosvásárhelyen született 1896-ban. A világháború alatt 1915-ben vonult be a 23. vadászzászlóaljhoz. Később a 62. közös gyalogezrednél szolgált. 1915. decemberben a szerb frontra ment. Mint orvosnövendék teljesített szolgálatot 1916. májusig. 1918. december 1-jén szerelt le mint zászlós. Nagybátyja Markovics Jakab dr. az olasz fronton halt hősi halált.

IZMAEL Márton

(Marosvásárhely, 1886. – Marosvásárhely, ?)
gyógyszerész

Marosvásárhelyen született 1886-ban. 1914. július 20-tól 1919. januárig a brassói és a marosvásárhelyi hadikórházban teljesített szolgálatot.

JAGAMAS Gábor dr.

(Szamosújvár, 1890. június 24. – Szamosújvár, 1971. november 28.)
orvos

Szamosújváron született 1890-ben. 1914. július 28-án vonult be a 21. honvéd gyalogezredhez. Szeptember 6-án mint zászlóalj-orvos

főnök az orosz frontra ment. Itt december 13-án súlyos légnyomást kapott. Felépülése után 1916 februárjában újra az orosz frontra, a 70. honvédtábori ágyús-ezredhez vezényelték. Az uzsoki és a lucki harcokban vett részt. 1918. november 22-én szerelt le mint főhadnagy. Kitüntetései: Ez. és Br. S. L., Kcsk. A háborút követően mint orvos működött Szamosújváron.

JAKAB Ferenc

(Brassó, 1881. – Székelyudvarhely, 1968. szeptember 9.)
gazdálkodó

Brassóban született 1881-ben, Jakab József és Simó Katalin gyermekeként. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. 1914. novemberben az orosz harctérre ment. Halics, Stryj, Stanislaw, Tarnapol, Zalesciki és Kolomea mellett hősiiesen harcolt. 1916. június 28-án sebesülten orosz fogságba esett. 1918 augusztusban szökve jött haza. Az összeomlás után, mint szakaszvezető szerelt le. Kitüntetései: Kcsk. és Seb. é. A háborút követően szülővárosában működött, mint gazdálkodó.

JAKABFFY Béla

(Gyergyóalfalu, 1888. – Gyergyószentmiklós, 1970. február 3)
vendéglős

Gyergyóalfaluban született 1888-ban, Jakabffy Béla gyermekeként. Mint e. é. ő. 1908-ban vonult be a 82. közös gyalogezredhez. A tisztiiskolát Nagyszebenben végezte el. 1914. szeptember 7-től egyszeri megszakítással az orosz harctéren küzdött. Tukla, Skole és Stryj mellett harcolt. 1914. november 27-én és 1915. június 17-én megsebesült. 1918-ban mint főhadnagy szerelt le. Kitüntetései: III. o. kék., OI, Ob és Kcsk. A háború után a Magyar Párt tagja volt. Neje Imets N. volt.

JAKOBOVITS Ferenc és JAKOBOVITS Mór

A Jakobovits-testvérek Máramarosszigeten születtek és a világháborúban a 85. gyalogezredben teljesítettek szolgálatot. A háború után Havasmezőn 150 alkalmazottat foglalkoztató gőzfűrészsüzemük volt. Ezek mellett még fakereskedéssel is foglalkoztak. Máramarosszigeten nagy fáraktárt tartottak fenn.

JÁNOSI Antal

(Gyergyócsomafalva, 1875. április 20. – Gyergyóalfalu, 1964. április 16.)
kisbirtokos

Gyergyócsomafalván született 1875-ben. Tényleges katonai szolgálatra 1896-ban vonult be a 82. közös gyalogezredhez, ahol 3 évig szolgált. A világháború kitörése után, a mozgósításkor a tábori csendőrséghez vonult be. A Gyimesi-szorosban ütköztek meg a románokkal. Az összeomláskor, mint őrzetű szerelt le. Kitűntetése: Ferencz József jub. eé. A háborút követően a birtokán gazdálkodott. A Magyar Párt tagja volt.

JÁNOSI Gerő

(Gyergyóújfalu, 1876. – Marosvásárhely, ?)
gimnáziumi tanár

Gyergyóújfaluban született 1876-ban. Mint e. é. önkéntes 1900 okt. 1-jén vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. A világháború kitörése után a mozgósításkor újra bevonult Marosvásárhelyen a 22. népfonni gyalogezredhez. A táb. ezreddel 1914. augusztus 26-án ment az orosz frontra, ahol számos ütközetben harcolt. 1917. augusztus végén a 300. ezreddel a román frontra került. 1918-ban szerelt le, mint százados. Kitűntetése: Br. S. L. és Kcsk.

JÁNOSI Jenő

(Gyergyóújfalu, 1879. – Gyergyóújfalu, 1948. december 8.)
földbirtokos

Gyergyóújfaluban született 1879-ben. Mint e. é. önkéntes 1902-ben vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. A világháború kitörése után a mozgósításkor 1914. augusztus 1-jén újra bevonult. 1914. augusztus 20-tól az orosz, olasz és albán frontokon küzdött. Sztaniszlau, az Isonzó és a Tagliamentó mellett harcolt. Összesen 45 hónapos frontszolgálata volt. Az összeomlás után mint százados szerelt le. Kitűntetése: Kor. ar. ék. és S. L. br. A háborút követően gazdasági tiszt volt és fakeskedéssel is foglalkozott.

KABDEBÓ Béla

(Maroshévíz, 1896. július 12. – Gyergyóremete, ?)

korcsmáros

Maroshévízen született 1896-ban a gyergyóremetei Kabdebó családból. 1915. december 15-én vonult be a 62. közös gyalogezredhez. 1916. júniustól az orosz és az olasz hadszíntereken küzdött. 1917. június 3-án súlyos haslövést kapott. 1917. november 3-án mint hadirokkant szerelt le örvezetői rangban. Kitüntetései: O2, Ob és Kcsk. A háború után a Magyar Párt tagja volt.

KABDEBÓ Gerő dr.

(Vasasszentiván, 1889. – Szamosújvár, ?)

főszolgabíró

Vasasszentivánon született 1889-ben. Kolozsváron szerzett jogi diplomát épp a háború kitörésének időszakában, mert utána mindjárt jött a mozgósítás. 1914. augusztus 1-jén vonult be Désre a 32. honvéd gyalogezredhez. 1914 aug. közepétől két ízben az orosz és egyszer az olasz harctéren küzdött. 1914 októberben Jaroslaw mellett megsebesült. 1915. márciustól a 28. honvéd gyalogezred géppuskás-századának parancsnoka volt. 1917. júniustól a 41. hadosztály Rohamzlnál harcolt. Rawaruska, Csernovitz és a Piave mellett tüntette ki magát. Wolhyniában számos nagy ütközetben vett részt. Az összeomlás után 1918. december 4-én szerelt le Désen mint főhadnagy. Kitüntetései: III. o. Kék., Br., S. I., O2, Legfelsőbb elismerés, Kcsk. A háború után egy ideig mint ügyvéd működött szülővárosában, majd 1940-től főszolgabíró lett ugyanitt 1945-ig.

KABDEBÓ Vidor

(Gyergyóremete, 1891. – Gyergyóremete, ?)

mészárosmester

Gyergyóremetén született 1891-ben Kabdebó Vidor és Kopacz Anna gyermekeként. 1915 nov. 16-án vonult be a 82. közös gyalogezredhez. 1915. december végétől az orosz, a román és az olasz harctereken küzdött. Olika, Sósmező, Görz és a Piave mellett harcolt. Háromszor megsebesült. Az összeomlás után mint gyalogos szerelt le. Trianon után a Magyar Párt tagja volt.

KÁPÁLB Ferenc

(Gyergyóremete, 1894. – Gyergyóremete, ?)
kereskedő

Gyergyóremetén született 1894-ben. 1914. október 26-án vonult be a 82. közös gyalogezredhez. 1915. február 6-tól az orosz és a román harctereken küzdött. Gorlice, San és Sósmező mellett harcolt. Négy-szer súlyosan megsebesült. Az összeomlás után szerelt le. A háború után szülőfalujában volt kereskedő és a Magyar Párt tagja volt.

KARÁCSONY János

(Csíkszereda, 1888. – Csíkszereda, 1969.)
textilkereskedő

Csíkszeredában született 1888-ban. 1914-től vett részt a világháborúban. Az ún. Adorján-féle akcióban tüntette ki magát, ahonnan sebesülten tért haza. A háború után önállósította magát Csíkszeredában, de a románok olyan óriási adókat vetettek ki rá, hogy 1930-ban üzletét elárverezték. A Magyar Párt városi tanácsosa volt Csíkszeredában.

KARÁCSONY János

(Gyergyószentmiklós, 1898. július 27. – uo., 1974. május 31.)
festőművész

Gyergyószentmiklóson született 1898-ban. 1917-ben mozgósították a háborúban és az olasz frontra vezényelték, ahol olasz fogságba esett. 1918-ban jött haza, ahol komoly megélhetési gondok fogadták, így sokáig csak álom és ábránd maradt számára a festőpálya. Tíz esztendeig erdőkitermelésben dolgozott, illetve fűrészgyári alkalmazott, faátvevő tisztviselő volt. Csak 1931-re gyűlt össze annyi pénze, hogy dédelgetett tervét valóra váltsa. Ebben az évben iratkozott be a Nagybányai Festőiskolába, ahol az avantgárd szellemében indult és lett később az erdélyi táj képk alkotó művésze s Gyergyó „remete művésze”.

KARÁCSONY Kristóf

(Csíkszentdomokos, 1896. – Csíktaploca, 1967. augusztus 8.)
kisbirtokos

Csíkszentdomokoson született 1896-ban. 1915. május 15-én vonult be Brassóba a 24. honvéd gyalogezredhez. 1916. január 10-től az

orosz és az olasz hadszíntereken küzdött. Galíciában, Dél-Tirolban és Asiagó mellett harcolt. 1918. június 15-én megsebesült. Kitüntetései: S. L. br., O2, Kcsk. és Seb. é.

KATONA /Osztian/ János

(Szamosújvár, 1891. – Szamosújvár, ?)

tisztviselő

Szamosújváron született 1891-ben. A háború kitörésekor a 7. Árkász-zászlóaljhoz vonult be Szegedre. Azonnal az orosz harctérre vitték, ahol a Rohatin, valamint a komarnói ütközetekben vett részt. Innen az olasz frontra került, ahol a 3. isonzói, később a sanmarinói csatákban küzdött. Kitüntetései: O2 és Kcsk. A háború után városi helypénzszedő volt Szamosújváron.

KERPIT József

(Szamosújvár, 1880. december 30. – Beszterce, 1983. július 1.)

magántisztviselő

Szamosújváron született 1880-ban. 1915. március 15-én vonult be Besztercére a 63. közös gyalogezredhez. Itt a telefoniskola kiképzőaltisztje volt. 1916. szeptembertől az orosz és az olasz harctereken küzdött. Varsó, Isonzó és a Piave mellett hősiesen harcolt. 1918 júniusában a 35. hadosztállyal a francia frontra ment, Verdun alá. 1919-ben szerelt le mint szakaszvezető. Kitüntetései: O1, Ob kétszer és Kcsk. A háború után mint magántisztviselő dolgozott Besztercén.

KHELL Gyula

(Bereck, 1898. – Kilyén, 1947. február 6.)

vendéglős

Berecken született 1898-ban, Khell Bogdán gyermekeként. 1916-ban vonult be a 82. honvéd gyalogezredhez. Az orosz, az olasz és a román frontokon küzdött 3 éven keresztül. Az összeomláskor szerelt le és utána Kilyénben folytatta iparát.

KHELL Lukács

(Bereck, 1896. – Galíciai front, 1917.)

kereskedő

Berecken született 1896-ban, Khell Bogdán gyermekeként. Szülőfalujában járt iskolába, majd apja üzletében kitanulta a kereskedő mesterséget. 1914-ben vonult be a 82. honvéd gyalogezredhez, ahonnan az orosz frontra vezényelték. A galíciai fronton esett el 1917-ben.

KIRKOSA Gyula

(Kolozsvár, ? – Kolozsvár, ?)

hentesmester

Kolozsváron született régi hentes- és mészárosipart űző család gyermekeként. A világháborúban, mint szakaszvezető szolgált a 82. honvéd gyalogezredben, később, 1818-ban a Székely Hadosztályt szolgálta a polgárőrség részéről. Tagja volt a Magyar Pártnak és a Népközösség pártjának. Trianon után magyarsága miatt több ízben hadbíróásra idézték.

KOPÁR Gerő dr.

(Kolozsvár, 1887. február 4. – Kolozsvár, ?)

főorvos, egyetemi tanár

Kolozsváron született 1887-ben. Iskoláit szülővárosában végezte, majd ugyanitt szerzett orvosi diplomát is 1914-ben. Tényleges katonai szolgálatra 1909-ben vonult be Bécsbe az 51. közös gyalogezredhez. Innen Mostarba vezényelték a 63. közös gyalogezredhez. A világháború kitörése után a mozgósításkor újra bevonult. 1914. augusztus 1-jétől az orosz, olasz és a román harctereken mint ezredorvos-főnök küzdött. A háború végeztével 1919-ben szerelt le. Kitüntetései: Br. S. L., Kor. aé., II. o. Vörösker., Kcsk., több Heé. A háború után a Ferenc József Tudományegyetem fogászati klinikáján kezdett el dolgozni, ahol később a klinika igazgatója és az egyetem előadótanára lett.

KORBULY Jakab

(Kraszna, 1889. – ?)

főhadnagy

Krasznán született 1889-ben, Korbuly Márton és Simon Mária gyermekeként. A világháborúban mint főhadnagy vett részt. Utolsó adat 1916-ból származik, amikor ő itt a tisztikar névsorában lett megemlítve.

KOSZTÁNDI Ferenc

(Tölgyes, 1885. február 10. – Borszék, 1956. július 20.)

gyógykovács

Tölgyesen született 1885-ben. Tényleges katonai szolgálatra 1904-ben vonult be a 2. közös huszárezredhez, ahol 3 évig szolgált. 1914. augusztus 1-jén újra bevonult. 1914. augusztus 20-tól az orosz, a román és az olasz frontokon küzdött. Radom, Petrikow, Sósmező, Lublin, Breszt-Litovszk, Baranovice és a Piave mellett harcolt. 1919-ben szerelt le mint tizedes. Kitüntetései: O2, Ob és Kesk.

KOSZTÁNDI Vilmos

(Kurtapatak, 1896. október 18. – Gyergyóholló, ?)

igazgató - tanító

Kurtapatakon született 1896-ban. Csiksomlyón szerezte oklevelét, majd a mozgósításkor hadba vonult, és mint tizedes esett orosz fogságba. Leszerelése után magántisztviselő 1939-ig, de 1940-ben gyergyóhollói igazgató-tanító lett. A fogságból hozta orosz nejét, Anna Ivanovna Terentyevát (gyermekük Kosztándi Vilmos (1928–) és Árpád (1930–)).

KOSZTIN Ágoston

(Rerkápolnok, 1890. – Nagysomkút, ?)

gyógyszerész

1914-ben, a mozgósításkor vonult be Désre a 32. honvéd gyalogezredhez. A tisztiiskola elvégzése után az orosz frontra vezényelték. Itt 3 évig harcolt. Az összeomlásig Nagyszalontán és Marosvásárhelyen a helyőrségi kórházakban teljesített szolgálatot. 1918 decemberében

szerezte le mint hadnagy. Kitüntetései: Ob. Kcsk., Heé. Kosztin György (1886–1916) nevű testvére a szerb harctéren 1916-ban hősi halált halt.

KOVRIG Béla

(Szászújös, 1890. – Kékes, ?)

főbíró

Kékesen volt kereskedő és mint főhadnagy végigharcolta az I. világháborút. A háború után elmozdították főbírói állásából, mert nem tette le a hűségesküt a románoknak. Gábor nevű fia 1940-től főjegyző volt Borgóprundon.

KOVRIG Gábor dr.

(Szászújös, 1880. – Naszód, ?)

főszolgabíró

Szászújösön született 1880-ban. A középiskolát és az egyetemet Kolozsváron végezte. 1906-ban államtudományi vizsgát tett. 1907-ben közigazgatási gyakornok lett Bethlenben, 1908-ban Kékesen, majd Magyar-láposon szolgabíró. A világháborúban a bukovinai és galíciai harctereken küzdött, és mint főhadnagy szerezte le. Signum Laudist és Kcsk.-et kapott. 1919-ben mivel nem tette le az esküt, elbocsátották állásából, ezután Szászlekencei birtokán gazdálkodott. 1921-ben gyárfelügyelő lett a kolozsvári Dermata bőrgyárban. 1928-ban román szolgálatban járási titkári állást vállalt, majd Szászszentgyörgyön községi főjegyzővé választották. Öt évvel később Földesre helyezték át. 1940-ben megbízást kapott a naszódí főszolgabírói teendőik ellátására. Neje: Kassay Emma, gyermekei: Gábor vezetőjegyző, Béla földbirtokos és Emma (Molnár Józsefné). Az 50-es évek közepén halt meg Naszódon.

KRISHOFER János

(Kolozsvár, 1900. – Budapest, ?)

kereskedő

Kolozsváron született 1900-ban. Anyja révén (Száva Kornélia) volt magyarörmény. Nagybátyja (Száva Aladár) is részt vett a háborúban. A háború alatt 1916. május 3-án önként vonult be a 23. honvéd gyalogezredhez. Kiképzése után 1916 okt. 13-án a 23. menetzászlóaljjal az orosz harctérre került, ahol a 38. rohamzászlóalj kötelékében Brzezany, Nigoda és Rohatyn mellett küzdött. Egyszer megsebesült.

Az összeomlás után a székely hadosztálynál teljesített szolgálatot és részt vett a csucsaí, vaskói és belényesi harcokban. Kitüntetései: Kesk., Seb. é. Trianon után Magyarországra telepedett át.

KRITSA Andor

(Gyergyószentmiklós, 1887. – uo., 1932. december 1.)
kereskedő

Gyergyószentmiklóson született 1887-ben, Kritsa Péter és Szekula Katalin gyermekeként. 1915. januárban vonult be a 82. gyalogezredhez. 1915. júliusban az orosz frontra vezényelték. Egyike volt ezrede legvittezbb tisztjeinek. Kitüntetései: Ar. vit. é., O1 stb. Az összeomlás után mint főhadnagy szerelt le, de részt vett a polgárőrség megszervezésében. A háborúban szerzett szívbetegségében hunyt el 1932. december 1-jén Gyergyószentmiklóson.

LÁDAY József

(Arad, 1891. február 15 – Szatmárnémeti, 1977. április 7.)
dohányárus

Aradon született 1891-ben. 1915. májusban vonult be a 12. honvéd gyalogezredhez. A tisztiiskolát Egerben végezte el és 1915 augusztusában, mint hadnagy az orosz harctérre vezényelték. A Brussilow-offenzívában hősiiesen harcolt. 1916. június 21-én megsebesült. A brünni és a szolnoki hadikórházakban ápolták. Felgyógyulása után, mint 60%-os hadirokkant hadnagy szerelt le. Kitüntetései: O2 kétszer, Kesk., Seb. é., Heé. A háború után mint rokkant, dohányárus üzletet működtetett Szatmárnémetiben. Trianon után magyar cigaretták és irredenta versek keresésének ürügye alatt többször házkutatást tartottak nála és le is tartóztatták. A Köleseý és a Polgári Kör, valamint a Magyar Munkaközösség vezetőségi tagja volt.

LÁZÁR Andor

(Gyergyószentmiklós, 1888. – Orosz front, 1916. augusztus 2.)
kereskedő

Gyergyószentmiklóson született 1888-ban, Lázár János és Lázár Anna gyermekeként. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 82. honvéd gyalogezredhez Marosvásárhelyen. Szeptemberben az orosz frontra

vezényelték, ahol Gorlice és a Strypa melletti harcokban küzdött. 1916. augusztus 2-án vesztette életét az Ostrow közeli harctéren mint zászlós.

LÁZÁR Antal

(Alsófalva, 1888. – Parajd, ?)

kereskedő

Alsófalván született 1888-ban, Lázár Antal gyermekeként. Középiskolái elvégzése után kereskedői pályán kezdett működni és 1905-től önállósította magát. A világháborúban a 82. Székely Gyalogezred kötelékében az orosz és az olasz fronton harcolt, egy évig orosz fogságban is volt. Mint tizedes szerelt le, majd Parajdon folytatta kereskedői tevékenységét. Itt is hunyt el.

LÁZÁR Gerő

(Gyergyószentmiklós, 1880. – uo., 1945. június 15.)

kereskedő

Gyergyószentmiklóson született 1880-ban, Lázár Péter gyermekeként. Marosvásárhelyen járt iskolába, majd Gyergyószentmiklóson tett gimnáziumi érettségit. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 82. honvéd gyalogezredhez Marosvásárhelyen. 1914. októbertől Kelet-Galíciában és 1917-től az olasz fronton, Asiagónál küzdött. 1915 márciusában súlyos gyomorbajjal kórházba került. Az összeomlás után mint százados szerelt le. Kiténtetése: S. L. br., Kcsk. A háború után Parajdon volt kereskedő.

LÁZÁR Gyula

(Gyergyószentmiklós, 1878. – uo., 1945 február 23.)

tisztviselő

Gyergyószentmiklóson született 1878-ban, Lázár Gyula és Bocsánczi Anna gyermekeként. 1914. augusztus 18-án vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez Marosvásárhelyen. 1914. szeptember 2-án az orosz harctérre ment. Uzsok, Máramarossziget és Körösmező mellett harcolt, majd 1915. május 28-án orosz fogságba került. 1918. február 7-én jött haza. Az összeomlás után szerelt le, mint százados. Kiténtetése: III. oszt. kék., S. L. br. és Kcsk.

LÁZÁR Ignác

(Gyergyóújfalu, 1900. – Gyergyóújfalu, ?)

középbirtokos

Gyergyóújfaluban született 1900-ban. 1918. február 6-án vonult be a 82. közös gyalogezredhez. 1918. júliusban az olasz harctérre ment. Asiago mellett harcolt. 1918. november 3-án olasz fogságba esett. 1919. december 19-én jött haza.

Kitüntetései: Kcdek. és Heé. A háború után cséplőgép-tulajdonos volt.

LÁZÁR József

(Gyergyószentmiklós, 1896. – uo., 1971. január 7.)

bankigazgató

Gyergyószentmiklóson született 1896-ban, Lázár János és Lázár Anna gyermekeként. 1915. március 15-én vonult be a 82. honvéd gyalogezredhez Marosvásárhelyen. 1915. november 10-én az orosz frontra vezényelték, ahol részt vett a Brussilow-offenzívában. 1916. január 6-án Olikánál orosz fogságba esett. 1918. augusztus 10-én jött haza. Az összeomlás után a Székely hadosztályban teljesített szolgálatot, mint hadnagy. Kitüntetései: O2., Ob. És Kcsk. Szülővárosában halt meg 1971-ben.

LÁZÁR Péter

(Gyergyóújfalu, 1897. – Gyergyóújfalu, 1969. április 23.)

kisbirtokos

Gyergyóújfaluban született 1897-ben. 1915 szept. 15-én vonult be a 82. közös gyalogezredhez. 1915. november 29-én az orosz frontra ment. Olika mellett harcolt. 1916. június 5-én orosz fogságba esett. 1918. május 22-én szökve jött haza. Az összeomláskor mint gyalogos szerelt le. A Magyar Párt intézőbizottságának volt a tagja.

LÁZÁR Vilmos

(Gyergyószentmiklós, 1899. – Olasz front, 1918. július 3.)

tisztviselő

Gyergyószentmiklóson született 1899-ben, Lázár János és Lázár Anna gyermekeként. 1918. februárjában vonult be a 82. közös gyalogezredhez, és innen március 1-jén az olasz frontra küldték, ahol részt

vett a venetiai csatában. Az olasz fronton, Asiago közelében halt hősi halált 1918. július 3-án mint tüzérhadapród.

LENGYEL Gerő

(Gyergyószentmiklós, 1878. – Borszék, ?)
vegyeskereskedő

Gyergyószentmiklóson született 1878-ban, Lengyel Kajetán építkezési vállalkozó gyermekeként. Brassóban kereskedelmi iskolát végzett, azután nagybátyja, Dániel Antal szépvízi üzletében praktizált, majd, mint segéd Sepsiszentgyörgyön, Gyergyószentmiklóson és Borszéken működött. 1911-ben önállósította magát Borszéken és községi képviselő lett. Az I. világháborúban az orosz és az olasz fronton küzdött szakaszvezetői rangban. Kitüntetései: I. o., két-szer II. o. és br. v. é., Kcsk. Neje: Ambrus Karolina. Gyermekei: Jolán, Ilus, Olga és Malvina.

LUKÁCS Vilmos dr.

(Kézdivásárhely, 1886. – Kézdivásárhely, ?)
üggyvéd

Kézdivásárhelyen született 1886-ban. A világháborúban, mint népfelkelő százados harcolt 1918-ig. Kitüntetései: katonai érdemkereszt, Signum Laudis, Kcsk. és sebesülési érem. A háború után 1919-ben a románok internálták feleségével együtt. 1940-től a városi ügyészség vezetője lett Kézdivásárhelyen 1945-ig.

MÁNYA Gerő

(Székelyudvarhely, 1891. – Parajd, 1960.)
kereskedő

Székelyudvarhelyen született 1891-ben, Mánya Gergely gyermekeként, Mánya Lukács unokájaként. Parajdi kereskedő volt. A világháború alatt a 82. székely gyalogezredben szolgált, s az ellenség előtt tanúsított bátor magatartása elismerésül a kisezüst, bronz vitézségi érmekkel, Kcsk.-el és Seb. é.-el tüntették ki. Az összeomlásokkor szerelt le mint tartalékos főhadnagy. A középiskoláit Székelyudvarhelyen, az egyetemet Kolozsváron végezte. A román megszállás Parajdon találja. 1919-ben felkeresi egy Remete felől érkező őrmester, aki egy szakaszt vezetett. Az őrmester felszólította, hogy szervezzen egy századot és

azt vigye be Marosvásárhelyre, hogy ott a székelységgel egyesülve hátba támadják a románokat. A község lakóiból felállították a századot Boc Endre tartalékos százados közreműködésével. Parajdon a csendőrséget megtámadják és lefegyverzik harc árán, melynek a támadók részéről 3 halálos áldozata van. Utána Szovátára siet, hogy érdeklődjék. Kiderül, hogy a felkelés elkeseredett emberek kellőképpen alá nem támasztott, elhamarkodott egyéni akciója, s az a siker reményével nem kecsegtet. Visszasiet Parajdra, hogy Laar Ferenc református lelkésszel a fellázadt tömeget lecsendesíteni segítsen. Időközben a megtorló román csapatok megérkeztek Remetére és Szovátára. A megnyugtató szavak és a hír hallatára lecsendesedtek a kedélyek. Tudatára jött a falu székelysége, hogy a fegyverek elégtelensége kilátástalanná teszi a harcot, s jobb az elszántságot későbbi időre megőrizni. Ő azonban kimenekült a havasokba, s ott talált menedéket. Nyolc hónap után visszajön a havasokból és önként jelentkezik. A csendőrségen letartóztatják és Szebenbe szállítják, a hadbíróság börtönébe. Három hónapi fogság után ideiglenesen szabadlábra helyezik, de 1927-ig kétnaponként beidézik és megsarcolják. Az 1927-ben tartott brassói főtárgyaláson mentik fel, merthogy „a felkelés idején még nem volt román állampolgár”. A 22 év alatti nemzeti kisebbségben végzett tettei beszélnek jellemes magatartásáért. Neje Ágoston Mária volt. Mánya Gerő 1960 körül halt meg Parajdon.

MÁNYA Gyula

(Gyergyószentmiklós, 1892. – Gyergyóújfalu, ?)
kántortanító

Gyergyószentmiklóson született 1892-ben. Mánya János és Kosztándi Anna gyermekeként. Tanítóképzőt végzett és a háború kitörésekor Gyergyóújfaluból vonult be 1914. augusztus 9-én a 24. honvéd gyalogezredhez. 1915. február 18-tól a 24., 15. és a 21. honvéd gyalogezredek kötelékeiben az orosz és kétszeri megszakítással az olasz frontokon küzdött. Komarnik és Uzsok mellett, továbbá a Hétközség fennsíkján harcolt. 1918. december 31-én szerelt le Budapesten mint főhadnagy. Kitüntetései: Kesk.

MÁRTON Ferenc

(Gyergyócsomafalva, 1874. – Gyergyócsomafalva, ?)

középbirtokos

Gyergyócsomafalván született 1874-ben. Az egész világháború alatt mint kiségitő csendőr teljesített szolgálatot a m. kir. csendőrségnél. A háború után a Magyar Párt tagja volt.

MÁRTON József

(Gyergyószentmiklós, 1891. – Illyefalva, ?)

földbirtokos

Gyergyószentmiklóson született 1891-ben, Márton Lajos gyermekeként. Középiskoláit Gyergyószentmiklóson végezte és 1918-ban lett önálló gazda 70 hold birtokon. A világháború alatt a 82-es székely gyalogezredben az orosz fronton súlyosan megsebesült mint tizedes és 20%-os rokkant lett. Neje Petke Vilma volt, gyermeke: Mária (dr. Serester Zoltánné). Illyefalván halt meg.

MERZA György

(Gyergyóbékás, 1891. – Gyergyóbékás, 1950 ?)

vegyeskereskedő

Gyergyóbékáson született 1891-ben, Merza Kristóf (1856–?) gyermekeként. Szülőfalujában volt vegyeskereskedő és kocsmáros. Iskolái elvégzése után először mint erdőkezelő működött. 1912-ben bevonult katonának, és tényleges katonai szolgálatában érte az I. világháború. Az orosz és olasz frontokon küzdött. Dunajec, Baranovics és Hermada mellett tüntette ki magát. Három ízben megsebesült, és mint szolgálatvezető tüzemester szerelt le. Kitüntetései: nagyezüst, kétszer kisézüst és bronz v. érem, Kcsk. 1921-ben átvette az üzletet, amelyet apósa alapított 1885-ben. Volt községi bíró és a görög katolikus egyház főgondnoka. Neje Nivirczky Hermina volt, aki 1935-ben hunyt el fiatalon. Házasságából születtek: Anna (1921–), Eleonóra (1923–), Alexandra (1925–). A családról más információ nem maradt, lányai férjhez mentek, az innen származó utódok még élő személyek lehetnek.

Merza György Gyergyóbékáson halt meg az 1950-es évek táján.

MERZA József

(Rónaszék, 1876. május 26. – Rónaszék, 1943. december 7.)
kőművesmester

Rónaszéken született 1876-ban. Iskoláit szülőhelyén végezte. szakmai ismereteit ugyanott sajátította el. Minden támogatás nélkül 1910-ben önálló vállalatot létesített. Épített magánházakat és nagyobb épületeket, saját tervei szerint. 1900-tól 1920-ig a rónaszéki kincstári sóbánya szolgálatában állt. 1931-ben a románok nyugdíjba küldték. Az I. világháborúban őrmesteri rangban vett részt. Volt községi bíró és az egyházközség gondnoka. Felesége: Schraimer Mária. Négy gyermeke volt. A II. világháború idején 1943-ban halt meg szülőfalujában.

MERZA Márton

(Nagyszék, 1892. – Nagyiklód. ?)
gazdálkodó

Nagyszéken született 1892-ben. A mozgósítás után vonult be a 32. honvéd gyalogezredhez Désre. A Rusz-féle különítménnyel harcolt az orosz fronton Bukovinában, ahol lábtörést szenvedett. Felgyógyulása után az olasz fronton küzdött Tírolban, ahol több csatában vett részt. Kitüntetései: O1, Kcsk. és Seb. é. Az összeomlás után szerelt le mint gyalogos.

MINIER Lajos

(Gyergyószentmiklós, 1885. – Gyergyószentmiklós, 1953.)
főszolgabíró

Gyergyószentmiklóson született 1885-ben. Középiskolai tanulmányait Csíksomlyón, majd Gyulafehérváron végezte. Tanulmányai befejezése után közigazgatási pályafutását Csíkszeredában kezdte. A világháborúban, mint főhadnagy vett részt. A háború után nem tesz esküt a románoknak, ezért elbocsátják, de a csucsei paktum eredményeképpen főszolgabíró lesz Csíkszeredában 1923-ig. Ezután a liberális román kormány nyugdíjazta. 1940-től kinevezték a csíkszépvízi főszolgabírói hivatal élére, amelyet 1945-ig vezetett. Tibor nevű fia a 90-es években családjával Szombathelyre telepedett át.

MOLDOVÁN Gyula

(Szamosújvár, 1893. – Dés, ?)

telekkönyvvezető

Szamosújváron született 1893-ban. 1914. augusztus 15-én vonult be Besztercére a 32. honvéd gyalogezredhez. 1915. novemberben az orosz frontra ment, ahol két nap múlva súlyosan megsebesült. Felépülése után 1917. május 1-jén a 38. honvéd nehéz tábori tüzérezred kötelékében újra az orosz frontra került, ahol aug. 30-án ismét megsebesült. 1917. novembertől a pótzászlóaljnál teljesített szolgálatot. 1918. november 21-én szerelt le mint tizedes. Kitüntetései: Vöröskereszt, Kcsk. A háború után Désen működött.

MOLDOVÁN József

(Magyarláros, 1873. – Magyarláros, ?)

bankigazgató

Magyarlároson született 1873-ban. A világháború alatt 1915. februárban vonult be Szabadkára. A szabadkai pályaudvar katonai parancsnoka volt. 1919-ben szerelt le mint népfelkelő százados. Kitüntetései: hadtestparancsnoki dicsérő elismerés.

NAGY István

(Székelyudvarhely, 1888. – Székelyudvarhely, ?)

géplakatos

Székelyudvarhelyen született 1888-ban, Nagy István és Száva Emerentia gyermekeként. Az édesanyja révén volt magyarórmény származású.

1914-ben, a mozgósításkor vonult be a 9. honvéd huszárezredhez. 1914. augusztus 10-től a montenegrói, az orosz, a román és az olasz frontokon küzdött. Több nagy ütközetben kitüntette magát. Az összeomlás után szerelt le mint főfegyvermester. Kitüntetései: O1, Ob, Kcsk. és Bolgár ker. A háború után Szombatfalván saját műhelyében működött.

NOVÁK Béla

(Gyergyóditró, 1881. – Gyergyószentmiklós, ?)
bádogosmester

Gyergyóditróban született 1881-ben, Novák András és Meskó Mária gyermekeként. Tényleges katonai szolgálatra 1902-ben vonult be a 82. közös gyalogezredhez. 1914. augusztus 1-jén a 22. honvéd gyalogezredhez vonult be. 1914. augusztus 18-án az orosz frontra ment. Fenyvesvölgy és Siankó mellett harcolt. 1914. december 24-én sebesült meg először. 1915. szeptember 25-én Tarnapolnál súlyosan sebesülve orosz fogságba esett. 1920. július 30-án jött haza. Kitüntetései: O2 kétszer, Ob, Kcsk., és Seb. érem.

NOVÁK Dávid

(Csíkszépvíz, 1878. – Gyergyószentmiklós, ?)
építési vállalkozó

Csíkszépvízen született 1878-ban, Novák Antal és Száva Mária gyermekeként. Iskolái elvégzése után előbb a kereskedelmi pályán működött, majd Székelyudvarhelyen önálló vállalkozó lett. Utak és hidak építését, útburkolatok készítését vállalta, saját kőbányája volt és a kitermelt anyagot a város és környéke részére szállította.

A világháború alatt a 82.-es székely gyalogezredben mint szakaszvezető harcolt, rokkantan szerelt le. Neje Pók Aranka volt. A hazafias és kulturális egyesületek támogatója volt. Gyergyószentmiklóson hunyt el.

NOVÁK János

(Fogarás, 1894. – Marosvásárhely, ?)
tisztviselő

Fogarason született 1894-ben. 1914-ben a mozgósításkor vonult be a 23. honvéd gyalogezredhez. A 23. és a 22. honvéd gyalogezreddekkal az orosz fronton küzdött. Zlota-Lypa mellett vitézül harcolt. Egyszer súlyos légnyomást szenvedett. Az összeomlás után szerelt le mint főhadnagy. Kitüntetései: Br. Signum Laud. és Kcsk. A háború után Marosvásárhelyen volt tisztviselő.

NOVÁK Sándor

(Kézdivásárhely, 1884. – Kolozs, ?)
gyógyszerész

Kézdivásárhelyen született 1884-ben, Novák Sándor és Dávid Teréz gyermekeként. 1915. február 15-én vonult be Brassóba a 2. közös gyalogezredhez. 1916. júniustól a 102. kórházvonatnál és a 22. tábori kórháznál teljesített szolgálatot. 1918. december 2-án szerelt le mint hadnagy. Kitüntetései: Ar. ék. a vit. é. szalagján, Vöröskereszt. A háború után Kolozson volt gyógyszerész és az 50-es években halt meg ugyanitt.

NURIDSÁNY Bogdán

(Gyergyószentmiklós, 1888. ? – ?)
tisztviselő

A világháborúban mint népfelkelő hadnagy vett részt. Neve egy 1916-os jelentésben fordult elő a tisztikar névsorában.

NURIDSÁNY János

(Gyergyószentmiklós, 1883. – Barót, ?)
kereskedő

A világháborúban mint őrmester harcolt és az összeomlás után szerelt le. Több kitüntetés tulajdonosa volt. A háborút követően Baróton volt kereskedő, de Trianon után magyarsága miatt állandóan üldözték őt és családját. A Magyar Párt tagja volt.

PATRUBÁNY Miklós, erzsébetvárosi

(Marosvásárhely, 1897. december 26. – uo., 1979. február 7.)
birtokos

Marosvásárhelyen született 1897-ben. A 12. közös tüzérezrednél szolgált. A világháborút az olasz és a román harctereken küzdötte végig. Kitüntetései: Kcsk., Magyar, osztrák és bolgár Heé. A háború után Nagyvárad vidékén volt középbirtokos. Marosvásárhelyen halt meg 1979-ben.

PÁLL Lajos

(Szamosújvár, 1875. – Gyergyóújfalu, ?)

kisbirtokos

Szamosújváron született 1875-ben. 1915. februárban vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. 1915. márciustól egy megszakítással az orosz fronton küzdött. Zalesciki mellett harcolt. 1915. május 17-én súlyosan megsebesült. 1916. márciusban felmentést nyert. Kitüntetései: O2 és Kcsk. A háború után Gyergyóújfaluban gazdálkodott.

PÁLL Márton

(Szamosújvár, 1891. – Nagyiklód, ?)

községi jegyző

Szamosújváron született 1891-ben. A mozgósításkor vonult be, 1914-ben, és hamarosan az orosz frontra vitték, ahol Kolomea, Zabie-Zablató, valamint a Kolm körüli harcokban vett részt. 1916 júniusában gránátnyomást szenvedett. Az összeomlás után szerelt le mint főhadnagy. Kitüntetései: Ob és Kcsk. A háború után magánzó, majd 1940-től Nagyiklódon volt községi jegyző.

PERINT Domokos

(Szamosújvár, 1894. – Szamosújvár, ?)

Szamosújváron született 1894-ben. Mint zászlós küzdött a keleti fronton és egy 1917-es jelentés szerint a tisztikarhoz tartozott.

PERINT Márton

(Szamosújvár, 1890. április 10. – Szamosújvár, ?)

városi díjnok

Szamosújváron született 1890-ben. A világháború alatt 1915. január 1-jén vonult be Besztercére a 63. közös gyalogezredhez. 1916. júniustól a román, az orosz és az olasz hadszíntereken küzdött. Ezrede minden csatájában vitézül harcolt. 1919-ben szerelt le mint őrzetető. Kitüntetései: Kcsk.

PETRI János

(Hegyköz, 1887. – Nagyvárad, ?)
városi altiszt

A Nagyvárad környéki Hegyközön született 1887-ben. A cs. és kir. 37. gyalogezredhez vonult be Nagyváradra. 1914. július 28-tól 1915. május 16-ig az orosz harctéren több ütközetben vett részt és orosz hadifogságba került. Innen 1918. november 1-jén jött haza. Kitüntetései: Kcsk., Heé. és 1912–13. évi éé.

POLGÁR István

(Szarhegy, 1894. – Gyergyószentmiklós, ?)
szikvízkészítő

Szarhegyen született 1894-ben, id. Polgár István gyermekeként. 1914 aug. 9-én vonult be önként a 82. közös gyalogezredhez. 1914. december 1-jétől a szerb és az orosz frontokon küzdött. Nagyberezna, Sianki és Turka mellett harcolt. 1915. április 3-án orosz fogságba esett. 1920. augusztus 20-án jött haza. A háború után Gyergyószentmiklóson volt üzlete. Testvére Polgár János a keleti fronton halt hősi halált.

POLJÁK Domokos

(Szamosújvár, 1890. január 20. – Szamosújvár, ?)
kereskedő

Szamosújváron született 1890-ben. 1915-ben vonult be Désre a 32. honvéd gyalogezredhez. 1916. decemberben az orosz harctérre került. Itt mint telefonista számos ütközetben hősiiesen harcolt. 1919-ben szerelt le, mint tizedes. A Kcsk. tulajdonosa volt.

POLJÁK György

(Szamosújvár, 1885. – Harctér, 1917.)
hadnagy

Szamosújváron született 1885-ben. A világháborúban mint hadnagy a tisztikarhoz tartozott és 1917-ben, a frontvonalban halt hősi halált.

POTOCZKY Kristóf

(Csíkszereda, 1881. március 13. – Csíkszereda, 1966. március 26.)
kereskedő-trafikos

Csíkszeredába született 1881-ben, Potoczky Gergely és Jakab Teréz gyermekeként. Első világháborús frontharcos volt és kitüntetéssel jött haza. Csíkszeredában kereskedő-trafikos üzletet vezetett a Petőfi utcában, a neje Jakab Anna (1898–) volt. Potoczky Kristóf 1966-ban halt meg Csíkszeredában.

PUNGUTZ Antal dr.

(Szék, 1888. augusztus 31. – Budapest, 1946. augusztus 16.)
paptanár

Széken született 1888-ban, Pungutz Antal kereskedő és Murádin Mária gyermekeként. A középiskolát, a papi szemináriumot, a teológiát és egyetemi tanulmányait Bécsben végezte. 1911-ben szentelték pappá és 1914-ig mint tanár működött a bécsi szemináriumban. Az első világháború idején (1914–1918) Isztambulban az örmény gimnázium tanára és tábori lelkész a közös hadseregben. A háború után 1922-ig igazgatóhelyettes a szamosújvári örmény polgári iskolában, majd 1930-ig Isztambulban kolostori számtartó a rendházban. 1931-től a bécsi egyetemen keleti nyelveket tanult. 1934-től Budapesten az örmény szertartású római katolikus egyház elnöke. Egyetemi lektor és az örmény történelem és irodalom közismert szakembere. 1946-ban halt meg Budapesten és a Farkasréti Temetőben van eltemetve.

RÁTZ István

(Abrudbánya, 1888. – Szamosújvár, ?)
dohánykereskedő

Abrudbányán született 1888-ban. 1915. január 16-án vonult be Gyulafehérvárra. Kiképzése után az orosz fronton küzdött, ahol több nagy csatában vett részt. Háromszor sebesült. Kitüntetései: Ob, Kcsk., Seb. é. 1918. március havában felmentették a katonai szolgálat alól.

RIZOLI Antal

(Gyergyószentmiklós, 1887. – Gyergyószentmiklós, ?)
kőfaragó mester

Gyergyószentmiklóson született 1887-ben, Rizoli János és Musulin Katalin gyermekeként. Tényleges katonai szolgálatra 1908-ban vonult be a 12. árkászszászlóaljhoz, ahol 3 évig szolgált. 1914. július 28-án újra bevonult, majd augusztus 8-tól egyszeri megszakítással az orosz, egy ízben az olasz és a román harctereken küzdött. Grodek, Lemberg és Udine mellett harcolt. Kétszer megsebesült. 1918. december 1-jén szerelt le mint szakaszvezető. A háború után a Magyar Párt tagja volt.

SÁHIN János

(Szamosújvár, 1893. október 20. – Szamosújvár, 1943. július 6.)
kereskedő

Szamosújváron született 1893-ban. 1914-ben vonult be Budapesten az 1. honvéd táborig tüzérezredhez. Előbb az orosz, majd az olasz harctérre vezényelték. Számos ütközetben vett részt. 1918-ban olasz fogságba esett. 1919-ben szerelt le a csóti táborban mint főtüzer. Kitüntetései: O2 kétszer, Ob és Kcsk. A háború után Szamosújváron volt kereskedő. Itt is halt meg viszonylag fiatalon 1943-ban.

SÁSKA András, dr.

(Gyergyószentmiklós, 1889. – uo., 1957. március 28.)
szolgabíró

Gyergyószentmiklóson született 1889-ben, Sáska Kajetán gyermekeként. Egyéves önkéntes évét 1907-ben szolgálta le a 62. gyalogezrednél. 1914. novemberben az orosz frontra ment, ahol 1915. március 21-ig küzdött. 1915 júniustól ismét az orosz harctéren részt vett a nagy offenzívában Luckon keresztül Rovnóig. 1915. szeptember 4-én fejlődéssel orosz fogságba esett Rovnó előtt, ahonnan 1918. április-ban szökve jött haza. A háborúban karpaszományos őrmesteri rangja volt. 1940-től szolgabírói tisztséget töltött be szülővárosában 1945-ig.

SÁSKA Elemér mint hadnagy vett részt az I. világháborúban. Az 1917-es hadijelentésben szerepel a tisztikar névsorában.

SÁSKA János

(Gyergyóditró, 1888. – Gyergyóremete, ?)

áll. tanító

Gyergyóditróban született 1888-ban, Sáska Imre gyermekeként. 1914. júliusban vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez Marosvásárhelyen. 1914. augusztusban a tábori ezreddel az orosz hadszíntérre ment, ahol a Kárpátokban harcolt. 1915. június 8-án orosz fogságba esett és 1921. február 13-án jött haza. Szakaszvezetői rangja volt. A háború után Gyergyóremetén volt állami.

SÁSKA Kristóf

(Gyergyóditró, 1887. – Marosszentgyörgy, 1951. október 6.)

tanító

Gyergyóditróban született 1887-ben, Sáska Gergely gyermekeként. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 82. székely gyalogezredhez Székelyudvarhelyre. Szeptember 1-jén került az orosz frontra, ahol két ízben is harcolt. Részt vett a gorlicei áttörésben, a Stryjnél és Szienyovánál folyó harcokban 1915 május 27-ig, ekkor fogságba esett, ahonnan 1920. októberében jött haza. Kitüntetései: O1, O2, Ob és Kcsk.

SIMON Mihály

(Szamosújvár, 1895. – Szamosújvár, ?)

géplakatos

Szamosújváron született 1895-ben. 1914-ben a mozgósításkor vonult be a 63. közös gyalogezredhez. 1914 decemberében az orosz hadszíntérre ment. Lemberg, Lubli, és Krakkó mellett harcolt. 1915. augusztus 11-én megsebesült mint őrzető. 1917. szeptemberben mint 75%-os hadirokkant felmentést nyert. Kitüntetései: Ob, Kcsk., Seb. é. és a Jub. é.

SZÁSZ Péter

(Szamosújvár, 1893. – Szamosújvár, ?)
asztalosmester

Szamosújváron született 1893-ban. A mozgósítás után vonult be a 63. gyalogezredhez Besztercére. Hamarosan az orosz frontra vitték, ahol a kárpáti és a lengyelországi ütközetekben harcolt. Később az olasz harctérre került, ahol a Hermada és a Piave körüli csatákban vett részt. Kitüntetései: O1, O2, Ob kétszer és Kesk. A háború után asztalosműhelye volt Szamosújváron.

SZÁVA Aladár-Elemér

(Szombatfalva, 1879. – Kolozsvár, 1948. január 31.)
kereskedő

Szombatfalván (ma Székelyudvarhely) született Száva Kristóf és Fischer (Elekes) Vilma első gyermekeként. Kereskedőnek tanult, így korán elkerült otthonról Kolozsvárra, ahol a háború végéig jól menő üzlete volt. Itt is nősült meg 1904-ben, neje Kocsis Irma (1884–1956). Házasságából 4 gyermek született: Andor (1905–1983), Lajos (1907–1986), Irén (1909–) és Ibolya (1912–). Részt vett az I. világ-háborúban, 1914-ben, a mozgósításkor vonult be a 21. honvéd gyalogezredbe. Az orosz és az olasz harctereken küzdött, Dunajov, Strypa, Zlota-Lypa és Udine mellett harcolt és egyszer sebesült. 1918 végén szerelt le. Kitüntetései: O1, O2, Ob, Kesk., Seb.é., Heé., Ferenc József jub.é., II. o. Német Vaskereszt, Német, Osztrák, Tiroli és Bolgár Heé. Száva Aladár 1948-ban halt meg Kolozsváron (Házsongárdi temető).

SZÁVA Félix

(Csikrákos, 1885. – Földes, 1945. december 29.)
csendőrőrmester

Csikrákoson született 1885-ben, Száva János és Bartó Juliánna gyermekeként. Tényleges katonai szolgálatát a 34. tüzérezredben teljesítette. 1910-ben átlépett a csendőrséghez, ahol három évig mint próbacsendőrteljesített szolgálatot. Mint csendőrőrmestert Szászvárosba helyezték. A román betöréskor (1916-ban) mint különítményparancsnok, számos ütközetben vett részt és az egész román hadjárat alatt a harctéren volt. A román békekötéskor Dévára vezényelték a

csendőrszárnyhoz, ahol a megszállásig volt, amikor is kénytelen volt menekülni. A kommün bukása után Gyöngyösön mint tiszthelyettes szolgált helyettes-őrparancsnoki beosztásban. Ezután Budapestre helyezték. A Markó utcai törvényszéknél két évig teljesített szolgálatot, utána Debrecenbe helyezték. Végül mint őrsparancsnok Hajdunánásra került és 1928-ban nyugállományba ment. Számos dicséretes okirat és pénzjutalom bizonyítja kiváló érdemeit. Kitüntetései: II. o. ezüst vitézségi érem, Kcsk., seb. é., valamint a 20 éves szolg. k. és az 1912-es szolgálati kereszt. A csikrákosi temető bejáratánál (a faragott székely kapun) neve most is olvasható! 1925-ben nőül vette Boldogh Terézia földesi hajadont. Neje régi helyi családból származott. Két gyermek született, akik korán meghaltak (tbc) László (1925–1945) és Irén (1926–1943). Száva Félix 1945-ben halt meg Földesen, szép síremlék őrzi emlékét, gyermekei és neje is ide vannak eltemetve. Személye ma már teljesen ismeretlen a falu számára!

SZÁVA Gergely

(Gyergyóditró, 1890. – Maroshévíz, 1963.)
kereskedő

Gyergyóditróban született 1890-ben, Száva István és Puskás Matild második gyermekeként. Kereskedelmi akadémiát végzett és 1940-ig mint kereskedő működött. 1940 után a helybeli Hangya Szövetkezetet valamint a ditrói Takarékpénztár Rt.-t vezette. 1945 után kulákká nyilvánították és kitelepítették Ditróból, ahová csak 1957-ben, nem sokkal halála előtt térhetett vissza. Felesége Puskás Aranka (1903–1962) gyergyóalfalusi születésű tanítónő, aki Budapesten végezte a Jurány utcai tanítónőképzőt. Az ő sógora volt Puskás Lajos (1901–1982) a kolozsvári piarista gimnázium neves latin–történelem szakos tanára. Házasságukból négy gyermek született; István (1925–), Jenő (1926–1997), Éva (1928–1999) és Enikő (1941–2001).

A világháborúban 1915. januárban vonult be Marosvásárhelyt a 22. honvéd gyalogezredhez. 1915. májusban a 11. menetszázaddal az orosz frontra került. Részt vett ezrede összes ütközetében. 1915. júliusban orosz fogságba esett. 1918. augusztusban mint csererokkant jött haza. Kitüntetései: O2 és Kcsk. Trianon után a Magyar Párt helyi tagozatának választmányi tagja volt. 1963-ban halt meg Maroshévízen Éva leányánál. Ditróban temették el.

SZÁVA Géza

(Előpatak, 1879. – Málnás, 1947 ?)

kereskedő

A háromszéki Előpatakon született 1879-ben, Száva Gerő és Donovák Anna gyermekeként. Kereskedőnek tanult és Málnáson nyitott üzletet az 1908-as években. A háború kitörésekor nem vitték el azonnal katonának, de 1916-ban a románok elfogták mint túszt és másfél évre internálták. Sok helyen megfordult, míg végre Răduceni-nél összpontosítottak ezer túszt, ahol kötörésre használták fel őket. Itt sokáig nem bírták volna a rossz élelmezés miatt, de időközben megkötötték a fegyverszünetet, és akkor egy csereakció keretében hazakerült Málnásra. 1924-ben önállósította magát, de a bürokrácia mohósága miatt kétszer is tönkrement. A két világháború között a Magyar Párt tagja volt. Személye kevésbé volt ismert még a családtagok körében is! Talán a Sepsiszentgyörgyön és Málnáson élők még tudhatnak az utódok felől, de egyre fogy azok száma is, akik még emlékeznek személyére. Száva Géza a II. világháborút követő években halt meg Málnáson.

SZÁVA István-Ignác dr.

(Csíkszépvíz, 1886. február 1. – Krasznójarszk, 1919.)

ügyvéd

Csíkszépvízen született 1886. február 1-jén, Száva Kristóf és Szebeni Rozália gyermekeként. Érettségi után jogot tanult Kolozsváron, majd Csíkszeredában telepedett le, ahol kiváló jogi képességeivel és műveltségével aktív közéleti tevékenységet vállalt a kisváros életében. 1912-ben nősült, felesége a kézdivásárhelyi Szentpéteri Klára (1893–1985), házasságukból egy leány született: Klára (1913–1956). Az I. világháború kitörésekor a frontra vezérlik (82. székely gyalogezred), ahol 1914. augusztus 26-án Dunajovánál fogságba esik. Szibériába a krasznójarszki fogolytáborba viszik, ahol 5 évet szenved. A táborban megalapította és titkára lett a Turul Székely Szövetségnek, amelynek az akkori orosz (cseh) szemmel nézve bűnös célkitűzései voltak (ami csak ürügy volt) és ez nem tetszett az új hatalomnak. Ezért halálra ítélték és kivégezték négy társával együtt. Az áldozatok névsora: dr. Száva István, Székely Lajos, dr. Pelyi Géza, Fekete Emil és dr. Katona Gyula.

Mivel sírja ismeretlen, a kegyelet egy emléktáblán emlékezik meg róla és az ártatlan kivégzettekről. Az emléktábla ma is látható a csíkszépvízi örmény templom bejárati részén, mindjárt balra. Felesége később újra férjhez ment a csíkszeredai Lux Józsefhez. Az első házasságából született Száva Klára (Cuncika), aki 1956-ban hunyt el és a csíkszeredai temetőben, a Lux-család sírjában van temetve. Rövid élete ellenére is neve bekerült a dr. Endes Miklós által közétett *Csik-, Gyergyó-, Kászón-székek (Csík megye) földjének és népének története 1918-ig* című. könyvébe, amelyet 1938-ban adtak ki Budapesten. Sőt kivégzésének körülményeit is részletesen megismerhetjük Markovits Rodion; Szibériai Garnizon című nagysikerű riportregényéből, amelyet először 1927-ben adtak ki Kolozsváron.

SZÁVA Jenő

(Kovászna, 1886. – Kolozsvár, 1980.)

húsiparos

Kovásznán született 1886-ban, Száva János és Csutak Róza gyermekeként. Fodrásznak tanult, így korán elkerült hazulról és Kolozsváron telepedett le, ahol 1911-től mint önálló iparos hentes- és mészárosüzletet tartott. 1907-ben nősül, neje az ev. ref. Szakács Zsuzsanna (1889–1982), a néhai Szakács Mihály és Bartha Borbála leánya. Házasságukból születtek: Jenő-Kajetán (1907–1978), Lajos (1909–1981) és Ilona (sz. 1913) (Esztegar Jánosné), Irén, Zoltán, Antal. Ez utolsók még kisgyerekkorukban meghaltak. A háborúban, 1915-ben bevonult a 21. honvéd gyalogezredbe és ott szolgálta a hazáját. A két háború között a Magyar Párt, a Nyersbőr Szövetkezet Igazgatósági és a Húsiparos Szövetség tagja volt. Száva Jenő 1980-ban halt meg Kolozsváron.

SZÁVA Lajos

(Homoródszentmárton, 1891. – Homoródszentpál, 1975.)

gazdálkodó

Homoródszentmártonban született 1891-ben. Miután megnősült Homoródszentpálra költözött, és itt élt később is családjával. A háború kitörésekor, 1914-ben, a mozgósításkor vonult be a 82. székelyudvarhelyi honvéd gyalogezredbe. Az orosz és az olasz harctereken küzdött. Az összeomlás után szerelt le 1918-ban. A háború után Homoródszentpálon

gazdálkodott. Idős korában halt meg Homoródszentpálon, 1975-ben. Unokái napjainkban Székelyudvarhelyen élnek.

SZÁVA Lukács

(Csíkszereda, 1881. május 9. – Csiktaploca, 1959. március)
középbirtokos

Csíkszeredában született 1881. május 9-én, id. Száva Lukács és Mánya Veronika gyermekeként. A csíksomlyói régi gimnáziumban érettségizett 1900-ban, majd gazdasági iskolát végzett Kolozsváron. 1906. november 12-én feleségül vette a csiktaplocai Balázs Terézt (1885–1916), Balázs József és Lajos Katalin lányát (Balázs József nagyapja Balázs Tamás lófőszékely, aki 1793–1809 között jegyzői tisztséget viselt Csiktaplocán és az 1809-es ún. nemesi felkelés előkészítője volt). Első házasságából négy gyermek született: Dezső (1907–1975), Lajos (1908–1997), Gyula (1909–1986) és Sándor (1911–1960) (Bandinak hívták).

1914. augusztus 1-jén vonult be a 82. honvéd gyalogezredhez. és 1916 őszéig szolgálatot teljesített, de azután gazdasági okból felmentést kapott. Első neje az 1916-os román betöréskor elrendelt menekülés közben halt meg egy szekéren és a nyárádmonti Lukafalván temették el 1916. szeptemberben. Száva Lukács 1959 márciusában halt meg Csiktaplocán.

SZEBENY András

(Csíkszenttamás, 1885. – Csíkszenttamás, 1953. november 21.)
kisbirtokos

Csíkszenttamáson született 1885-ben, (Fark) Szebeny András (1839–1904) gyermekeként. Kisbirtokos és fakitermelő volt szülőfalujában. Iskolázása után gazdálkodással foglalkozott, majd tényleges katonai szolgálatot teljesített. Végigküzdötte az I. világháborút az orosz és olasz fronton, és mint tűzmester szerelt le. Az ő érdeme, hogy a románok bejövetelekor nem történt bajuk a szenttamásiaknak. Háborús kinttetései a kisezüst és bronz vit. érem, Kcsk. A háború befejezése után nősült, neje Ádám Regina volt és három gyermekéről tudunk: Vilma (1920–), Zakariás (1923–), Ilona (1925–). Önálló gazdasága volt és a fakitermelés mellett közeleti funkciókat is ellátott, úgy, mint községi képviselő, egyházi tanácsos és közbirtokossági ellenőr. Szebeny András 1953-ban halt meg Csíkszenttamáson.

SZEBENY Lukács

(Csíkszépvíz, 1880. – Kevevár, 1915. november 20.)
katonatiszt

Csíkszépvízen született Szebeny Márton és Dávid Mária gyermekeként. Az I. világháborúban mint a 82. gyalogezred császár és királyi főhadnagya vett részt. Később betegsége miatt a frontról elvezényelték, hadifogoly-felügyelő lett Keveváron. Itt is halt meg 1915. november 20-án a Teréz nővére ápolásában.

SZENKOVITS Ferenc

(Balavásár, 1880. – Marosvásárhely, ?)
fűszerkereskedő

Balavásáron született 1880-ban, Szenkovits Lajos és Nagy Katalin gyermekeként. Középiskoláit Marosvásárhelyen végezte, majd a kereskedő szakmában szabadult fel és Székelyvéckén lett önálló. Később Marosvásárhelyre költözött, és itt folytatta kereskedői tevékenységét. A világháborúban a 22-es és 3-as gyalogezredben mint számvevő őrmester az orosz fronton harcolt. A II. o. ezüst, a bronz vit. é. és Kcsk. tulajdonosa volt. Marosvásárhelyen hunyt el.

SZENKOVITS Lajos

(Szenháromság, 1876. – Bordos, ?)
közjegyző

Szenháromságon született 1876-ban, Szenkovits Lajos és Nagy Katalin gyermekeként. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte, és mint közjegyző írnok Székelyvéckén kezdte pályafutását. A világháború alatt a 22-es gyalogezredben mint őrmester a csendőrszárnyparancsnokságnál teljesített szolgálatot. A háborút követően Bordoson volt községi jegyző. Neje Karakás Rozália, leánya: Margit, Réthy József igazgató-tanító neje volt. Bordoson halt meg.

SZENKOVITS Miklós

(Nagyszentlászló, 1883. – Kolozsvár. ?)
százados

Nagyszentlászlón született 1883-ban. Katonai szolgálatra a 63. cs. és kir. gyalogezredhez vonult be Besztercére 1903-ban. A világháború kitérőse-kor az orosz frontra vezényelték, ahol részt vett a Dunajov, Zlota-Lypa, Chemizlányi, Olszevice, Ivangorod stb. harcokban. Innen az olasz harctérre irányították, ahol több döntő ütközetben vett részt. Egy ellenséges rohamnál 142 oroszot lőtt le gépfegyverével. Kitéüntetései: Sign. Laud., Kék. a hadiékítménnyel. Az összeomlás után, mint százados szerelt le.

SZENKOVITS Ödön

(Aranyosgyéres, 1884. – Székelyudvarhely, ?)
cipézmester

Aranyosgyéresen született 1884-ben. Bevonult 1914-ben a 21. honvéd gyalogezredhez. Kiképzése után az orosz frontra vitték. Számos ütközetben vett részt. 1918-ban szerelt le mint őrzető. Kitéüntetései: Ob és Kcsk. A háborút követően Székelyudvarhelyen saját műhelye volt.

SZENTPÉTERI József

(Gyergyószentmiklós, 1877. – Gyergyószentmiklós, ?)
gépész

Gyergyószentmiklóson született 1877-ben, Szentpéteri József és Nuridsán Veron gyermekeként. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 22. honvéd gyalogezredhez. 1915. októberben az orosz frontra ment. Bobulince és Brezány mellett harcolt. 1916 őszén mezőgazdasági okokból felmentést nyert. A háborút követően a Magyar Párt tagja volt.

SZONGOTT János

(Marosbogát, 1886. – Marosbogát. ?)
kereskedő

Marosbogáton született 1886-ban. A mozgósításkor vonult be Marosvásárhelyre a 22. honvéd gyalogezredhez. A háborúban mint zász-

lós küzdött, kiemelkedően az 1916-os offenzívában tanúsított bátor magatartást. Több kitüntetést kapott: O1, Kcsk.

SZÓTS Péter

(Gyimesbükk, 1895. – Gyimesbükk, ?)
kereskedő

Gyimesbükkön született 1895-ben. Szakaszevetői rangban végigküzdötte a világháborút. Kitüntetései: bronz v. é. és Kcsk. A román fronton megsebesült és 80%-os hadirokkant lett. Felesége Császár Gizella volt. A háború után 1920-ban önálló fűszer- és vegyeskereskedést nyitott, kocsmája is volt.

TARISNYÁS Péter

(Gyergyóditró, 1894. – Gyergyóditró ?)
kereskedő

Gyergyóditróban született 1894-ben, Tarisznás Kristóf gyermekeként. 1914. október 26-án vonult be a 82. közös gyalogezredhez. 1915. január 1-jén az orosz harcszintérre ment. Részt vett a gorlicei áttörésben. 1915. május 27-én a San folyónál orosz fogságba esett. 1918. július 29-én jött haza és december 18-án szerelt le mint gyalogos. Kristóf nevű testvére a világháborúban szerzett sebesülése következtében 1922. február 8-án halt hősi halált.

TOLOKÁN Géza

(Marosbogát, 1898. – Marosvásárhely, ?)
kereskedő

Marosbogáton született 1898-ban, Tolokán Márton és Számtartó Rebeka gyermekeként. Tanulmányait Marosvásárhelyen végezte mint szakképzett kereskedő. A világháborúban az olasz fronton küzdött 3 évig, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a Kcsk. tulajdonosa volt. A háborút követően Marosvásárhelyen volt kereskedő. Neje Kiss Mária volt, gyermeke: Gyula. A Magyar Párt tagja volt.

TOLOKÁN Kristóf

(Marosbogát, 1891. – Marosvásárhely, ?)
kereskedő

Marosbogáton született 1891-ben, Tolokán Márton és Számtartó Rebecka gyermekeként. 1914-ben, a mozgósításkor vonult be katonai szolgálatra. Az orosz és az olasz hadszíntereken küzdött. Luck és Montfalcone mellett harcolt. Egyszer sebesült. 1917. augusztus 19-én Harmadánál olasz fogságba esett. 1920. júniusban jött haza. Kitüntetései: Kcsk. A háború után Marosvásárhelyen volt kereskedő.

TÖRÖK Miklós

(Szamosújvár, 1879. szeptember 2. – Szamosújvár, ?)
kőműves- és ácsmester

Szamosújváron született 1879-ben. 1915-ben Gyulafehérvárra vonult be a 12-esekhez. Harcolt az orosz és az olasz fronton több csatában. Kitüntetései: O1, O2, Ob és Kcsk. az összeomláskor szerelt le mint szakaszvezető.

VÁRTERESZ István

(Gyergyóremete, 1889. – Nyárádtő, ?)
közjegyző

Gyergyóremetén született 1889-ben. Bevonult 1914-ben a cs. és kir. 82. gyalogezredhez. Harcolt az orosz fronton. Az ezred összes harcában részt vett. 1916-ban orosz fogságba esett. Kitüntetései: O2 és Kcsk. Trianon után a Magyar Párt tagja volt és Nyárádtőn volt közjegyző.

VÁRTERESZ Jakab Rudolf

(Gyergyóremete, 1891. – Gyergyóremete, ?)
jegyző

Gyergyóremetén született 1891-ben, Várteresz Anna gyermekeként. Mint önkéntes 1912. október 1-jén vonult be a 21. honvéd gyalogezredhez Kolozsváron. 1914-ben a mozgósításkor újra bevonult. 1914. augusztusban az orosz hadszíntérre ment, ahol Lemberg, Halics, Tary-Sambor, Tukov és Uzsok mellett harcolt. 1915. január 1-jén

oroszfogságba esett, ahonnan 1918. május 28-án jött haza. Az összeomlás után mint hadapród-örmester szerelt le. Testvére Jenő (százados) Albániában halt hősi halált 1918-ban. A háborút követően mint jegyző tevékenykedett.

VERTÁN Dezső mint zászlós harcolt a keleti fronton. Az 1916-os hadijelentés szerint a tisztikarhoz tartozott.

VERTÁN L. István

(Kézdivásárhely, 1891. – Kézdivásárhely, ?)

kereskedő

Kézdivásárhelyen született. Iskolái elvégzése után a világháború kitörésekor az olasz frontra került, és mint 60-%os rokkant került haza. Hadnagyi rangban szerelt le, a II. o. ezüst, a bronz vit. é. és a Kesk. tulajdonosa volt. Neje nevén női kalap- és kézimunka-szaküzlet volt Kézdivásárhelyen, amely a közönség kedvelt bevásárlási forrása volt.

VERZÁR István dr.

(Kislekence, 1877. augusztus 19. – Nagyvárad, ?)

igazgató-főorvos

Kislekencén született 1877-ben. 1914 augusztusában vonult be Nagyváradon. Innen azonnal a szerb harctérre vezényelték. Hat hét után vérhással kórházba került. Felépülése után a hadapródiskola kórházának szakorvosa volt. 1916. február 12-én a budapesti 1. honvéd gyalogezreddel az olasz hadszíntérre ment (Monte San Michele és Monte San Gabriele). A 20. honvédhadosztállyal az orosz fronton küzdött. 1918 végén szerelt le. Kitüntetései: Ez. és Br. S. L., Kesk., II. o. Vöröskereszt. a vit. é. szalagján. A háború után Nagyváradon működött mint az Irgalmas-rend kórház főorvosa.

VERZÁR Mihály

(Kislekence, 1891. június 23. – Margitta, ?)

okleveles gazda

Kislekencén született 1891-ben. 1914-ben a mozgósításkor vonult be az 51. közös gyalogezredhez. 1914. október 6-tól az orosz és a román hadszíntereken küzdött. Mezőlaborc, Ivangorod és Baranovics mellett tüntette ki magát. Négyszer megsebesült. 1919-ben szerelt le

mint főhadnagy. Kitüntetései: O1, O2, Kcsk. és Heé. A háború után gazdálkodó volt Margittán.

VIKOL Kálmán

(Kolozsvár, 1882. – Kolozsvár, 1951.)
gimnáziumi tanár

Kolozsváron született 1882-ben. A Ferenc József Tudományegyetemen szerzett tanári képesítést még a háború előtt. 1914-ben, a mozgósításkor vonult be Kolozsváron a 35. tüzérezredhez. Kiképzése után az orosz frontra került, ahol súlyosan megsebesült. Felépülése után Kolozsváron és Bihartordán teljesített szolgálatot. Az összeomlás után szerelt le és Kolozsváron volt tanár. A szintén Kálmán (1911–1968) nevű fia később Kézdivásárhelyen volt gimnáziumi tanár.

VOITH Ferenc

(Mezősámsond, 1894. július 11. – Gyergyóalfalu, 1972. január 2.)
kereskedő

Mezősámsondon született 1894-ben. 1914. október 1-jén vonult be a 82. közös gyalogezredhez. 1915. március 26-án az orosz harctérre ment. San, Luck és Rownó mellett harcolt. 1915. július 2-án megsebesült. 1915. szeptember 17-én orosz fogságba esett. 1921. novemberben jött haza. Hazatérése után kereskedőüzletes volt Gyergyóalfaluban.

VOITH Mihály

(Gyergyóalfalu, 1897. – Gyergyóalfalu, ?)
gyógyszerész

Gyergyóalfaluban született 1897-ben. 1915. augusztus 15-én vonult be Brassóba a 24. honvéd gyalogezredhez. 1916 elején az orosz hadszíntérre ment. Részt vett ezrede számos nagy ütközetében. 1916. augusztus 14-én orosz fogságba esett. 1919. november 7-én jött haza. A háború után gyógyszerész volt Gyergyóalfaluban.

WOLF József

(Naszód, 1882. – Naszód, ?)

számvevői altiszt

Naszódon született 1882-ben. A világháború kitörése után, a mozgósításkor vonult be a 63. közös gyalogezredbe. 1914. augusztustól a szerb, az orosz és az olasz hadszíntéren küzdött. Számos nagy csatában vitézül harcolt. Egyszer súlyosan megsebesült. Kitüntetései: Vas érd. ker. a vitéz érdem szalagján, Kcsk. és Seb. é. A háború után szövetkezeti igazgató volt Naszódon.

WOLF Simon

(Jamosd, 1877. – Kolozsvár, ?)

asztalosmester

Jamosdon született 1877-ben. 1915-ben vonult be Kassára a 34. közös gyalogezredhez. A 17. menetszázaddal az orosz frontra került. 1916. júliusban betegen kórházba vitték. Felépülése után a 3. határvidéki zászlóaljjal mint sebesültvivő az albán frontra ment. 1918. márciusban Kassára került a 34. gyalogezred pótzászlóaljához. Itt érte az összeomlás. 1918. decemberben szerelt le mint gyalogos. Kitüntetései: Ob, Kcsk. A háború után asztalosműhelyt tartott fenn Kolozsváron.

ZAKARIÁS Albert

(Gyergyóditró, 1890. – Harctéren, 1917.)

kereskedő

Gyergyóditróban született 1890-ben, Zakariás János és Császár Teréz gyermekeként. A mozgósításkor vonult be katonának és a Keleti Kárpátok harcvezetésében, Galíciában érte a halál 1917-ben.

ZAKARIÁS Dénes dr.

(Csíkszépvíz, 1888. – Budapest, 1978. május 10.)

ügyvéd

Csíkszépvízen született 1888-ban, Zakariás Jakab és Zakariás Aranka gyermekeként. Érettségi után a jogra iratkozott be, amelyet 1914-ben végzett és utána mint ügyvédbojtár kezdte el pályafutását. Részt vett az I. világháborúban, majd ezt követően áttelepedett Budapestre, ahol 1922-

ben már rendőrkapitány. A Magyarországi Örmények Egyesületének egyik tisztségviselője volt az 1923-as években. 1920-ban nősült, neje Domokos Ida (1898–1960). Gyermekai: Dénes (Egon) dr. (1922–2002), József (Richárd) dr. (1926–2001) (akinek két fiáról tudunk:

Richárd dr. (1955–) és András (1957–) okleveles építészmérnök Budapesten) dr. Zakariás Dénes 1978. május 10-én halt meg Budapesten (Farkasréti temető).

ZAKARIÁS Gerő

(Csíkszépvíz, 1894. – Gyergyószentmiklós, 1974. június 5)
jegyző

Szépvízen született 1894-ben, Zakariás K. Antal és Fejér Irma gyermekeként. Székelyudvarhelyen érettségizett 1913-ban. Közigazgatási pályára lépett és 1915-ben megszerezte a jegyzői oklevelet. A hűségesküt nem tette le és a románoktól kinevezést sem fogadott el, emiatt nem gyakorolhatta jegyzői tevékenységét. Az I. világháborúban mint a 82. székely gyalogezred hadnagya harcolt az orosz–román, majd az olasz fronton. Megkapta a Kesk. kitüntetést. 1919-ben elvetették a magyar tiszti uniformisát, visszakövetelte mondván, hogy arra neki még szüksége lesz. A hadbírósgot csak a pénz meggyőző ereje által tudta elkerülni. 1940 után mint bankigazgató működött az összeomlásig. 1924-ben nősült, neje Zakariás Ilona (1899–) (Jakabé). Zakariás Gerő 1974-ben halt meg és Gyergyószentmiklóson van eltemetve.

ZAKARIÁS György

(Gyimesbükk, 1887. – Budapest, 1963. november 19.)
tanító

Gyimesbükkön született 1887-ben, Zakariás Zaki és David Kata gyermekeként. Tanítóképzőt végzett, majd nagybátyja mellett működött. 1922-ben lett önálló kereskedő. Fűszer-, rövid- és vegyesáru üzlete volt, alkalmazottakkal. Az I. világháborúban katonai szolgálatot teljesített. Egyházi és községtanácsos, a Magyar Párt tagja volt. A románok 1919-ben megkorbácsolták magyarsága miatt. 1918-ban nősült, neje a kézdivásárhelyi Dávid Ilona (1887–1967). Trianon után Budapestre települtek át. Gyermekai: Ilona (1920–) (Ajtony Jánosné), György (1921–), Lajos (1929–2001), István (1924–1987), aki az MNB revizora volt Ka-

posváron. Zakariás György 1963-ban halt meg Budapesten, a kispesti új temetőben nyugszik

ZAKARIÁS GYULA (1892–1965)

(Csíkszépvíz, 1892. november 19. – Veszprém, 1965. november 16.)
erdőmérnök

Szépvízen született 1892-ben, Zakariás K. Antal és Fejér Irma gyermekeként. A középiskolát a csíksomlyói ferences kollégium bentlakójaként végezte. Felsőfokú tanulmányait Selmecebányán, a Magyar Királyi Bányászati és Erdészeti Főiskola erdőmérnöki szakán kezdte. Az I. világháború tanulmányait kettétörte. A mozgósítás után vonult be a 82. székely gyalogezredbe Udvarhelyre. A tisztiiskola elvégzése után Galíciába vezényelték, ahol részt vett az Ivangorod, Gorlice és Tamapol körüli harcokban. Később Szerencsen a pályaudvari parancsnokságnál teljesített szolgálatot. A háború végével főhadnagyként szerelt le. Erdőmérnöki tanulmányait Budapesten fejezte be 1920-ban. Az egyetem elvégzése után rövid ideig a Bánffy-birtokon volt alkalmazásban mint erdőmérnök, majd diplomája honosítása után román állami szolgálatba lépett. 1928-ban nősült Csíkszentgyörgyön, neje Király Emma volt. Gyermekei: Áram (Oszkár) (1929–1996) zongoraművész. Dirán (Antal) (sz. 1931) közgazdász, aki jelenleg Budapesten él, Teréz (1937–2000), Mária (sz. 1942), Erzsébet (sz. 1945).

Magyarsága miatt a román erdészeti szervek 1929-ben rövid időre Csíkszeredából áthelyezték Moldvába. Hamarosan visszakerült Csíkba, ahol 1939-ig Csíkvármegye erdőmérnöke volt. Az 1932-es évektől Csíkszenmártonban laktak. 1939-ben a háború indulásakor ismét Moldvába helyezték és csak a bécsi döntés után került vissza Erdélybe. 1940–1941 között a marosvásárhelyi magyar állami erdőigazgatás erdészeti feladatkörében volt foglalkoztatva. 1941-ben a Dunántúlra a veszprémi Erdőfelügyelőségre helyezték. A család minden ingatlan vagyonát Csíkban hagyva Veszprémbe költözött. A veszprémi Erdőfelügyelőségen erdőtanácsosi rangban megbízást kapott az erdőfelügyelés vezetésére. Az Erdélyből magával hozott gyakorlatával, nagy sikerrel vezette az állami és egyházi erdőgazdálkodást. 1944–45 között számos menekülőnek nyújtott segítséget, fedeleket és ellátást. Mindezt önzetlenül és szerényen tette. Az erdőfelügyelés vezetését 1949-ig látta el, miután a kommunista rendszer egyik napról a másikra kidobta állásából. Ennek utána 8 évig a pápai erdőhivatal

főmérnöke volt. Az élet túl nagy terhet rakott rá. Soha nem panaszkodott, minden helyzetben egyenes gerincű maradt, soha nem hátrált meg és jó magyar hazafi volt egész életében. A csíksomlyói ferencesektől magával hozott mély vallásossága és hite sok nehéz helyzeten átsegítette. Szakmai életét nyugdíjasként 69 éves korában Veszprém város fásításával folytatta haláláig. Zakariás Gyula 1965. november 16-án halt meg Veszprémben, és itt is temették el.

ZAKARIÁS Ignác

(Orbaitelek, 1891. – Orbaitelek ?)

községi bíró

Orbaitelken született 1891-ben, Zakariás István és Hadházy Borbála gyermekeként. Községi bíró volt Orbaitelken. Az I. világháború alatt a 24. honvéd gyalogezred kötelékében, mint törzsőrmester végigverekedte a háborút, az orosz fronton súlyosan megsebesült. Sok kitüntetésben volt része. Orbaitelken 10 hold földön gazdálkodott és a Gazdakör ügyvezetője volt, 1940-től pedig a község főbírája lett. A neje Hadházi Ida volt, nyolc gyermeke született: Ida, Margit, Vera, Ignác, Imre, Erzsébet, György, Gyula. Orbaitelken halt meg az 1960-as évek körül.

ZAKARIÁS István

(Lugos, 1897. – Olasz harctér, 1918.)

Lugoson született 1897-ben, Zakariás István és Zakariás Anna gyermekeként. 1916-ban vonult be katonának. Az olasz frontra vezényelték, mint zászlós. Itt a fronton sebesült meg és halt hősi halált 1918-ban.

ZAKARIÁS János

(Brassó, 1895. – Budapest, 1967.)

híradástechnikai mérnök

Brassóban született 1895. november 30-án, dr. Zakariás János és Tutsek Irma gyermekeként. Szülővárosában érettségizett 1913-ban, ezután beiratkozott a budapesti műszaki egyetem gépészmérnöki karára. Az első világháború kitörésekor bevonult katonának. Először Galíciába, az orosz és lengyel frontokon harcolt. 1917-ben az olasz frontra külték, ahol zászlósként szolgált. 1918-ban a Piavetől betegen kórház-

ba szállítják, és gyógyulása után leszerelik, így többé nem került vissza a frontra. Kitüntetései: Károly-csapatkereszt és sebesülési érem. A budapesti egyetemen 1923-ban szerzi meg oklevelét. 1924-től a magyar Posta Kísérleti Állomásnál helyezkedett el, ahol az 1923-as évektől kezdve komoly akusztikai tanulmányokat végeztek a rendszeres műsorszórás bevezetéséért az újonnan felszerelt nagyobb rádióadók segítségével. A Kísérleti Állomásnál olyan híres munkatársai voltak, mint dr. Magyar Endre, Molnár János, Tomcsányi István és Béla, valamint a későbbi Nobel-díjas dr. Békésy György. 1929-től már a Mérnöki Kamara tagja. Az 1940-es évtől kezdődőleg, mint m. kir. postaműszaki tanácsos dolgozik a Posta Kísérleti Állomásnál.

Részt vett a magyar rádió műszaki felépítésében, az első csepeli adóberendezés, majd a 20 kW-os lakihegyi adó építésében. Építette a pécsi és a kolozsvári adóállomásokat. A rádiótechnika kérdéseiről 12 éven át hetenként tartott előadásokat a budapesti stúdióban Rádió amatőr posta címen. A kolozsvári korszerű rádiózást az 1935-ben felszerelt botfalusi hosszúhullámú rádióadó tette lehetővé (Brassó mellett).

Az észak-erdélyi részek visszacsatolása után 1940 őszétől pedig nagyszabású tevékenységet fejtett ki az erdélyi rádióleadók felszerelésénél (elsősorban a kolozsvári és a csíkszeredai térségben) és a rendszeres magyar műsorszórások beindításánál is. Az ő irányítása alatt indult be 1941-ben a kolozsvári Feleki-tetőn felállított rádióadó is, ahová az adókat Kassáról (Enyicke) hozatta.

A Székelyföld rádiós ellátására tervezett 15 KW-os rádióadó munkálatai megkezdődtek 1942-ben, de a szép tervek befejezésére a háborús események miatt már nem kerülhetett sor, csupán az épület készülni kezdett el 1944 őszéig. Az eredetileg Csíkszeredának szánt adóberendezés is elkészült, de a nyilas kormány kezébe került, akik Magyaróváron helyezték üzembe. Ez az adó 1945. március 20-án befejezte a sugárzást, leszerelték és egy katonai alakulat Nyugatra szállította, további sorsa ismeretlen.

Zakariás János a háborút követően 1945-től még egy ideig a Posta Kísérleti Állomás ideiglenes vezetője volt 1946 nyaráig. 1948 végén kinevezték postaműszaki igazgatói rangba, ahol a vezetékes híradás témáin dolgozott. 1955-től a Posta Műszerüzem állományába kényszerült csekély fizetéssel. Innen ment nyugdíjba 1960 januárjában. 1920-ban nősült Budapesten, neje a kolozsvári születésű Széplaki Margit. Gyermekei: Klára (sz. 1922) (özv. Páris Egonné), László (1926–1993).

Háború utáni sorsa megbélyegzett, mert a rendszer vezetői igyekeztek az értelmiséget a természetes vezető-oktató szerepétől és tekintélyétől megfosztani, potenciális ellenséget láttak benne. Zakariás János a rádión és írott művein keresztül nagyon sokakat tanított, mérnökként is igazi néptanító volt. Nem volt valamiféle megszállottvilágmegváltó, népnevelő személy. Belecsöppent egy kor adott helyzetébe, és becsülettel, kitartással végigcsinálta, amit elvállalt. Csak a rádióban 1926 és 1938 között (tehát 12 év alatt) 375 értékes szakelőadása hangzott el. Zakariás János híradástechnikai mérnök 1967. október 10-én halt meg Budapesten és a Farkasréti temetőben van eltemetve.

ZAKARIÁS Jenő dr.

(Csíkszépvíz, 1886. március 10. – Csíkszereda, 1962. június 22.)
ügyvéd-hadbíró

Csíkszépvízen született 1886-ban, Zakariás Izsák és Fejér Margit gyermekeként. 1910-ben szerzett jogi diplomát, majd Csíkszeredában folytatott ügyvédi praxist. 1911-ben nősült, neje Száva Katus lett. 1914. augusztus 1-jén vonult be a 24. honvéd gyalogezredhez. 1918. december 23-ig az V. honvédkerület hadbíróségánál, mint főhadnagy-hadbíró teljesített szolgálatot. A román megszállás alatt a Magyar Párt intézőbizottságának tagja volt és a csíkszeredai tagozatnak alelnöke.

ZAKARIÁS Jenő

(Csíkszépvíz, 1888. – Gyergyószentmiklós, 1971.)
kereskedő

Szépvízen született 1888-ban, Zakariás Péter és Zakariás Anna gyermekeként. Kereskedelmi pályára lépett, először atyja üzletében tevékenykedett, majd 1927-től önálló lett. Az üzlet fejlesztésére nem volt meg a lehetősége, mert a befolyó pénz egy részét a különféle hatóságok vitték el adóba, illetve táppénzbírságolásba. Választásoknál a Magyar Pártnak agitál. Hadbíróság elé kerül, mert nem csináltatott új román nemzeti zászlót. Megbüntették 500 lejre, de 250 lej még ráment a költségekre. Kérését, hogy fia magyar iskolába járhasson a miniszter elutasította. A 82. székely gyalogezreddel vett részt az I. világháborúban, és mint őrmester szerelt le. 1921-ben nősült, neje a gyergyóújfalusi Dobribán Mária (1897–). Gyermekei: István (1922–1944) Jenő (1925–), Gyergyóban lakik (a hokicsapat vezetőségi tagja

volt), Ottó (1931–1991), akinek szintén Gyergyóban volt családja. Zakariás Jenő 1971-ben halt meg Gyergyószentmiklóson.

ZAKARIÁS Jenő

(Gyergyóditró, 1892. november 19. – Budapest, 1965. november 16.)

jegyző

Gyergyóditróban született 1892-ben, Zakariás János és Császár Teréz gyermekeként. Brassóban érettségizett 1910-ben, majd Marosvásárhelyen szerzett jegyzői oklevelet 1914-ben. Mint főhadnagy vett részt az I. világháborúban, ahonnan több kitüntetéssel tért haza. Kitüntetései: kétszer a Signum Laudist és a Károly csapat k. érdemjel. 1918-ban Szárhegyen jegyzőnek választották meg, majd innen Gyergyóbékásra került, de 1937-ben a románok elbocsátották, mert szerintük elmagyarosította a községet. Egy román rendelet szerint ugyanis, ha valaki vagy annak öse görög katolikus vagy görögkeleti vallású volt, az románnak számított. Ő tiltakozott e törvénytelen eljárás ellen, és ezért fegyelmit indítottak ellene, csendőrségi megfigyelés alatt állott. 1939-ben vezetője volt egy megszervezett csapatnak, amely hívatva volt a magyar csapatok bevonulását elősegíteni. Árulás folytán a románok megtudták a szervezkedést és őt le akarták tartóztatni. A letartóztatás elől kiszökött az országból Budapestre. Tagja volt a Magyar Pártnak és minden magyar akciót lelkesen támogatott. 1915-ben nősült Budapesten, neje a bécsi születésű Schmidt Mária (1878–) volt. Zakariás Jenő 1965-ben halt meg Budapesten.

ZAKARIÁS József

(Orbaitelek, 1888. – Orbaitelek. ?)

gazdálkodó

Orbaitelken született 1888-ban, Zakariás István és Hadházy Borbála gyermekeként. Részt vett az I. világháborúban mint frontharcos és kitüntetéssel jött haza. Foglalkozása gazdálkodó volt Orbaitelken. Hahn Gizellát vette nőül 1924-ben.

ZAKARIÁS László

(Csíkcsicsó, 1893. – Harctér, 1918.)

joghallgató

Csikcsicsóban született 1893-ban, Zakariás K. Lukács és Szebeny Teréz gyermekeként. 1915-ben a mozgósításkor vonult be a 82. honvéd gyalogezredhez. Az olasz harctéren érte a halál, de szülőfalujában temették el 1918 márciusában.

ZAKARIÁS Manó dr.

(Csíkzépvíz, 1874. – Csíkszereda, 1939.)

ügyvéd

Csikzépvízen született 1874-ben, Zakariás Izsák és Fejér Margit gyermekeként. 1899-ben szerzett jogi diplomát, és utána Csíkszeredában praktizált mint ügyvéd. 1906-ban feleségül vette Száva Rózát. 1914. október 19-én a 2. menetzászlóaljjal az orosz harctérre került. Itt Bukovinában harcolt. 1914. november 18-án Kőrösmező mellett megsebesült. Felépülése után határőrszolgálatra vezényelték, Vérmező, Kézdivásárhely, Töröcsvári-szoros és Brassó mellett. Kítüntetései: III. o. Kék., Kcsk., Ferencz József jub. érem, 1912–13. évi emlékérem. Mint százados szerelt le. A háborút követően a Magyar Párt tagja volt.

ZAKARIÁS Oszkár

(Fogarás, 1876. – Pietrokow, 1914. augusztus 29.)

százados

Fogarason született 1876-ban, Zakariás Márton és Szentpétery Róza gyermekeként. A fogarasi gimnázium négy osztályának elvégzése után 1891-ben felvették a Ludovika Akadémia tisztképző tanfolyamára. 1895-ben az Akadémia elvégzése után mint hadapród tiszthelyettes a fogarasi 24. honvéd gyalogezredhez került, ahol 1896-ban hadnaggyá, 1899-ben főhadnaggyá léptették elő. 1900-ban a 2. zászlóalj segéd-tisztje lett. 1905-től Gyulán a 2. honvéd gyalogezred századparancsnoka, 1911-ben pedig Sopronban a 18. honvéd gyalogezredhez helyezték át a 2. század parancsnoki beosztásába. 1906-ban megnősült, gyermekei: Olga (1908-ban) és Zoltán (1910-ben).

A háború kitörésekor ezredét mozgósították és századával 1914. augusztus 13-án az orosz frontra irányították. Az utolsó, augusztus 24-én

írt levelében, érezvén közeli halálát, családját öccsére bízta. Az első komolyabb ütközet során, 1914. augusztus 29-én Lublintól délre, Pietrokownál, miközben századát rohamra vezette, szívlövés érte és hősi halált halt. Hamvait 1916-ban hazahozták és a fogarasi családi sírboltba helyezték.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Vitéz Deseő Lajos, Ardói Gyula:
Erdélyi ezredek a világháborúban; (Ardói irodalmi és könyvkiadó vállalat kiadása, Bp. 1941)
- [2] Kertész Elemér, De Sgardelli Caesar:
A frontharcos eszme szolgálatában; (A Magyar Front kiadása, Bp. 1942)
- [3] Orbók Attila, Csatár István:
Erdély és a visszatért keleti részek; (Halász irodalmi és könyvkiadó vállalat, Bp. 1941)
- [4] Dr. Száva T. Sándor:
Szépvízi magyarörmények nyomában; Bécs, 2003 (Palatia Nyomda és Kiadó Kft., Győr)
- [5] Dr. Endes Miklós:
Csik- Gyergyó-, Kászszonek földjének és népének története 1918-ig; (Budapest, 1938)
- [6] Dr. Lukács György:
Erdélyi mártírok és hősök aranykönyve; Pécs, 1941 (Kultúra Könyvnyomdai Műintézet)
- [7] Dr. Kapronczai Károly:
Adatok a magyarörmény orvosok és gyógyszerészek történetéhez; Magyar-Örmény Könyvtár sorozata, (Nyomda: Holló és Tsa Bt. -, Budaörs, 2002)
- [8] *Erdélyi örmény gyökerek* – Füzetek, Bp. 1998–2002
- [9] *Armenia* – Magyarörmény időszaki szemle, Szűjv., 1992–2001
- [10] Csonkaréti Károly: *Az Osztrák–Magyar Monarchia haditengerészetének hadműveletei az I. világháborúban* (1915. május 23.–1915. december 31.) Hadtörténelmi Közlemények.

- [11] Földi Pál: *Magyar hadfiak és vitézek lexikona időrendi sorrendben*; Bp., é. n. Anno Kiadó. 186–234. p.
- [12] Gondos Ernő: *Az első világháború és előzményei 1870–1918*; Képes történelem. Budapest, 1977. Móra Ferenc Könyvkiadó.
- [13] Julier Ferenc: *1914–1918. A világháború magyar szemmel*; Bp., 1933.
- [14] Kovács Ákos: *Momentumok az első világháborúból*; Bp., 1985.
- [15] Lakzi István: *Magyar világ: Przemyslben a kortárs szemével (1914–1915)*. Az úgynevezett első przemysli napló. Hadtörténelmi Közlemények, 102. 1989. 4. 559–583. p.
- [16] Lakzi István: *Mindnyájunknak el kell menni...*; A második przemysli magyar napló, 1914. Napjaink, 29. 1990. 2. 31-39. p.
- [17] Pach Zsigmond Pál: *Magyarország az I. világháborúban*; Bp., 1947.
- [18] Dr. Száva T. Sándor: *Magyarörmények az I. világháborúban*; Budaörs, 2004.

Tartalom

ELŐSZÓ	5
1. Az előzmények, útban a világháború felé	5
2. A háború eseményei dióhéjban	7
3. A következmények.....	19
A VILÁGHÁBORÚS EZREDEK ERDÉLYBEN.....	23
Kolozsvári 21-ik honvéd gyalogezred.	23
Marosvásárhelyi 22-es honvéd gyalogezred	24
A nagyszebeni 23-as gyalogezred	24
A brassói 24-es honvéd gyalogezred.....	24
Dési 32-ik honvéd gyalogezred.....	25
Nagyvárad 4-ik honvéd gyalogezred.....	25
Szatmári 12-ik honvéd gyalogezred.....	25
A 2-es brassói gyalogezred	26
5-ös szatmári gyalogezred.....	27
31-es nagyszebeni gyalogezred.....	28
37-es nagyvárad 4-ik honvéd gyalogezred.....	28
51-es kolozsvári gyalogezred.....	29
Marosvásárhelyi 62-es gyalogezred.....	29
63-as besztercei gyalogezred.....	30
64-es szászvárosi gyalogezred	30
82-es székelyudvarhelyi székely gyalogezred	30
85-ös máramaros-ugocsai gyalogezred	31
Különleges alakulatok.....	31
SZÉKELY HADOSZTÁLY	32
A FRONTHARCOSOK KATASZTERE	39
IRODALOMJEGYZÉK.....	107

Tartalom

107 IRDOLALOMBEJYZÉK

99 A FŐNYITHARCOBOK KATAZTERE

82 SZÉKELY HADOSZTÁLY

81 Előzetes adataik

82-es mártírműves-ugocsi gyüleget

83-es székelyvidvéri gyüleget

84-es székelyvidvéri gyüleget

85-es székelyvidvéri gyüleget

86-es székelyvidvéri gyüleget

87-es székelyvidvéri gyüleget

88-es székelyvidvéri gyüleget

89-es székelyvidvéri gyüleget

90-es székelyvidvéri gyüleget

91-es székelyvidvéri gyüleget

92-es székelyvidvéri gyüleget

93-es székelyvidvéri gyüleget

94-es székelyvidvéri gyüleget

95-es székelyvidvéri gyüleget

96-es székelyvidvéri gyüleget

97-es székelyvidvéri gyüleget

98-es székelyvidvéri gyüleget

99-es székelyvidvéri gyüleget

100-es székelyvidvéri gyüleget

101-es székelyvidvéri gyüleget

102-es székelyvidvéri gyüleget

103-es székelyvidvéri gyüleget

104-es székelyvidvéri gyüleget

105-es székelyvidvéri gyüleget

106-es székelyvidvéri gyüleget

107-es székelyvidvéri gyüleget

A nyomdai munkálatokat az Alutus Rt. végezte
 Felelős vezető: Hajdú Áron igazgató

Ma 90 év távlatából tekintünk arra a tragédiára, amikor 1914. június 28-án Gavrilo Princip revolvergolyói kioltották Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége, Chotek Zsófia életét Szarajevóban. A gyilkosságot követően többszörös jegyzékváltás után az Osztrák-Magyar Monarchia hadat üzent Szerbiának. Ezzel indult az első világháború, a „bellum omnium contra omnes”, azaz mindenki háborúja, mindenki ellen, ami Benes szerint Európa demokratizálásáért folyt, George Loyd pedig a nemzetiségek háborújának nevezte. A háború legnagyobb vesztese pedig az erdélyi magyarság volt. A háborúban számtalan örmény származású magyar is részt vett, de őket se akkor sem később, senki nem minősítette magyaroktól eltérő nációnak. Őket is, mind bárki más erdélyi magyart a mozgósításkor vonultattak be a különböző ezredekbe. Soha nem is tevődött fel a kérdés származásukra, mert ők ízig-vérig magyarok voltak és a harcokban is becsülettel vállalták a magyar sorsközösséget s tüntették ki magukat a frontharcok során. A Trianont követően éppen azért, mert nem tudták az idegen fennhatóságot elviselni, nagyon sokan közülük Magyarországra telepedtek át. Nem megfutamodás volt ez, hanem egy olyan fontos történelmi döntés, ami számukra biztosította a magyar nemzethez való tartozást. A világháború kitörésének 90-ik évfordulójára adódott az az alkalom, hogy egy rövid monográfiában feltárjuk azoknak a magyarörményeknek az arcképcsarnokát, akik részt vettek ebben a véres háborúban, de eddig ilyen irányú megközelítésben még nem sikerült közismertté tenni. Az erdélyi magyarörmény családok majdnem mindenikéből részt vettek a háborús küzdelmekben. Sajnos az elesettek közül sokan vannak olyanok, akiknek nevei nem jelennek meg a könyvben. Ennek okait azzal lehet magyarázni, hogy az elesettek névsora jobbra megsemmisült a frontharcok közepette. A családi emlékezésekből még sikerült valamelyes kiegészítés, de ennek ellenére a hiányosságokat teljesen kivédeni nem lehetett. Reméljük, hogy a harcokban résztvevők méltatásával azonban olyan ismereteket sikerült közölni, ami növeli a családok történelmi érdeklődését és sajátos önismeretét. Ezzel a dokumentumkötettel emlékezzünk mindazokra, akik tetteikkel bebizonyították elkötelezettségüket és helytállásukat a háborús eseményekben.

dr. Száva Tibor-Sándor
Bécs, 2005.